ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 39

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ Α΄—Ε΄
ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ
Η ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ ΣΤ΄
ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ
ΠΕΡΙ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ...
ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΔΙ' Ο ΕΛΑΛΗΣΑ
ΔΕΙ ΓΑΡ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ...

Εισαγωγή - Μετάφρασις - Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διαρκεῖς καὶ ἀτέρμονες εἶναι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ προσδιορίσῃ τοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι προδιαγράφουν καὶ καθορίζουν τὴν πορείαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Τὸ ἐρώτημα προβάλλει ἑκάστοτε ἀμείλικτον καὶ ἐπιτακτικόν, ἀναμένον ἀπάντησιν. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερος νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις καὶ νὰ χαράξῃ τὸν δρόμον του ἐπὶ τῆς γῆς; Ἢ μήπως ἄλλαι δυνάμεις ἀκαθόριστοι ἀντιστρατεύονται εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν σύρουν δέσμιον ὅπου αὐταὶ θέλουν; Ἐλεύθερος, λοιπόν, ἢ δεσμώτης ὁ ἄνθρωπος;

Βέβαια, τὸ θέμα εἶναι ἀπέραντον καὶ ἡ παροῦσα εἰσαγωγὴ ἔχει σκοπὸν νὰ δώσῃ διεξοδικὴν ἀπάντησιν εἰς αὐτό. Τοῦτο μόνον λέγομεν ἐνταῦθα· ἐὰν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ὑφίσταται τὸ ζήτημα αὐτό, ἀντίθετα, διὰ τὸν πιστὸν Χριστιανὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει πρόβλημα ἐν προκειμένῳ. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι σαφὴς καὶ δὲν ἀφήνει περιθώρια διὰ τὴν διατύπωσιν συλλογιστικῶν ἀκροβασιῶν καὶ παρακεκινδυνευμένων ἀπόψεων. Ὁ Ἡσαΐας ἀπεριφράστως διακηρύσσει: «Καὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα» (1, 19 - 20). Ἐπίσης ὁ σοφὸς Σειρὰχ σημειώνει: «Αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ. Ἐὰν θέλῃς, συντηρήσεις ἐντολὰς καὶ πίστιν ποιῆσαι εὐδοκίας. Παρέθηκέ σοι πῦρ καὶ ὕδωρ· οὗ ἐὰν θέλῃς, ἐκτενεῖς τὴν χεῖρά σου» (15, 14 - 16).

Συνεπῶς, εἶναι διαυγὴς καὶ κρυσταλλίνη ἡ χριστιανικὴ θέσις ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος. Εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐναπόκειται ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ προτίμησις τοῦ καλοῦ ἀντὶ τοῦ κακοῦ, χωρὶς νὰ δεσμεύεται εἰς τοῦτο ἀπὸ ἀπολύτους ἐξωανθρωπίνους ἢ καὶ ἐγγενεῖς παράγοντας.

Περὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ στρέφονται καὶ αἱ ἓξ ὁμιλίαι τοῦ Χρυσοστόμου ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ φέρουν τὸν γενικὸν τίτλον «περὶ εἱμαρμένης καὶ προνοίας». Εἰς ταύτας ὁ Ἱερὸς Πατὴρ διερευνᾷ τὸ θέμα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὴν ἠθικὴν στήριξιν καὶ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομήν, παρὰ εἰς τὴν δογματικὴν διατύπωσιν καὶ ἔκφρασιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Συγκεκριμένα· εἰς τὴν πρώτην προσπαθεῖ νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαιούσας κατευθύνσεις διὰ τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ κατακρίνωμεν τὸν Θεόν, ὁσάκις ποικίλοι δυσκολίαι μᾶς καταθλίβουν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ

στηρίζωμεν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ ἐφήμερα καὶ ὑλικὰ πράγματα, ἀλλ' εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἀρετήν.

Εἰς τὴν δευτέραν τονίζει ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν εἱμαρμένην καὶ τὴν ἀναγκαιότητα συνιστᾷ σοβαρὰν βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ σοφία τῆς θείας Προνοίας περιφρονεῖται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ποὺ δημιουργεῖ ἡ προσήλωσις εἰς τὰς παραλόγους αὐτὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ μέσον τοῦ διαβόλου διὰ νὰ ἀποσπᾷ δολίως τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πρὸς ἠθικὴν τελείωσιν καὶ νὰ τοὺς ρίπτῃ εἰς τὴν ἀδράνειαν, τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν πνευματικὴν χαύνωσιν.

Εἰς τὴν τρίτην παρουσιάζει τὰς ὀδυνηρὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας θὰ ἔχῃ διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡ πίστις ὅτι οἱονδήποτε κακὸν διαπράττει ὁ ἄνθρωπος προέρχεται ὄχι ἀπὸ τὴν ἰδικήν του διάθεσιν καὶ θέλησιν, ἀλλ' εἶναι προϊὸν τῆς ἀναγκαιότητος καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν εὐθύνην φέρει ὁ ἴδιος.

Εἰς τὴν τετάρτην, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀνέφερεν εἰς τὰς προηγηθείσας ὁμιλίας περὶ τῆς ἐννοίας τῆς εἱμαρμένης, τῆς σοβαρότητος τῆς δοξασίας ταύτης καὶ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν ποὺ προέρχονται ἐξ αὐτῆς, ὑποδεικνύει τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν παράλογον αὐτὴν ἀντίληψιν, λέγων ὅτι μόνον ἡ προσευχὴ καὶ ἡ συνεχὴς ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεόν, καθὼς καὶ αἱ εὐσεβεῖς σκέψεις καὶ ἰδέαι καὶ ἰδιαίτερα ἡ πίστις εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν καὶ ἀνταπόδοσιν θὰ μᾶς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ ὀλίσθημα αὐτό.

Εἰς τὴν πέμπτην ἐπανέρχεται καὶ συμπληρώνει τὰ ὅσα ἐθιξεν εἰς τὴν τρίτην ὁμιλίαν, τονίζων ἰδίᾳ ὅτι δὲν ὑπάρχει χειροτέρα καὶ πλέον ἀνίατος ἀντίληψις ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὴν εἱμαρμένην, ἡ ὁποία καθιστᾷ τοὺς ὀπαδούς της βλασφήμους καὶ ἀσεβεῖς, προκαλεῖ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὴν ζωήν, ἀπογυμνώνει πάσης ἀξίας καὶ σκοπιμότητος τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, θεωρεῖ περιττὰς τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς παραινέσεις, τὰς ποινὰς καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις, τὰς ἠθικὰς διατάξεις καὶ προτροπὰς καὶ ἐν γένει ἀποκηρύσσει κάθε τι ποὺ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑπευθυνότητος εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὴν ἕκτην ὁ λόγος στρέφεται πρὸς μίαν σοβαρὰν συνέπειαν τῆς πίστεως εἰς τὴν εἱμαρμένην, τὴν γαστριμαργίαν.

Ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ συντομία τῶν ὡς ἄνω ἓξ ὁμιλιῶν, ἡ ὁποία πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ὁμιλίαι αὗται δὲν ἐξεφωνήθησαν ὑπὸ τὴν μορφὴν ποὺ μᾶς σώζονται, δηλαδὴ δὲν εἶναι αὐτοτελεῖς ὁμιλίαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποτελοῦν ἀπάνθισμα ἐκ διαφόρων ἄλλων ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου, μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ παρουσιάσουν συγκεντρωμένην τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος διδασκαλίαν τοῦ Ἱεροῦ Πατρός.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

A Ἡ ζωή μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ μεγάλην ταραχὴν καὶ θορύβους. Τὸ μεγάλο ὅμως κακὸν δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ τὸ ὅτι αὐτοὺς τοὺς θορύβους καὶ τὰς ταραχάς, ἐνῷ δυνάμεθα ἢ νὰ τοὺς καταστήσωμεν ἐλαφροτέρους ἢ νὰ τοὺς ὑπομένωμεν ἀλύπως, δὲν φροντίσαμεν νὰ πράξωμεν οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ διερχόμεθα ὅλον τὸν καιρὸν ἀπογοητευμένοι. Καὶ ὁ μὲν ἕνας θρηνεῖ διὰ τὴν πτωχείαν του, ὁ ἄλλος διὰ τὴν νόσον του, ὁ ἄλλος διὰ τὸ πλῆθος τῶν φροντίδων καὶ τὴν εὐθύνην τῆς οἰκογενείας, ἄλλος διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν του καὶ ἄλλος διὰ τὴν ἀτεκνίαν του. Καὶ κοίταξε τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀφροσύνης. Διότι δὲν θρηνοῦμεν ὅλοι διὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ θρηνοῦμεν ἐξ ἴσου δι' ἀντίθετα. B Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἦτο εἰς ἡμᾶς αἰτία τῶν θρήνων, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θρηνοῦμεν ἐξ ἴσου διὰ πράγματα ἀντίθετα. Ἀλλὰ ἐὰν ἡ πενία ἦτο πρᾶγμα κακὸν καὶ ἀφόρητον, αὐτὸς ποὺ ζῇ εἰς τὰ πλούτη, δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἀγανακτῇ. Καὶ ἂν ἡ ἀτεκνία ἦτο κακόν, τότε αὐτὸς ποὺ χαίρεται τὴν πολυτεκνίαν ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντα εὔθυμος. Ἐπίσης, ἐὰν τὸ νὰ διευθύνῃς τὰς δημοσίας ὑποθέσεις τῆς πόλεως, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃς πολλὰς τιμὰς καὶ νὰ ἔχῃς πολλοὺς ὑπηκόους εἶναι πρᾶγμα ζηλευτόν, ἔπρεπε ὁ ἀδρανὴς καὶ ἥσυχος βίος νὰ ἀποφεύγεται καὶ γενικὰ νὰ μισῆται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τώρα δέ, ὅταν ἴδῃς, ὅτι πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἐξ ἴσου θρηνοῦν, καὶ πολλὰς φορὰς ὅτι ὁ πλούσιος τὸ κάμνει αὐτὸ περισσότερον ἀπὸ τὸν πτωχόν, C καὶ αὐτὸς ποὺ χαίρεται τὴν ἐξουσίαν καὶ ὁ ἀρχόμενος, καὶ ὁ πατέρας πολλῶν παιδιῶν καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως, νὰ μὴ ἀποδίδωμεν τὴν αἰτίαν εἰς τὰ πράγματα, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς ποὺ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ χειρισθῶμεν ὅπως πρέπει καὶ νὰ ἀπαλλάξωμεν τὸν ἑαυτόν μας ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀθυμίαν. Διότι ἡ ταραχὴ καὶ ὁ θόρυβος δὲν εἶναι στοιχεῖον τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ τὴν γεννᾷ

ἡ ψυχή μας. Ἔτσι ἐὰν ἐκείνη ἔχει καλὴν συγκρότησιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἀπὸ παντοῦ σηκωθοῦν τρικυμίαι, θὰ ἡσυχάζωμεν διαρκῶς εἰς τὴν γαλήνην καὶ εἰς τὸν λιμένα. 753 A Ὅπως καὶ ἀντιθέτως, ὅταν αὐτὴ δὲν εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα μᾶς ἔρχωνται εὐνοϊκά, δὲν θὰ αἰσθανώμεθα καλύτερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐναυάγησαν.

Αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὸ ἴδωμεν καὶ εἰς τὰ σώματα. Ὁποιος ἔχει καταστήσει ἰσχυρὸν τὸ σῶμα του, καὶ ἂν συγκρούεται μὲ μυρίας ἀτμοσφαιρικὰς ἀνωμαλίας, ὄχι μόνον δὲν θὰ πάθη κανένα κακόν, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἀποκτᾷ συνήθως μεγαλυτέραν ἰσχὺν μὲ τὴν ἐξάσκησιν καὶ τὸν ἐθισμὸν εἰς τὰς καιρικὰς ἀνωμαλίας. Ἐὰν ὅμως ἔχη κανεὶς σῶμα ἀσθενὲς καὶ ἰσχνόν, ἔστω, καὶ ἂν ζῇ εἰς τὸ ἄριστον κλίμα, δὲν πρόκειται νὰ ὠφεληθῇ καὶ νὰ κερδίση τίποτε ἀπὸ αὐτό, διότι ἡ ἀσθένειά του ποὺ τὴν ἔχει μέσα του ἐξουδετερώνει καὶ καταστρέφει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ καλοῦ κλίματος. B Τὸ ἴδιον παρατηροῦμεν καὶ μὲ τὰς τροφάς: Ὅταν δηλαδὴ ἡ κοιλία εἶναι ὑγιὴς καὶ ρωμαλέα, ὅ,τι καὶ ἂν δεχθῇ, ὅσον σκληρὸν καὶ ἂν εἶναι, ὅσον δύσπεπτον, ἐν τούτοις μετασχηματίζεται εἰς καθαρὸν χυμόν, διότι ἡ φυσικὴ εὐεξία ὑπερνικᾷ τὴν κακὴν ποιότητα τῆς τροφῆς. Ὅταν ὅμως ἡ κοιλία εἶναι ἄτονος καὶ χαλαρά, τότε καὶ ἂν τῆς προσφέρης τὸ πλέον εὔχυμον φαγητόν, τὸ μετατρέπει εἰς τὸ χείριστον καὶ τὸ ἀχρηστεύει, διότι ἡ ἀσθένεια καταστρέφει τὴν ποιότητά του.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν ἀταξίαν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ κατηγορῶμεν τὸν Θεόν, ἀγαπητοί. C Διότι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ φάρμακον διὰ τὸ τραῦμα, ἀλλὰ νέον τραῦμα ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ. Μὴ ἀποδίδωμεν τὴν διοίκησιν τοῦ κόσμου εἰς τοὺς δαίμονας, μὴ νομίζωμεν ὅτι τὰ παρόντα κινοῦνται εἰς τὴν τύχην χωρὶς πρόνοιαν, μὴ ἀντιπαραθέτωμεν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τὴν τυραννίαν κάποιας μοίρας καὶ κάποιας εἱμαρμένης. Διότι δλ' αὐτὰ εἶναι γεμᾶτα βλασφημίαν καὶ ἡ πραγματικὴ ταραχὴ καὶ ἀταξία δὲν συνίσταται εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὴν ταραγμένην σκέψιν μας. Ἡ ὁποία καὶ ἂν εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἰδανικῆς εὐταξίας τῶν πραγμάτων, ἂν δὲν διορθώση τὴν ἐσωτερικήν της ἀταξίαν καὶ ταραχήν, δὲν ἔχει νὰ ὠφεληθῇ τίποτε ἀπὸ τὴν εὐταξίαν τῶν πραγμάτων. Ὁ ὀφθαλμός, ὅταν νοσῇ, θὰ βλέπη σκότος καὶ ἐν μέσῳ φωτεινοτάτης μεσημβρίας D καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων, καὶ δὲν ἔχουν δι' αὐτὸν καμμίαν ἀξίαν αἱ ἀκτῖνες. Ἐνῶ ὅταν εἶναι ὑγιὴς καὶ ρωμαλέος, καὶ κατὰ τὴν ἑσπέραν θὰ

δυνηθῇ νὰ ὁδηγήση μὲ ἀσφάλειαν τὸ σῶμα. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς διανοίας μας, καθ' ὅσον μὲν εἶναι ὑγιής, ἀκόμη καὶ τὰ πράγματα ποὺ φαίνονται συγκεχυμένα, τὰ διακρίνει καλῶς. Ὅταν ὅμως εἶναι κατεστραμμένος, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν ὁδηγήσης εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκεῖ θὰ διαπιστώση μεγάλην ἀταξίαν καὶ ταραχήν.

Καὶ ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, θὰ σοῦ φέρω πολλὰ παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἐποχήν. Πόσοι ὑποφέρουν τὴν πενίαν εὐκόλως, καὶ δὲν παύουν δι' αὐτὸ νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν; E Πόσοι ποὺ ἔχουν πλούτη καὶ πολυτέλειαν, δὲν εὐχαριστοῦν ἀλλὰ βλασφημοῦν τὸν Κύριον; Πόσοι ποὺ δὲν ἔπαθον κανένα κακόν, κατηγοροῦν γενικὰ τὴν πρόνοιαν; Πόσοι ποὺ πέρασαν ὅλην τὴν ζωήν των εἰς τὴν φυλακήν, ὑπομένουν τὴν ταλαιπωρίαν των εὐγνωμονέστερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔζησαν τὴν ζωήν των ἐλεύθεροι καὶ ἀσφαλεῖς; Βλέπεις, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι ἡ ἰδική μας σκέψις εἶναι αἰτία καὶ τούτων καὶ ἐκείνων, καὶ ὄχι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Ὥστε ἐὰν ἐφροντίζομεν διὰ τὴν ψυχήν μας, δὲν θὰ ὑπῆρχε ταραχή, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀταξία, 754 A δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένα δεινόν, ἀκόμη καὶ ἂν τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας ἐφέροντο ἄνω κάτω, σφοδρότερον καὶ ἀπὸ ὁποιανδήποτε ὁρμητικὴν παλίρροιαν.

Εἰπέ μου, διατί ὁ Παῦλος εὐχαριστεῖ; Καὶ αὐτὸς βεβαίως εἶναι εἷς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διήγαγον τὸν βίον των ἄριστα, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔζησαν ὅλην των τὴν ζωὴν μαζὶ μὲ τὴν ἀρετήν, ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους ποὺ ὑπέμειναν τόσα δεινά. Κανεὶς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς δὲν ὑπῆρξε δικαιότερος ἀπὸ ἐκεῖνον, οὔτε ὑπέστη σκληροτέρας δοκιμασίας κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχουν ἄνθρωποι. Ἀλλ' ὅμως, ἐνῷ ἔβλεπε πολλοὺς ποὺ ἔζων εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἦσαν χαρούμενοι καὶ ἀπελάμβανον τὰ παρόντα ἀγαθά, ὁ ἴδιος εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν καὶ προέτρεπε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ κάμνουν τοῦτο. Πρὸς ἐκεῖνον ἀποβλέψατε. Καὶ σύ, ὅταν ἴδης τὸν ἁμαρτωλὸν νὰ χαίρη, B ὅταν τὸν ἴδης νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅταν τὸν ἴδης νὰ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, νὰ ἀποκρούη αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐλύπησαν, νὰ μὴ ἔχη ὑποστῆ καμμίαν ζημίαν, ἀπὸ παντοῦ νὰ τρέχη τὸ χρῆμα, ὅλοι νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν κολακεύουν, καὶ σὺ νὰ εὑρίσκεσαι εἰς ἐντελῶς ἀντίθετον κατάστασιν, εἰς τὰς συμφοράς, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἐπιβουλάς, μὴ νομίσης ὅτι εἶσαι κανένας παραπεταμένος, ἀλλὰ ἀφοῦ σκεφθῆς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εὑρέθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἰδικήν σου κα-

τάστασιν, ὄρθωσε τὸ φρόνημά σου, ἀνάκτησε τὴν ὀρθὴν σκέψιν, μὴ καταπέσῃς ἀπὸ τὴν ἀθυμίαν.

Τὸν φίλον καὶ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, μὴ τὸν δοκιμάζῃς ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἂν μὲν ἴδῃς κανένα ποὺ ζῇ ἐναρέτως νὰ εἶναι ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν καὶ νὰ ἀποβλέπῃ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, μακάριζέ τον καὶ νόμιζέ τον ἀξιοζήλευτον, C κι' ἂν εἶναι δεμένος μὲ μυρίας ἁλυσίδας, καὶ μένῃ διὰ παντὸς μέσα εἰς τὴν φυλακήν, καὶ ἂν ὑπηρετῇ ἀναξίους, καὶ ἂν πένεται καὶ ἂν ἐργάζεται εἰς τὰ μεταλλεῖα καὶ ἂν ὑποφέρῃ ὁ,τιδήποτε δεινόν. Αὐτὸς εἶναι μακάριος, καὶ ἂν τοῦ ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἂν καίεται, ἢ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφανίζεται τὸ σῶμα του. Ἂν ὅμως ἴδῃς ἄλλον νὰ ζῇ εἰς τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὰ ἔσχατα κακά, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ μεγάλην τιμὴν καὶ νὰ ἀνέρχεται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ νὰ φορῇ τὸ διάδημα καὶ τὴν ἁλουργίδα καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην, αὐτὸν κλάψε τον καὶ ἐλεεινολόγησέ τον. D Πράγματι, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀθλιώτερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ποὺ εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ ὑποταγμένην ὅλην τὴν οἰκουμένην. Τί τὸ ὄφελος νὰ εἶναι κανεὶς πλούσιος εἰς τὰ χρήματα, ὅταν εἰς τὴν ἀρετὴν εἶναι πτωχότερος ἀπὸ ὅλους; Καὶ τί τὸ ὄφελος νὰ ἐξουσιάζῃς τόσον πολλούς, ὅταν δὲν δύνασαι νὰ ἐξουσιάσῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὰ πάθη σου; Ἀλλὰ ἂν ἴδωμεν σῶμα πολὺ καταβεβλημένον καὶ καιόμενον ἀπὸ τὸν πυρετὸν ἢ κατατρυχόμενον ἀπὸ ποδαλγίαν ἢ ἀπὸ φθίσιν ἢ ἀπὸ ἄλλην ἀθεράπευτον πάθησιν, δακρύζομεν, καὶ ἂς εἶναι αὐτὸς ὁ πλουσιώτερος ἀπὸ ὅλους, καὶ τόσον περισσότερον δακρύζομεν ὅσον πλουσιώτερος εἶναι. Διότι τότε γίνεται ὀξυτέρα ἡ αἴσθησις τοῦ δεινοῦ, ὅταν κανεὶς ἔχῃ ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα. Ἐκεῖνος ποὺ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις ἐξ αἰτίας τῆς πενίας του, E παρηγορεῖται ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἀνάγκην. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κάθε τι καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὑποφέρει περισσότερον.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄτοπον, ἂν ἴδωμεν κάποιον ποὺ κατατρύχεται ἀπὸ ἕνα σωματικὸν νόσημα, νὰ τὸν οἰκτίρωμεν καὶ ἂς εἶναι καὶ εὔπορος, ψυχὴν δὲ ποὺ εὑρίσκεται εἰς κακὴν κατάστασιν, ψυχὴν ποὺ ἴσον μὲ αὐτὴν δὲν ἔχομεν τίποτε ἄλλου, τίποτε πολυτιμότερον ἀπὸ αὐτήν, νὰ τὴν καλοτυχίζωμεν δι' ὀλίγα χρήματα ἢ διὰ πρόσκαιρον τιμὴν 755 A ἢ δι' ὁ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μένουν

ἐδῶ μετὰ τὴν ἐδῶ ζωὴν ἢ μᾶλλον πολλὰς φορὰς μᾶς ἐγκαταλείπουν πρὶν νὰ φύγωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωήν; Μή, σᾶς παρακαλῶ. Αὐτὰ εἶναι ποὺ μᾶς προκαλοῦν τὸν θόρυβον καὶ τὴν ταραχήν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κατηγοροῦν τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο νομίζουν ὅτι ὁ κόσμος δὲν διέπεται ἀπὸ τὴν Θείαν Πρόνοιαν. Διότι ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι εἰς τὸν παρόντα βίον δὲν ὑπάρχει κανένα ἀγαθόν, παρὰ μόνον ἡ ἀρετή, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ἡ ἐξουσία, οὔτε κανένα ἄλλο, καὶ ὅτι κανένα δὲν εἶναι κακὸν εἰς τὸν παρόντα βίον, παρὰ μόνον ἡ κακία καὶ ἡ πονηρία καὶ ἡ διαστροφὴ τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μοχθηρότης καὶ αἱ συκοφαντίαι ὄχι ἡ πενία καὶ ἡ νόσος καὶ τὰ ἄλλα ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι δεινά, δὲν θὰ ἔλεγον ποτὲ αὐτὰ ποὺ λέγουν τώρα, δὲν θὰ ἔζων ποτὲ εἰς τὴν ἀθυμίαν, δὲν θὰ ἐμακάριζον ποτὲ ἐκείνους ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐλεεινολογοῦν, B δὲν θὰ ἐλεεινολόγουν ποτὲ ἐκείνους ποὺ ἔπρεπε νὰ μακαρίζουν, δὲν θὰ ἐσκέπτοντο διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄλογα ὄντα. Διότι τὸ νὰ μακαρίζῃς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν πολυσαρκίαν καὶ τὸ πλούσιον παχνὶ καὶ διὰ τὸν πολὺν ὕπνον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τοὺς βλέπῃς ὡς ἄλογα ὄντα. Διότι καὶ ἐκείνων ἡ εὐτυχία εἶναι αὐτό, ἢ μᾶλλον καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα αὐτὸ εἶναι κακόν. Διότι πολλοὶ ὄνοι καὶ ἵπποι ἐχάθησαν ἀπὸ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν. Ἔπειτα εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, ποὺ ὅλη ἡ ἀρετή τους ἔγκειται εἰς τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος, αὐτὸ εἶναι βλαβερόν. Εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὅλη των ἡ ἀξία εὑρίσκεται εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς θὰ τὸ θεωρήσωμεν ἀρετὴν καὶ δὲν θὰ ἐντραπῶμεν τὸν οὐρανὸν C καὶ τοὺς ἀγγέλους ποὺ εἶναι συγγενεῖς μὲ τὴν ψυχήν μας; Δὲν κοκκινίζεις καὶ μπροστὰ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος; Διότι ὁ Θεὸς δὲν διέπλασε τὸ σῶμα μας ὡσὰν τὸ σῶμα τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ τὸ διέπλασεν ἔτσι ὅπως τοῦ ἥρμοζε διὰ νὰ ὑπηρετῇ λογικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχήν. Διατί ὁ Θεὸς ἔπλασε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα νὰ βλέπουν πρὸς τὰ κάτω, εἰς σὲ δὲ τοὺς ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν κεφαλήν, εἰς θέσιν ὥστε νὰ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ὡς ἀκρόπολις; Ὄχι ἐπειδὴ ἐκεῖνα δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸν μὲ τὸν οὐρανόν, εἰς σὲ δὲ ἐτέθη νόμος ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ ἀτενίζῃς πρὸς τὰ ἐπάνω; Διατί εἰς σὲ μὲν ἔπλασε τὸ σῶμα ὄρθιον, D εἰς ἐκεῖνα δὲ πάλιν νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ κάτω; Πάλιν διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν δὲν σὲ διδάσκει καὶ μὲ αὐτὴν τὴν διάπλασιν νὰ μὴ ἔχῃς κανένα κοινὸν μὲ τὴν γῆν μήτε νὰ προσκολλᾶσαι εἰς τὰ

παρόντα πράγματα;

Ἂς μὴ καταπροδώσωμεν λοιπὸν τὴν εὐγένειαν καὶ ὀλισθήσωμεν πρὸς τὸ γένος τῶν ζώων, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ καὶ δι' ἡμᾶς: «Ταλαίπωρος ἄνθρωπος! Ἐνῷ ἔχει πάρει ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἀνυπολόγιστον τιμὴν τῆς λογικῆς του φύσεως, δὲν ἐσυνετίσθη».[1] Διότι τὸ νὰ προσδιορίζῃς τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ γενικῶς ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα, δὲν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπων ποὺ ἀναλογίζονται τὴν εὐγένειαν τοῦ εἴδους, ἀλλὰ ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν καταντήσει ἵπποι καὶ ὄνοι. Ἀλλὰ εἴθε νὰ μὴ εἶναι παρόντες μεταξύ μας τέτοιοι ἄνθρωποι, εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον χορὸν καὶ τὸ πνευματικὸν θέατρον καὶ τὴν θεοσεβῆ σύναξιν. E Διὰ τοῦτο ἄλλως τε κάθε ἡμέραν ἀπολαμβάνομεν τὴν θείαν ἀκρόασιν, διὰ νὰ περικόπτωμεν μὲ τὸν λόγον, ὡσὰν μὲ δρεπάνην, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ποὺ θρασομανοῦν καὶ νὰ γινώμεθα καρποφόρα δένδρα καὶ νὰ φέρωμεν ὥριμον καρπόν, τὸν ὁποῖον ν' ἀποθέσωμεν εἰς βασιλικὴν ἀποθήκην, καρπὸν ποὺ φέρει δόξαν εἰς τὸν κοινὸν Κύριον καὶ γεωργὸν τῶν ἰδικῶν μας ψυχῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀθάνατον ζωήν, τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα καὶ δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. Ψαλμ. 48, 21.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

734 A **«Ἐκεῖνος ποὺ ὑβρίζει τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον»,**[1] λέγει. Ὁ νόμος αὐτὸς ἐτέθη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη φροντὶς δι' ἐνάρετον βίον, τότε ποὺ εἰσήχθη τὸ θεῖον, ποὺ τὰ παραγγέλματα ἦσαν παιδικά, τότε ποὺ ἦτο ἀκόμη τὸ γάλα, ὁ παιδαγωγός, ὁ λύχνος, τὸ προεικόνισμα καὶ ἡ σκιά. Τί δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔλαβον τὴν θείαν χάριν καὶ ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐνῷ εὑρίσκονται εἰς τόσην γνῶσιν, κακολογοῦν ὄχι πλέον τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν τῶν ὅλων; Ποία τιμωρία τοὺς ἀναμένει; Ποία κόλασις θὰ εἶναι ἀρκετὴ διὰ τόσον μεγάλην κακίαν; Ποῖος ποταμὸς πυρός, ποῖος ἀτελείωτος σκώληξ, B ποῖον σκότος ἐξώτερον, ποῖα δεσμά, ποῖος βρυγμός, ποῖος κλαυθμός; Ὅλα τὰ βασανιστήρια, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα δὲν ἀρκοῦν διὰ ψυχὴν ποὺ εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ποὺ ἔχει περιέλθει εἰς τόσην κακίαν. Ὑπάρχουν δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι τρόποι βλασφημίας. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐκθέσωμεν σήμερον, ὥστε οὔτε μὲ τὴν θέλησίν μας νὰ περιπέσωμεν εἰς κανένα, μήτε νὰ ἀφήσωμεν νὰ περιπέσῃ κανένας ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ἀλλὰ μήτε ἐχθρός. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει χειροτέρα ἁμαρτία ἀπὸ αὐτή, ἀλλὰ οὔτε ἴση μὲ αὐτήν, ἀλλὰ ἀποτελεῖ προσθήκην κακῶν, διότι προκαλεῖ σύγχυσιν εἰς ὅλα καὶ συνεπάγεται ἀσυγχώρητον καὶ ἀφόρητον τιμωρίαν.

Ποῖοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ κακολογοῦν τὸν Θεόν; C Αὐτοὶ ποὺ ἀντιπαραθέτουν εἰς τὴν σοφίαν τῆς θείας προνοίας τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ μοιραίου. Καὶ τὸ νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν νόσον αὐτὴν οἱ ἄπιστοι καὶ αὐτοὶ ποὺ χάσκουν μπροστὰ εἰς τὰ μαρμάρινα καὶ ξύλινα εἴδωλα καὶ τὰ λατρεύουν, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον. Τὸ νὰ ὀλισθαίνουν ὅμως εἰς τὴν ζάλην αὐτήν, εἰς αὐτὸν τὸν λογισμὸν καὶ τὴν μανίαν ὅσοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν πλάνην

1. Ἐξόδ. 21, 16.

αὐτὴν καὶ τὴν δουλείαν καὶ ἠξιώθησαν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν τῶν πάντων, τὸν ἀληθῆ καὶ πραγματικὸν Θεόν, ὡσὰν νὰ σύρωνται ἀπὸ κάποιαν παλίρροιαν, τοῦτο εἶναι τὸ φοβερὸν καὶ ἄξιον πολλῶν θρήνων καὶ δακρύων. Ὅταν δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ λέγουν, ὅτι προσκυνοῦν τὸν Χριστὸν καὶ ἐκρίθησαν ἄξιοι τόσων μυστηρίων, **D** καὶ ἐγνώρισαν τὰ ἀπόρρητα δόγματα καὶ τὴν σοφίαν ποὺ μᾶς ἦλθεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, ὕστερον ἀπὸ τόσην τιμὴν ποὺ ἀπήλαυσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, κατακρημνίζουν τὸν ἑαυτόν των ἑκουσίως, ἀπαρνούμενοι μὲ πλήρη ἀπερισκεψίαν τὴν ἐλευθερίαν ποὺ τοὺς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς καὶ ἀφοῦ ὑπέβαλον τὸν ἑαυτόν των εἰς βαρυτάτην δουλείαν, πλάθουν μὲ τὸν λογισμὸν τὴν φοβεράν τυραννίαν, ποὺ δὲν ὑπῆρξε ποτέ, καὶ ἀποκόπτουν κάθε καλὴν ἐλπίδα καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἀποκόψουν τὰ νεῦρα αὐτῶν ποὺ δεικνύουν ζῆλον διὰ τὴν ἀρετήν. Συχνὰ εἰς τὸν πόλεμον συμβαίνει τὸ ἑξῆς. Ὁ ἐχθρὸς διακρίνει μερικοὺς γενναίους στρατιώτας **E** ποὺ εἶναι πρόθυμοι νὰ θυσιάσουν τὴν ζωήν των ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὅταν δὲν δυνηθῆ νὰ τοὺς καταβλάψη μὲ ἄλλον τρόπον, οὔτε νὰ τοὺς ἀποτρέψη ἀπὸ τὴν προθυμίαν των ν' ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, οὔτε νὰ τοὺς καταστήση δειλοὺς ἢ νὰ τοὺς νικήση μὲ ἄλλα μέσα, **757 A** τότε προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐξουδετερώση μὲ διάφορον τρόπον, ἐπιχειρεῖ δηλαδὴ νὰ τοὺς πείση, ὅτι ἀσκόπως καὶ ἄνευ λόγου καὶ ματαίως ἐπιδεικνύουν τόσον μόχθον, ὥστε νὰ παραλύση τὰς χεῖρας των, νὰ καταβάλη τὴν ρώμην των, νὰ σβήση τὴν προθυμίαν, καί, ἔτσι, μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ τοὺς θέση ἐκτὸς μάχης καὶ γυμνοὺς καὶ ἀόπλους νὰ τοὺς λάβη αἰχμαλώτους. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ διάβολος. Ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς οἰκουμένης κατεγέλων τὴν εἰδωλολατρικὴν πλάνην καὶ μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἐπρέσβευον τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπροκαλεῖτο πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ μεγάλη περιφρόνησις τῆς κακίας, **B** βεβαίως δὲν τολμᾶ νὰ ἔλθη καὶ νὰ εἴπη εὐθέως ἐγκαταλείψατε τὸν Χριστόν, καταγελάσατε τὰ δόγματά του, ὅλη ἡ ἱστορία του εἶναι μῦθος καὶ πλάνη, εἶναι ἕνας πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Διότι γνωρίζει, ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν μᾶλλον θὰ ἀποσκιρτήσουν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του τυραννίδα καὶ θὰ τὸν μισήσουν περισσότερον. Διὰ τοῦτο δὲν εἰσάγει εὐθέως τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ κινεῖται εἰς τὰς παρυφὰς ὅπου σπείρει κρυφίως τὸ δηλητήριον τῶν ἀσεβῶν δογμάτων του, ἀφήνων μὲν ἐπιφανειακῶς τὴν ἐντύπωσιν

ὅτι μένει εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως τὴν ἐκριζώνει καὶ καταλύει ὅλα τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ διαβάλλει μεγάλως τὸν Θεὸν εἰς αὐτοὺς ποὺ πείθονται. **C** Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει παρασκευάσει τὸ δηλητήριον αὐτὸ καὶ τὰ θανατηφόρα φάρμακα τῆς «εἱμαρμένης», διὰ νὰ εἰσαγάγη λαθραίως ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπα, διὰ ν' ἀποδείξη ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία μας εἶναι ματαία, διὰ νὰ πείση τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἔχουν πονηρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ Θεοῦ. Πρᾶγμα ποὺ τὸ ἔκαμε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, ὁπότε διέβαλε τὸν Θεὸν ὡς βάσκανον καὶ φθονερόν. Σχεδὸν ἔλεγε τὰ ἑξῆς μὲ αὐτὰ ποὺ προέτρεπε: Ἐγνώριζε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι θὰ ἀνοίξουν οἱ ὀφθαλμοί σας, ἐγνώριζεν ὅτι θὰ γίνετε ὡσὰν Θεοί, δι' αὐτὸ σᾶς ἐφθόνησε καὶ σᾶς ἐστέρησεν ἀπὸ μεγαλυτέραν τιμήν. Ἂν καὶ δὲν προσέθεσεν αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς λέξεις, **D** πάντως μὲ ὅσα τοὺς ἔλεγε, τοὺς ὡδήγει εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδης τὴν κακουργίαν του. Ἀντέστρεψε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι θὰ ἔχουν μεγάλα ἀγαθὰ ἐὰν δὲν ὑπακούουν εἰς αὐτόν, ὅπως π.χ. τὸ ἄνοιγμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἰσοθεΐα καὶ ἡ ἀνάλογος γνῶσις. Δὲν προσέθεσε δέ, ὅτι εἶναι πονηρὸς ὅποιος τὰ ἐμποδίζει αὐτά, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ὁμιλεῖ ὡς ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἀλλὰ ὑπεδύθη πρόσωπον συμβούλου καὶ κηδεμόνος διὰ νὰ καταστήση ἀποδεκτὴν τὴν παραίνεσίν του, πρᾶγμα ποὺ καὶ ἔγινεν. Διότι μὲ αὐτὰ ποὺ ἔλεγε, δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ὑποβάλη καμμίαν ἄλλην ἰδέαν παρὰ μόνον τὴν ἰδέαν τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν Θεόν. Εἶναι βάσκανος καὶ φθονερός, μᾶς στερεῖ ἐκ φθόνου τὰ μεγαλύτερα ἀγαθά. Ἀλλὰ αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν τοὺς εἶπε φανερά. **E** Διότι ἂν τὸν ὑπωπτεύοντο ὅτι ἦτο ἐχθρός, θὰ ἔφευγον. Τοὺς ἄφησε ὅμως νὰ ἐννοηθοῦν καὶ κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον εἰσήγαγεν αὐτὴν τὴν ὀλεθρίαν συμβουλήν. Ἔτσι καὶ τώρα δὲν λέγει μὲν ἀποστατήσατε ἀπὸ τὸν Χριστόν, διότι τὰ θεῖα δόγματα εἶναι καταδικασμένα. Διότι γνωρίζει, ὅτι θὰ ἔλεγε ψεύδη καὶ δὲν θὰ ἐγίνετο πιστευτός. Ἀλλὰ μὲ πανουργίαν ἀφήνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μένωμεν εἰς αὐτὰ καὶ ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, μὲ ἄλλον τρόπον ὅμως, ἀνεπαισθήτως τοὺς ἐξαιρεῖ ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰώνιον κληρονομίαν. **758 A** Ὅπως ἀκριβῶς κάποιος ποὺ ἔχει ἕνα γνήσιον καὶ ἐλεύθερον υἱόν, ἀλλὰ ἀφελῆ καὶ ἀπονήρευτον, δὲν τὸν ἁρπάζει ἀπὸ τὸ χέρι νὰ τὸν ἐκδιώξη ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἀλλὰ τὸν συμβουλεύει νὰ πράξη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἂν πράξη, ἑκὼν ἄκων, θὰ ἀποκλεισθῆ

ἀπὸ ὅλα τὰ πατρικὰ ἀγαθά.

Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὄχι, δὲν εἶναι, αὐτὸς ποὺ πιστεύει εἰς τὴν εἱμαρμένην, νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς οὐρανοὺς ἢ μᾶλλον δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποφύγῃ τὴν γέενναν καὶ τὴν κόλασιν. Διότι ἐπιτάσσει ὅλους νὰ πιστεύουν δόγματα ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ τὰ δόγματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐὰν θελήσετε καὶ μὲ εἰσακούσετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ δὲν θελήσετε καὶ δὲν μὲ εἰσακούσετε, θὰ σᾶς ἀφανίσῃ ἡ μάχαιρα. B Αὐτὰ εἶπε τὸ στόμα τοῦ Κυρίου».[2] Εἶδες πῶς ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποίους νόμους θεσπίζει; Ἄκουσε τώρα καὶ τὴν εἱμαρμένην, πῶς ὁμιλεῖ καὶ πῶς εἰσάγει ἀντιθέτους θεσμούς, καὶ μάθε, πῶς ἐκεῖνα μὲν λέγονται ὑπὸ θείου Πνεύματος, ἐνῷ τὰ λόγια αὐτῆς λέγονται ἀπὸ κάποιον πονηρὸν δαίμονα καὶ κάποιο ἄγριον θηρίον. Ὁ Θεὸς εἶπε «ἐὰν θέλετε καὶ ἐὰν δὲν θέλετε» ἀφήνων εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν, συμφώνως πρὸς τὴν θέλησίν μας. Ἐκεῖνος δὲ τί λέγει; Ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν τὸ πεπρωμένον, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε δὲν τὸ θέλομεν. Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐὰν θέλετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς». Αὐτὴ λέγει: Καὶ ἂν τὸ θέλωμεν, ἂν δὲν μᾶς εἶναι δεδομένον, δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε νὰ θέλωμεν. Ὁ Θεὸς λέγει: «ἐὰν δὲν θέλετε νὰ προσέχετε εἰς τοὺς λόγους μου, θὰ σᾶς ἀφανίσῃ ἡ μάχαιρα». C Αὐτὴ λέγει: «Ἐὰν δὲν θέλωμεν, εἶναι ὅμως δεδομένον εἰς ἡμᾶς, θὰ σωθῶμεν ὁπωσδήποτε». Δὲν λέγει αὐτὰ ἡ εἱμαρμένη; Τί δύναται νὰ γίνῃ σαφέστερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάχην; Τί φανερώτερον ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτόν, τὸν ὁποῖον τόσον ἀναισχύντως ἀνέλαβον πρὸς τὰ θεῖα λόγια οἱ δαίμονες, ποὺ εἶναι διδάσκαλοι τῆς ἁμαρτίας;

Ἀλλὰ ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ ὅτι τὰ πιστεύουν αὐτὰ οἱ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι ὅμοιοι μὲ δαίμονας ἐννοῶ τοὺς εἰδωλολάτρας. Τὸ χειρότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα εἶναι τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ σεῖς ποὺ ἔχετε μίαν θείαν καὶ σωτηρίαν διδασκαλίαν, τὰ καταφρονεῖτε αὐτὰ καὶ προστρέχετε εἰς ἐκεῖνα τὰ παραλογώτατα ποὺ φέρουν τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς. D «Τί δουλειὰ ἔχω ἐγὼ νὰ κρίνω καὶ τοὺς ἔξω, τοὺς μὴ Χριστιανούς;».[3]

Ἐγὼ ὁμιλῶ διὰ σᾶς, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ διδάσκεσθε εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ποὺ ἀπολαμβάνετε τὰ οὐράνια διδάγματα, ποὺ ἐτιμήθητε μὲ τόσον μεγάλην τιμήν. Διὰ τοῦτο στενάζω, διὰ τοῦτο

2. Ἠσ. 1, 19 - 20.
3. Α' Κορινθ. 5, 12.

δακρύζω καὶ θρηνῶ. Πράγματι εἶναι ἀξιοθρήνητος κανείς, ὅταν πίπτῃ εἰς ἁμαρτήματα ποὺ δὲν εἶναι ἄξια συγγνώμης. Διότι, εἰπέ μου, ποία συγγνώμη ὑπάρχει, ὅταν ὁ Θεὸς ἀποφαίνεται καὶ οἱ δαίμονες ἀντιλέγουν, καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ θεωροῦν ἀξιοπιστότερα τὰ λεγόμενα ἐκείνων; Δὲν θὰ ἀναλύσωμεν τώρα τὴν ἀμφισβήτησιν, ἀλλὰ θὰ ἀποδείξωμεν ἀμέσως τὴν ἰταμότητα αὐτῶν ποὺ πιστεύουν εἰς ἐκείνους. E Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐνώπιόν σου ἔθεσα φωτιὰ καὶ νερό, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ὅπου θέλεις δύνασαι νὰ ἁπλώσῃς ἐλευθέρως τὸ χέρι σου».[1] Ὁ δαίμων λέγει, ὅτι δὲν δύνασαι σὺ νὰ ἁπλώσῃς τὸ χέρι σου, ἀλλὰ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιαν ἀναγκαιότητα καὶ δύναμιν. Καὶ τὰ θεωρεῖς αὐτὰ ἀξιοπιστότερα καὶ δὲν σκέπτεσαι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν συμβουλευόντων, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν εἶναι Θεός, ἐνῷ ὁ ἄλλος εἶναι δαίμων. Δὲν ἐξετάζεις τὴν διαφορὰν τῆς συμβουλῆς, ὅτι ἡ μὲν μία εἶναι σωτηρία καὶ καλεῖ πρὸς τὴν ἀρετήν, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι πράγματι δαιμονικὴ καὶ καλεῖ πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. 759 A Δὲν ἐξετάζεις τί ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τί ἀπὸ τὸν δαίμονα, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς σὲ ἠγάπησε τόσον, ὥστε ἐθυσίασε καὶ τὸν μονογενῆ χάριν σοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τίποτε πολυτιμότερον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ἀκόμη σὲ ἀγαπᾷ, ὥστε σὲ παραινεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν σου μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ κάμνει τὰ πάντα. Ἐκεῖνος δὲ τόσον σὲ ἐμίσησε καὶ σὲ μισεῖ, ὥστε σὲ πολεμεῖ μὲ ὅλα καὶ ὄχι μόνον δὲν σοῦ παρέχει τίποτε καλόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, προσπαθεῖ νὰ σοῦ τὰ στερήσῃ. Ἐκεῖνος μὲν ἐπροσπάθησε νὰ σὲ κάμῃ ἴσον μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἐνῷ ὁ διάβολος σὲ κατέστησε ποταπότερον καὶ ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ καὶ σὲ ἔπεισε νὰ τὰ προσκυνῇς. Ὁ μὲν Θεὸς σὲ τραβᾷ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τιμάς, ὁ δὲ δαίμων σοῦ ἐστέρησε καὶ αὐτὴν ποὺ σοῦ ἐδόθη ἐδῶ B καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη παρὰ ἀφοῦ πρῶτα σὲ ἐξεδίωξεν. Καὶ ἂν δὲν δύνασθε νὰ διακρίνετε τὰ δόγματα ἐκείνου, ἂν καὶ εἶναι καθαρώτερα καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον δι' ὅσους δὲν εἶναι νωθροὶ — ἔτσι τὰ δόγματα τοῦ Θεοῦ περιέχουν ὁλοφάνερα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὰ δόγματα τοῦ δαίμονος τὴν κακίαν—, ἄν, ἐπαναλαμβάνω, δὲν δύνασθε νὰ τὰ διακρίνετε, τοὐλάχιστον κρίνετέ τα ἀπὸ τοὺς φορεῖς των καὶ ἐννοήσατε τὸ σωτήριον καὶ τὸ βλαβερόν. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς τὰ ἄλλα πράγματα νὰ χρησιμοποιῇς αὐτὴν τὴν μέθοδον, καὶ ἂν μὲν ὁ ἰατρὸς δώσῃ τροφὴν εἰς κάποιον, νὰ

1. Σοφ. Σειρ. 15, 16 - 17.

μὴ τὴν ἐξετάζη περιέργως, ἀλλὰ νὰ τὴν δέχεται ὡς συντελεστικὴν εἰς τὴν ὑγείαν, ἐὰν δὲ τὴν προσφέρη φαρμακευτὴς καὶ γόης, νὰ μὴ τὴν πολυεξετάζη, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀποστρέφεται ὡς βλαβερὸν δηλητήριον, καὶ διὰ τὸν Θεὸν νὰ μὴ χρησιμοποιῶμεν τὸν τρόπον αὐτόν; C Καὶ ὅμως εἶναι τόσον μεγάλη ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δαίμονος, παρὰ μεταξὺ τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ φαρμακευτοῦ, ὅση εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ἐκφράση κανείς, οὔτε νὰ τὴν παραστήση μὲ τὴν σκέψιν καὶ τὸν λόγον. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἔσχατος παραλογισμός, ἐκεῖ ποὺ ἡ διαφορὰ εἶναι ἐλαχίστη μεταξὺ αὐτῶν ποὺ παρέχουν τὴν τροφήν, νὰ μὴ πολυεξετάζωμεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν ποιότητα τῶν προσώπων ἀντὶ οἱασδήποτε ἄλλης διδασκαλίας· ἐδῶ δὲ ποὺ ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν ποὺ συμβουλεύουν εἶναι τόσον μεγάλη, νὰ χρειάζεται διδασκαλίαν νὰ μάθης, ὅτι τὸ μὲν ἕνα εἶναι σωτήριον, τὸ δὲ ἄλλο βλαβερόν;

Μή, παρακαλῶ, ἂς μὴ εἴμεθα περισσότερον ἄλογοι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ ἂς ἀπομακρυνώμεθα καὶ ἂς μὴ δίδωμεν προσοχὴν εἰς τὰ κηρύγματα ἐκεῖνα. «Αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ φθείρουν τὰ χρηστὰ ἤθη».[5] Καὶ ὅσοι ἀπατηθοῦν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχουν συγγνώμης. Διὰ ποῖον λόγον δηλαδὴ ἂν ἴδης ἕνα μέρος ἀνθυγιεινὸν καὶ νοσογόνον, ἀποφεύγεις νὰ διαμένης ἐκεῖ, D ἀκόμη καὶ ἂν χίλια πράγματα σὲ τραβοῦν νὰ ἐγκατασταθῆς ἐκεῖ, καὶ προτιμᾶς περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, ὅταν ὅμως μερικοὶ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ λόγον λοιμώδη καὶ ἀπὸ νόσημα, ποὺ καταστρέφει ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν, τὴν ὁποίαν καθιστᾶ χειροτέραν καὶ φαυλοτέραν, δὲν ἀποσκιρτᾶς; «Ἄκουσε», λέγει ἕνας σοφὸς ἄνδρας, «μὴ σταματήσης, ἐκτινάξου μὲ μεγάλα πηδήματα μακρὰν καὶ μὴ σταματήσης οὔτε ἐπ' ἐλάχιστον, φοβούμενος καὶ τὴν πλέον σύντομον διαμονήν».[6] Αὐτὰ τὰ λέγομεν, ὄχι διότι φοβούμεθα τὴν ἰσχὺν τῶν δογμάτων ἐκείνων, ἀλλὰ διότι φοβούμεθα τὴν ἰδικήν σας ἀδυναμίαν. Διότι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, E τὰ πράγματα ἐκείνων φαίνονται ἀσθενέστερα καὶ ἀπὸ τὸν ἱστὸν ἀράχνης εἰς ἡμᾶς, ποὺ ἡ πίστις μας εἶναι θεμελιωμένη, καὶ ἂν ἐπ' ἄπειρον ἐρεθίζουν τὰς ἀκοάς μας, τόσον περισσότερον γελοῖοι μᾶς φαίνονται, ὅπως οἱ παράφρονες ποὺ ἔχουν πάθει παράκρουσιν φρενῶν. Φοβούμεθα ὅμως τὴν ἰδικήν σας ἀδυναμίαν.

5. Α' Κορινθ. 15, 33.
6. Παροιμ. 9, 18.

Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἐναντίον ὅλων, ἀλλὰ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ εἶναι ἔνοχοι δι' αὐτά. 760 A Διότι καὶ ὁ Παῦλος, ὁ νικητὴς ὅλων, ὄχι μόνον τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς λογομαχίας πρὸς τοὺς ἀλλοπίστους δεικνύων πρὸς τὸν μαθητὴν Τιμόθεον, τὸν συμβουλεύει νὰ ἀποφεύγη τὰς κενολογίας.[7] Ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας εἶναι ὀλίγος, μικρὸν τὸ ἐφόδιον τῆς σωτηρίας. Ἂν λοιπὸν αὐτὸν τὸ σύντομον χρόνον, ποὺ μᾶς ἐδόθη διὰ νὰ μάθωμεν κάτι χρήσιμον, τὸν καταναλώσωμεν εἰς περιττὰς καὶ ἀνωφελεῖς καὶ βλαβερὰς ἀκροάσεις, πότε θὰ ἔχωμεν ἄλλον χρόνον νὰ μάθωμεν αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα; B Μάλιστα, καὶ μακρὸς νὰ ἦτο, ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφιερώνωμεν πάντοτε εἰς τὰ χρήσιμα. Ὅταν ὅμως εἶναι καὶ ὀλίγος καὶ σύντομος, πῶς δὲν εἶναι ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης καὶ αὐτὸν τὸν ὀλίγον νὰ τὸν δαπανῶμεν εἰς τὰ δόγματα ποὺ διαφθείρουν τὴν ψυχήν μας; Τί ἀνάγκην ἔχεις διὰ φάρμακον; Μὴ δεχθῆς πληγήν, διὰ νὰ μὴ ἀναλώσης τὸν χρόνον εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ποὺ λαμβάνεις ἀπὸ ἄλλους. Ἐξασφάλισε τὴν ὑγείαν σου ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, καὶ ἂν προσέλθη κανεὶς ποὺ νὰ λέγη κάτι ἄλλο, φράξε τὰ ὦτα σου, ἐκτινάξου μακρὰν μὲ μεγάλα πηδήματα, μὴ σταματήσης οὔτε ἐλάχιστον χρόνον. Καὶ ἂν γίνη καμμία σύσκεψις ἐναντίον τῶν βασιλέων, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν μετάσχης τῆς συνεδριάσεως, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἤκουσες τί ἐλέχθησαν, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶσαι σύμφωνος μὲ αὐτά, πάντως θὰ κινδυνεύσης ὁπωσδήποτε, C ὅταν λέγεται κάτι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ διαδίδεται δόγμα γεμᾶτον ἀπὸ κατηγορίαν ἐναντίον του, δὲν θὰ τὸ ἀποφύγης, δὲν θὰ μισήσης τὴν βλάσφημον γλῶσσαν, δὲν θὰ φράξης τὰ ἄθεα στόματα; Καὶ πῶς θὰ δυνηθῆς μὲ παρρησίαν νὰ προσεύχεσαι πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν μετέχης εἰς τὰς ἐναντίον του διαβολάς; Μή, παρακαλῶ. Ταῦτα δὲν τὰ λέγω πρὸς τοὺς παρόντας, ἢ μᾶλλον καὶ πρὸς τοὺς παρόντας. Διότι καὶ ἂν εἶσθε σεῖς ἀνεύθυνοι, ὅμως ὅσους γνωρίζετε νὰ πάσχουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν νόσον, μὲ αὐτὰ καὶ μὲ ἄλλα περισσότερα λόγια νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζετε, ὥστε νὰ ἐκριζώσετε τὸ κακόν. Εἴθε δὲ νὰ γίνη, μὲ τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων καὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ (διότι δὲν ἔχουν τόσην δύναμιν οἱ λόγοι μας, D ὅσην ἔχει ἡ παρρησία τῆς προσευχῆς ἐκείνων), ὥστε ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὅσοι ἀνήκουν εἰς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ κακὰ καὶ νὰ σταθῶμεν μὲ παρρησίαν μπροστὰ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα. Ἀμήν.

7. Πρὸς Β' Τιμ. 2, 16.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

E Γνωρίζω, ὅτι προηγουμένως ὡμίλησα περὶ εἱμαρμένης πρὸς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει καὶ σήμερον νὰ ἀφιερώσω τὸν λόγον εἰς τὸ ἴδιον θέμα. Καὶ τοῦτο ὄχι διότι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶναι ἰσχυρά, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἰδική σας ἀδιαφορία εἶναι ἀπίστευτος καὶ καθιστᾷ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ἀπὸ τὰ νοσήματα. Διότι εἶναι φανερὸν καὶ εἰς τὸν τυφλὸν ἐκ φύσεως, ὅτι ὁ πιστὸς δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἀνάγκην διδασκαλίας διὰ τὴν ἀποφυγὴν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ. Ὅπως δηλαδὴ αὐτὸν ποὺ κατοικεῖ τὴν χώραν μας καὶ διάγει συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδικούς μας νόμους 761 A καὶ εἶναι ὑπήκοος τῶν αὐτῶν βασιλέων, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν πείθωμεν κάθε ἡμέραν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἰσάγῃ τὸν περσικὸν τρόπον ζωῆς, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν ἐμποδίζωμεν, ἔτσι καὶ ἐδῶ. Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα δηλαδὴ ἄλλα μὲν ἔχουν ἀνάγκην λόγου καὶ διδασκαλίας, ἄλλα δὲ εἶναι τόσον καταφανῆ, ὥστε νὰ ἐμποδίζωνται μόνον μὲ τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν. Ὅπως π.χ. τὸ φονεύειν, τὸ μοιχεύειν, τὸ κλέπτειν, δλ' αὐτὰ δὲν χρειάζονται διδασκαλίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ νομοθέτης δὲν ἐθέσπισε διδασκαλίαν, ποὺ νὰ ἀντηχῇ διαρκῶς εἰς τὰ αὐτιά μας καὶ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζῃ, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἁμαρτωλόν. Διότι θὰ προκατελάμβανε τὴν σκέψιν μας. 762 A Ἀλλὰ μόνον ἔθεσεν ἀπαγόρευσιν, «οὐ μοιχεύσεις», «οὐ φονεύσεις».[1] Ὅταν ὅμως ὁμιλῇ διὰ τὴν περιφρόνησιν τῶν χηρῶν καὶ τὴν καταδολίευσιν παρακαταθηκῶν, τότε προσθέτει καὶ συλλογισμούς. «Νὰ ἐλεήσετε τὴν χήραν καὶ τὸν ξένον, διότι κάποτε ὑπήρξατε καὶ σεῖς ξένοι, εἰς τὴν Αἴγυπτον».[2] E «Τὸ Σάββατον νὰ τὸ τιμᾷς μὲ ἀργίαν».[3] Ἔπειτα προσθέτει καὶ ἐξηγήσεις.

1. Δευτερ. 5, 17 - 18.
2. Δευτερ. 10, 18.
3. Ἐξόδ. 20, 10.

Τὸ νὰ ἀποκρούῃς τὴν εἱμαρμένην δὲν εἶναι ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην διδασκαλίας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνας τὰς φανεράς. Ὅπως δηλαδὴ εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ «φονεύειν» καὶ ὅτι τὸ «μοιχεύειν» εἶναι φαῦλον, ἔτσι εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τὴν εἱμαρμένην εἶναι κακὸν καὶ ἀπηγορευμένον. Καὶ μὴ κρίνετε ἀπὸ μερικοὺς ποὺ πιστεύουν εἰς αὐτὴν καὶ νομίζετε, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ μὴ ἀπηγορευμένα. Διότι καὶ φόνος τολμᾶται, καὶ ὅμως ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοὺς νόμους, καὶ αἱ μοιχεῖαι καὶ αἱ ἁρπαγαὶ εἶναι μεταξὺ τῶν ἀπαγορευομένων, ἂν καὶ διαπράττονται ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τοὺς νόμους τῶν εἰδωλολατρῶν D εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τὴν γένεσιν (δημιουργὸν αἰτίαν), ὅπως ἀπηγορευμένος εἶναι καὶ ὁ φόνος, μήπως συνεπάγεται, ὅτι, ὅταν ἐμφανισθῇ κανεὶς εἰς τὸ δικαστήριον, κατηγορούμενος ὅτι ἐμοίχευσε τὴν γυναῖκα τοῦ δεῖνος καὶ εἴπῃ ὅτι δὲν πταίω ἐγὼ ἀλλὰ τὸ φυσικόν μου, διότι ἐγὼ ἤθελον τὴν ἐγκράτειαν, ἐκεῖνο ὅμως μὲ ὤθησε καὶ μὲ ἔρριψεν εἰς τὸ παράπτωμα, δὲν θὰ καταδικασθῇ εἰς βαρυτέραν τιμωρίαν μὲ μίαν τοιαύτην καταγέλαστον ἀπολογίαν; Μήπως θὰ τύχῃ καμιᾶς συγγνώμης; Καθόλου. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τύχῃ συμφώνως πρὸς ἐκείνους. Διότι ἐὰν ὅλα συμβαίνουν ἀπὸ τὴν μοῖραν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν, τότε δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀπολογία ἀπὸ αὐτήν. Ἐὰν μὲν ἡ βούλησίς μας εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν μοῖραν, τότε, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐάν, παρ' ὅσα ἐπινοήσῃ καὶ μελετήσῃ κανείς, C εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκπληρωθοῦν ὁπωσδήποτε αἱ ἐπιταγαί της, τότε ματαίως τιμωρεῖται αὐτός, καὶ δὲν θὰ τύχῃ συγγνώμης. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἀκούσῃ ποτὲ οὔτε νὰ δικαιολογῆται οὔτε νὰ συγχωρῆται. Ἔτσι τὸ πρᾶγμα εἶναι διαβλητὸν ἀπὸ ὅλους καὶ θεωρεῖται μῦθος καὶ φλυαρία.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας (ἂν καί, ἂν κανεὶς ὑποστῇ βίαν ἀπὸ ἀνθρώπου, θὰ ἤρκει πρὸς ἀπολογίαν τοῦ κατηγορουμένου τοῦτο, ἢ μᾶλλον φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει κἂν ἀδίκημα), πολλο λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ποὺ κατηγορήθησαν διὰ φόνον ἄδικον, ἐτιμωρήθησαν, τοὺς δὲ δημίους, ποὺ διεκπεραιώνουν τὸν φόνον καὶ ἐνεργοῦν τὴν σφαγὴν μὲ τὰ χέρια τους, οὔτε κἂν τοὺς σύρει κανεὶς εἰς τὸ δικαστήριον οὔτε ἐρευνᾷ τὸ πρᾶγμα, διότι δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὸ κῦρος τῆς ἐξουσίας καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ὑποταγῆς. B Ἔπειτα γνωρίζουν νὰ συγχωροῦν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ἐβιάσθη νὰ διαπράξῃ τὸ

ἀδίκημα ἀπὸ ἄνθρωπον ὁμόφυλον καὶ ὁμογενῆ. Αὐτὸν ποὺ καταναγκάζεται ἀπὸ τὴν εἱμαρμένην, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν συγχωροῦν πολὺ περισσότερον; Διότι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποφύγη

Ἐκείνης, καθὼς λέγουν, ἡ ἐξουσία εἶναι ἀκαταμάχητος, ὥστε καὶ ἂν κανεὶς μεταβῆ εἰς ἔρημον, καὶ ἂν μεταβῆ εἰς θάλασσαν ἢ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ, δὲν θὰ διαφύγη τὰ σχέδιά της. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄτοπον, αὐτὸς μὲν ποὺ καταναγκάζεται ἀπὸ τὴν βίαν τῶν βαρβάρων νὰ ἔχη μεγάλην συγγνώμην, ἐκεῖνος δὲ ποὺ καταναγκάζεται ἀπὸ ἀνωτέραν, ὅπως λέγουν, δύναμιν νὰ τιμωρῆται καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἀπολογηθῆ ἐπικαλούμενος τὴν μοῖραν; Κανεὶς ποὺ ἐπρόβαλλεν ὡς δικαιολογίαν τὴν εἱμαρμένην δὲν ἀπέφυγε τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ παραπτώματά του, οὔτε ὁ κακοῦργος εἰς τὸ δικαστήριον, οὔτε ὁ δοῦλος εἰς τὴν οἰκίαν, B οὔτε τὰ παιδιὰ εἰς τὸ σχολεῖον, οὔτε οἱ μαθητευόμενοι εἰς τὰς τέχνας. Πῶς λοιπὸν μερικοὶ πρεσβεύουν τὴν εἱμαρμένην καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ὑβρίζουν, διότι δὲν ἀναγνωρίζουν καμμίαν συγγνώμην εἰς πράξεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἰδικήν της ἀναγκαιότητα; Ἔτσι ἐπείσθησαν ἀπολύτως διὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι μῦθος. Ὅταν δὲ πέσουν εἰς βαρέα ἁμαρτήματα, προσθέτουν ἐπὶ πλέον καὶ ἕνα ἄλλο, ὅτι δηλαδὴ μὲ τὴν εἱμαρμένην θὰ ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν ποὺ τοὺς ἀναμένει, καὶ δὲν θὰ ὑποστοῦν βαρυτέραν τιμωρίαν. Διότι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἁμαρτάνειν δὲν εἶναι τόσον βαρύ, ὅσον εἶναι τὸ νὰ αὐθαδιάζης μετὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ κατηγορῆς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἰδικά σου κακά. Αὐτὸ εἶναι χειρότερον ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. Πρᾶγμα ποὺ ἐπεδίωξε καὶ ὁ διάβολος, C ὥστε ὄχι μόνον νὰ γίνωμεν ἀδιάφοροι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ εὐάλωτοι ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀναθέτων τὴν αἰτίαν ὅλων εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐφρόντισε νὰ καταστήση βλάσφημον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γλῶσσαν μας, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς δικαιολογίας νὰ κατηγοροῦμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀποκρούωμεν τὴν κατηγορίαν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ποὺ ἐπράξαμεν τὰ παραπτώματα καὶ νὰ μεταθέτωμεν τὴν κατηγορίαν εἰς ἐκεῖνον ποὺ δὲν φέρει καμμίαν εὐθύνην. Καὶ ὅμως, ἂν τολμήση κανεὶς νὰ τὸ κάμη αὐτὸ εἰς ἀνθρώπους, ἀρκεῖ αὐτὸ μόνον διὰ νὰ κατηγορηθῆ καὶ νὰ καταστραφῆ. Ὅταν κάποιος δυσφημῆ ἕναν ἄλλον, μολονότι ὁ ἴδιος δὲν ἔπραξε κανένα κακόν, κηρύσσεται ἔνοχος τιμωρίας διὰ τὸ ἔγκλημα ἐκείνων ποὺ τὸ διέπραξαν.

Κοίταξε λοιπὸν πόσα κακὰ συνθέτει ὁ διάβολος μὲ τὴν

εἱμαρμένην. D Τὴν περιφρόνησιν τῆς ἀρετῆς. Διότι παραλύει τὴν ψυχήν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πολὺ πρόθυμος πρὸς ἀγῶνας δι' αὐτήν, ὅταν τὴν πείση, ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ γινόμενα δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ἂν θὰ ἐμπέσωμεν δηλαδὴ εἰς τὴν κακίαν. Διότι, ὅταν κανεὶς μάθη, ὅτι, ἂν μοιχεύση ἢ φονεύση καὶ κάμη διάρρηξιν, δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος, τότε δὲν θὰ παύση, ὡσὰν εἰς τόπον κατηφορικὸν φερόμενος μὲ ὁρμήν, νὰ δημιουργῆ συκοφάντας τῆς προνοίας καὶ νὰ γίνεται καὶ ὁ ἴδιος συκοφάντης κατὰ τοῦ Θεοῦ. Χειρότερον κακὸν ἀπὸ αὐτό, εἰπέ μου, ποῖον δύναται νὰ γίνη; Ἂς ἀποφεύγωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, αὐτὴν τὴν εἰδωλολατρίαν. Εἶναι πράγματι θάνατος εἰς τὸν λέβητα, καὶ καθένας ποὺ ἀντλεῖ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐλάχιστον ἀπὸ τὰ διεφθαρμένα δόγματα, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀποθάνη ὁπωσδήποτε, E ἂν δὲν ἐπανέλθη εἰς τὸ ὀρθὸν δόγμα καὶ ἀπολαύση τὴν καθαρὰν ὑγείαν. Διὰ νὰ μὴ θρηνῶμεν λοιπὸν ἀνωφελῶς ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅταν ἐκλείψη ἡ προθεσμία τῆς μετανοίας μετὰ τὴν ἐκδημίαν μας ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, ὅσον ἀκόμη ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ὅσοι μὲν κατελήφθημεν ἀπὸ τὴν νόσον, νὰ μετανοήσωμεν καὶ νὰ ἀναλάβωμεν ἀπὸ αὐτήν, ὅσοι δὲ εἴμεθα ὑγιεῖς, νὰ διατηρῶμεν καθαρὰν τὴν ὑγείαν μας καὶ νὰ τείνωμεν χεῖρα βοηθείας εἰς ὅσους προσεβλήθησαν ἀπὸ τὴν νόσον. Διότι, ἐὰν δι' ὅσους νοσοῦν σωματικῶς ἐπιδεικνύωμεν τόσον ἐνδιαφέρον καὶ τόσην φροντίδα, 763 A ὅταν πρόκειται δι' ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τί ἀπ' ὅλα δὲν πρέπει νὰ πράττωμεν; Καὶ τί δὲν θὰ ὑπομείνωμεν, ὥστε τὸν ἀδελφὸν ποὺ συμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ μέλη τῆς ἰδίας κοινωνίας, νὰ τὸν ἀνακτήσωμεν, ἀφοῦ ἄλλως τε ἀνήκει εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος;

Ἂς ἀναλαμβάνωμεν λοιπὸν τὸ πᾶν δι' αὐτό, ἂς κάμνωμεν τὰ πάντα χάριν αὐτοῦ, ἐκδιώκοντες τοὺς σκύλους, τοὺς λύκους καὶ νὰ μὴ νομίζωμεν, ὅτι μᾶς ἀρκεῖ μόνη ἡ σωτηρία μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐλέχθη «ἐὰν ἔβλεπες κλέπτην, ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του ὡς συνεργός του, συμμετεῖχες δὲ εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν»,[1] τὸ ἴδιον θὰ ἀκούσωμεν καὶ ἐδῶ. Ὅταν ἴδωμεν κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας νὰ κλέπτη μὲ λόγους καὶ ψιθυρισμούς, τὸ ἴδιον θὰ ἀκούσωμεν. B Ἡ Ἐκκλησία εἶναι οἶκος δεσποτικός, πολύτιμα σκεύη εἶναι οἱ πιστοί. Ὅταν ἴδης κανένα ἀπὸ

1 Ψαλμ. 49, 18.

αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, νὰ θέλη νὰ ἀφαιρέση κάποιο ἀπὸ τὰ σκεύη, ἀκόμη καὶ ἂν σὺ μένης ἀπρόσβλητος, ἐπειδὴ μέλλεις νὰ κινδυνεύσης, ἂν ἀδιαφορήσης καὶ δὲν προσέλθης νὰ καταγγείλης τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ τὸ διορθώσουν, εἶσαι ἔνοχος διὰ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, διότι βλέπεις τὸν κλέπτην νὰ σκάπτη καὶ δὲν τὸν ἐμποδίζεις ἢ μόνος σου ἢ διὰ μέσου ἄλλου. Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διότι νομίζω, ὅτι ἐπικρέμαται εἰς σὲ ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ ἀσφαλίσω, διὰ νὰ σᾶς κάνω νὰ φροντίζετε ἐξ ἴσου διὰ τὴν ἰδικήν σας σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

C «Τὸ νὰ σᾶς λέγω δὲ τὰ ἴδια εἰς ἐμὲ μὲν δὲν προκαλεῖ ὀκνηρίαν καὶ ἐνόχλησιν, εἰς σᾶς δὲ εἶναι ἀσφαλές».[1] Ἐὰν ὁ Παῦλος ἐχρειάζετο συνεχῆ διδασκαλίαν πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὁ Παῦλος ποὺ ἐδίδασκε μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μὲ προσταγὴν ἐδίωκε τοὺς ἐχθρούς, ποὺ σήκωνε τὰ παθήματα ὅλων, ὁ Παῦλος ποὺ τόσον ἐτιμήθη ποὺ τὸν ἤκουον ὅλοι ὡς ἄγγελον ὅστις κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἢ μᾶλλον ὡσὰν τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, ἐὰν λοιπόν, ἐπαναλαμβάνω, ἐκεῖνος εἶχεν ἀνάγκην νὰ λέγη συνεχῶς τὰ ἴδια, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς οἱ ἀσήμαντοι. Διότι, πράγματι, εἶναι ἀσφαλὲς διὰ σᾶς νὰ ἀκούετε πολλὰς φορὰς διὰ τὸ ἴδιον θέμα D καὶ ὄχι μόνον διὰ τὸ ἴδιον θέμα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκούετε τὰ ἴδια διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Ἂς μὴ δυσανασχετῇ λοιπὸν κανείς, μήτε νὰ νομίζη ὅτι ἐνοχλεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν πρόκειται διὰ τὸ ἴδιον θέμα νὰ λέγωμεν πάλιν τὰ ἴδια. Διότι, ἐὰν μοῦ ἐπετρέπετο νὰ ἔχω ἐμπιστοσύνην, ὅτι ἀφοῦ τὰ ἀκούσετε μίαν φοράν, θὰ ἀποβάλετε αὐτὸ τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς, ἀκόμη καὶ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ σταματήσω, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν, ὥστε νὰ σᾶς καταστήσω σταθερὰν καὶ βεβαίαν τὴν ὑγείαν, καὶ σεῖς νὰ εἶσθε ἀσφαλεῖς καὶ νὰ μὴ περιπέσετε πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἔργα. Ἐπειδὴ δὲ ὑποπτευόμεθα, ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη μερικὰ λείψανα τοῦ κακοῦ εἰς τοὺς ἀκροατάς, εἶναι ἀναγκαία E καὶ δικαιολογημένη ἡ συνεχὴς παραίνεσις δι' αὐτά. Διότι σήμερον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν πῶς θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτά.

Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτά; Πρῶτον μὲν μὲ προσευχὰς καὶ μὲ τὴν συνομιλίαν μὲ τὸν Θεόν, δεύτερον δὲ μὲ τὰς εὐσεβεῖς σκέψεις. Ἂν δηλαδὴ ἴδης ποῖα εἶναι τὰ μέλλοντα καὶ ποῖα τὰ παρόντα καὶ μορφώσης ὀρθὴν γνώμην καὶ διὰ τὰ μὲν καὶ διὰ τὰ δέ, 764 A ποτὲ δὲν θὰ ἐγγίση τὴν ψυχήν σου τὸ κακὸν αὐτό. Ὅταν

1. Φιλιπ. 3, 1.

λοιπὸν ἴδῃς κάποιον νὰ πλουτῇ παρ' ἀξίαν, μὴ τὸν μακαρίσῃς, μὴ τὸν θεωρήσῃς ἀξιοζήλευταν, μὴ καταδικάσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μὴ νομίσῃς, ὅτι τὰ παρόντα κινοῦνται ἀσκόπως καὶ τυχαίως, ἐπειδὴ ὁ δεῖνα πλουτεῖ παρ' ἀξίαν. Ἐνθυμήσου τὸν Λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον, πῶς ὁ μὲν πλούσιος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην εὐπορίαν καὶ τρυφήν, ἂν καὶ ἦτο ὠμὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἀγριώτερος καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκυλιά. Ἀφοῦ τὰ σκυλιὰ ἐλυποῦντο τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ἐθεράπευον χωρὶς νὰ διστάζουν νὰ γλείψουν μὲ τὴν γλῶσσαν των τὰς πληγὰς ποὺ ὑπῆρχον εἰς ὅλον του τὸ σῶμα, ἐνῷ αὐτὸς δὲν τοῦ προσέφερε οὔτε ψιχία. B Σκέψου λοιπὸν πῶς αὐτὸς μὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγίστην εὐπορίαν, ἐκεῖνος δὲ ὁ πτωχός, ὁ πραγματικὰ πλούσιος, κατέπεσεν εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν καὶ ἐστερεῖτο καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, παλαίων καὶ μὲ τὴν νόσον καὶ μὲ τὴν διαρκῆ πεῖναν. Καὶ ὁ μὲν ἕνας εἶχε ὀλιγώτερα ἀπὸ τὰς ἀνάγκας του, ὁ δὲ ἄλλος εἶχε πέραν τοῦ μέτρου. Ἀλλὰ δὲν ἠγανάκτησε, δὲν ἐπρόφερεν ἕναν λόγον ἀσεβῆ, δὲν κατηγόρησε τὸν Θεόν, δὲν ἐμέμφθη τὴν πρόνοιαν, δὲν ἀπέδωσε τὰ γενόμενα εἰς τὴν μοῖραν, δὲν εἶπε πρὸς κάποιον οὔτε πρὸς τὸν ἑαυτόν του: Ἐγὼ μὲν χωρὶς νὰ ἔχω κάμει κανένα κακὸν εἰδικῶς, τιμωροῦμαι τόσον σκληρῶς καὶ ὑπομένω τὴν ἐσχάτην ταλαιπωρίαν, C λειώνω ἀπὸ τὴν πεῖναν, φθείρομαι ἀπὸ βαρυτάτην νόσον, σιγοσβήνω εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Αὐτὸς δὲ πλουτεῖ καὶ ἀπολαμβάνει εὐημερῶν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, χλευάζει τὴν δυστυχίαν μου. Καὶ τὸν μὲν ἀπάνθρωπον καὶ ἀνηλεῆ καὶ ὠμὸν καὶ πέτρινον ὁ Θεὸς τὸν κατέστησε κύριον τόσων πολλῶν χρημάτων, ἐμὲ δὲ ποὺ οὔτε μὲ ἁπλᾶς λέξεις δὲν τὸν ἐξώργισα, μὲ ἄφησε νὰ βασανίζωμαι μέσα εἰς τόσα δεινά. Ποίαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὴν δικαιοκρισίαν; Πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὰ νὰ εἶναι ἔργα προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς; Ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄτοπον, ὅταν οἱ ἴδιοι ποὺ ὑποφέρουν εὐλογοῦν εἰς ὅλα τὸν Κύριον, D σὺ δὲ ποὺ βρίσκεσαι ἔξω ἀπὸ τὰς δοκιμασίας νὰ βλασφημῇς τὸν Θεὸν δι' αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἄλλοι τὸν εὐχαριστοῦν; Αὐτὸς μὲν ποὺ ὑποφέρει, καὶ ἂν εἴπῃ κανένα λόγον σκληρὸν καὶ πικρόν, ἂν καὶ δὲν τυγχάνῃ τόσης συγγνώμης ὅσης τυγχάνει ἕνας ἄλλος, πάντως, ἔστω καὶ μικροτέρας, τυγχάνει ὁπωσδήποτε συγγνώμης. Ἐνῷ αὐτὸς ποὺ εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ διὰ ξένα πράγματα καταστρέφει τὴν ψυχήν του, ποίας συγ-

γνώμης δύναται νὰ εἶναι ἄξιος, ὅταν βλασφημῇ τὸν Θεὸν δι' ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα τὸν εὐχαριστεῖ αὐτὸς ποὺ τὰ ὑφίσταται, καὶ ποτὲ δὲν παύει νὰ τὸν ὑμνῇ διὰ παντός;

Ὅταν ἴδῃς ἕνα δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ, ἐνθυμήσου αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Διότι δὲν δύνασαι νὰ μοῦ ἀναφέρῃς ἄλλον δικαιότερον. E Καὶ πράγματι, τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὴν ὑπομονήν, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ ἔπαθλα. Διότι τοῦ ἔλαχεν ὁ πρῶτος τόπος τῆς ἀναπαύσεως, ὅπου τιμᾶται μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ. Οὔτε ἄλλος ὑπέστη μεγαλύτερα κακὰ καὶ τὰ παρέβλεψε τόσον. Διότι τί ἔχεις νὰ εἴπῃς, ὅταν δὲν ἠδύνατο νὰ γευθῇ οὔτε τὰ ψύχουλα ποὺ ἔπιπτον; Ὅταν ἴδῃς μεγίστην κακίαν, σκέψου τί δύναται νὰ εἶναι ὠμότερον ἀπὸ αὐτὸν ποὺ προσπερνᾷ ἀδιάφορος ἄνθρωπον εὑρισκόμενον εἰς τοιαύτην συμφοράν; Ποίαν κακίαν ν' ἀναφέρωμεν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι συνυφασμένη μὲ αὐτήν; 765 A Καὶ τί δύναται νὰ εἶναι εὐπορώτερον ἀπὸ τὴν τράπεζαν ἐκείνην καὶ ἀπὸ τὴν μεγίστην πολυτέλειαν τῆς περιβολῆς καὶ τὴν εὐπραγίαν; Πάλιν ὅταν ἴδῃς ἄκραν δικαιοσύνην, σκέψου τί δύναται νὰ εἶναι θεοφιλέστερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ποὺ ὑποφέρει αὐτὰ καὶ ὑπομένει γενναίως ὅλην τὴν ταλαιπωρίαν; Διότι τί εἶναι ἀθλιώτερον ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀνίατον νόσημα; Εἰπέ μου, ποίαν συγγνώμην ἔχεις, ὅταν σκανδαλίζεσαι μὲ ἄλλα; Μήπως τὰ πράγματα σταματοῦν εἰς τὸν παρόντα βίον; Περίμενε τὸ τέλος, καὶ τότε θὰ ἴδῃς ὁ καθένας νὰ ἀμείβεται κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του. B Μὴ θορυβῆσαι πρὶν ἀπονεμηθοῦν τὰ βραβεῖα καὶ οἱ στέφανοι. Ὅταν τοὺς ἴδῃς καὶ τοὺς δύο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ νὰ τύχουν τῆς κρίσεως, τότε καὶ σὺ διατύπωσε τὴν γνώμην σου διὰ τὸν καθένα. Πόσοι τώρα ἐνεδρεύουν εἰς τοὺς δρόμους, πόσοι τρυποῦν τοίχους, πόσοι ἀνασκάπτουν τάφους ἀποθαμένων, πόσοι ἐπεβούλευσαν ξένους γάμους, πόσοι ἐθανάτωσαν πολλοὺς μὲ δηλητήρια; Ἆρά γε δι' αὐτοὺς ὅλους κατηγοροῦμεν τὸν δικαστήν; Καθόλου. Ἂν βεβαίως τοὺς λάβῃ διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ, καὶ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους, καὶ αὐτὸν μὲν ποὺ ἠδικήθη τὸν τιμωρήσῃ, αὐτὸν δὲ ποὺ ἠδίκησε τὸν τιμήσῃ καὶ ἀφοῦ τὸν στεφανώσῃ τὸν ἀποπέμψῃ, θὰ εἶναι ὄντως ἄξιος κατηγορίας διὰ μεγίστην ἀδικίαν. Ὅταν ὅμως δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη καὶ δὲν ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως, C καὶ αὐτὸς δὲν ζητῇ ἀκόμη εὐθύνας, σπεύδεις νὰ τὸν καταδικάσῃς ἐκ τῶν προτέρων;

Ἀλλὰ ἔπρεπε, λέγει, νὰ τιμωρηθῇ διὰ τὰ ἐγκλήματά του ἐδῶ. Σκέψου τὴν ἰδικήν σου ζωήν, ἄνθρωπε, ἐρεύνησε

τὴν συνείδησίν σου, καὶ θὰ ἀλλάξης γνώμην. Δὲν θὰ ἐπαινέσης αὐτὴν τὴν ἄποψιν, ἀλλὰ θὰ ἐπιδοκιμάσης τὴν μακροθυμίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Διότι, ἐὰν ἐπρόκειτο καθένας ἀμέσως νὰ δώση λόγον καὶ νὰ τιμωρηθῆ διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου θὰ εἶχεν ἐξαφανισθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος. «Ποῖος, πράγματι, θὰ καυχηθῆ ὅτι ἔχει ἁγνὴν καρδίαν ἢ ποῖος θὰ τολμήση νὰ εἴπη ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας;».[2] Ἀλλὰ ὅταν ἀγανακτῆς διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, D σκέψου μὲ ἀκρίβειαν τὰ ἁμαρτήματά σου καὶ θὰ τὸν εὐχαριστήσης διὰ τὴν ἀνοχήν του, ἀφοῦ τὸν θαυμάσης διὰ τὴν ἀνεξικακίαν του. Θορυβεῖσαι καὶ ἀγανακτεῖς, γεμίζεις τὰ πάντα ταραχὴν ἐπειδὴ ὁ δεῖνα πλουτεῖ παρ' ἀξίαν καὶ τὸν περιποιοῦνται οἱ πολλοί. Ἔπειτα δὲν ἀκούεις τὸν ψαλμῳδὸν ποὺ λέγει: «Μὴ καταπλήσσεσαι καὶ μὴ ταράσσεσαι ψυχικῶς, ὅταν ὁ ἀσεβὴς ἄνθρωπος πλουτίζη. Διότι ὅταν θὰ ἀποθάνη, τίποτε δὲν θὰ πάρη μαζί του ἀπὸ τὰ πλούτη του, οὔτε ἡ δόξα του θὰ κατεβῆ μαζὶ μὲ αὐτὸν εἰς τὸν ᾅδην;».[3] Δὲν ἀκούεις τὸν προφήτην ποὺ φωνάζει δυνατὰ «κάθε σὰρξ εἶναι χόρτον, καὶ ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡσὰν τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου;».[4] Δὲν βλέπεις, ὅτι μὲ τοὺς χρησμοὺς τῶν προφητῶν συμφωνεῖ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων; E Δὲν βλέπεις ὅτι ἡ πεῖρα καὶ ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων ἐπιβεβαιώνουν αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν; Δὲν ἐξαντλοῦνται ὅλα μὲ τὸν θάνατόν του; Ἄκουσε τὸν Ἰὼβ ποὺ λέγει τὸ ἴδιον: «Γυμνὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου, γυμνὸς καὶ θὰ ἀπέλθω»,[5] διότι ὅταν θὰ ἀποθάνη κανεὶς δὲν θὰ λάβη μαζί του τίποτε. Ἄκουσε καὶ τὸν Παῦλον ποὺ φιλοσοφεῖ καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια: «Τίποτε δὲν ἐφέραμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅταν ἐγεννήθημεν. Καὶ εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ πάρωμεν μαζί μας τίποτε, ὅταν θὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν διὰ τοῦ θανάτου».[6] Σὺ δὲ μακαρίζεις ἄνθρωπον ποὺ δὲν δύναται νὰ λάβη μαζί του εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὤφειλον νὰ τοῦ παρασταθοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. 766 A Καὶ ποῖος ἄλλος μεγαλύτερος λόγος δυστυχίας καὶ οἴκτου ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ ζήση εἰς τὰς ἀπολαύσεις καὶ νὰ ἀπέλθη ἀπὸ ἐδῶ ὡς ὁ εὐτελέστερος ὅλων; Σὺ δὲ ἐὰν ἔβλεπες εἰς τὴν

2. Παροιμ. 20, 9.
3. Ψαλμ. 48, 17 - 18.
4. Ἡσ. 40, 6.
5. Ἰὼβ 1, 21.
6. Α' Τιμ. 6, 7.

ἀγορὰν κανένα ἀπὸ τοὺς εὐπόρους καὶ ἀλαζονικοὺς ἀνθρώπους, ποὺ νὰ ἀπολαμβάνη μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν ξένην χώραν, νὰ τρέφη παρασίτους καὶ κόλακας, καὶ ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, δὲν τοῦ ἐπετράπη νὰ λάβη μαζί του τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶχε, ἀλλὰ ἐπέστρεψε γυμνός, ἄδοξος, παρουσιάζων θέαμα χειρότερον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἐπαιτῶν, ἄρά γε θὰ τὸν ἐθεώρεις ἀξιοζήλευτον καὶ δὲν θὰ τὸν ᾤκτιρες μᾶλλον δι' αὐτὸ καὶ θὰ τὸν ἠλέεις; Τὸ ἴδιον κάμε καὶ μὲ τοὺς πλουσίους.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ, ὅταν προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀναλύσεις, προσηλωμένοι εἰς τὴν κοιλίαν ὡς χοῖροι καὶ τράγοι B καὶ δοῦλοι τῶν παρόντων πραγμάτων, νομίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ τὸν θάνατον. Ἄλλοι πάλιν νομίζουν ὅτι κάτι ὑπάρχει, προτιμοῦν ὅμως τὰ παρόντα ἀπὸ τὰ μέλλοντα. Πρὸς ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἀλλὰ ὅτι μετὰ θάνατον θὰ σβύση ἡ ψυχή μας καὶ δὲν πρόκειται νὰ δώσουν κανένα λόγον οὔτε ὑπέχουν πλέον εὐθύνας, ἴσως εἶναι καὶ γελοῖον ν' ἀπαντήσωμεν, ὅπως εἶναι γελοῖον νὰ συζητᾶς μὲ παράφρονας καὶ μανιακούς. Διότι, καὶ ἂν κανείς, κατὰ τὴν ἡμέραν, ἀμφιβάλλη ὅτι εἶναι ἡμέρα καὶ ἀμφισβητεῖ ὅλα ὅσα ἀποτελοῦν κοινὴν πίστιν ὅλων, δὲν θὰ ἦτο καιρὸς νὰ προσπαθήσης νὰ τὸν πείσης μὲ τὸν λόγον καὶ νὰ τὸν κάμης νὰ δεχθῆ τὴν ἀλήθειαν. Πλήν, ἀλλ' αὐτὸ χάριν τῆς ἰδικῆς σας ἀγάπης, θὰ εἴπωμεν καὶ πρὸς ἐκεῖνον, C ὅσα θὰ μᾶς δώση ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Τί λέγεις, ἄνθρωπε, νομίζεις ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε πέραν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωήν; Διότι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ εἴπωμεν αὐτό, πῶς δηλ. ὁ διάβολος αὐτὸν ποὺ ἅπαξ ἐξετράπη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, τὸν παραδίδει ὁλοένα καὶ εἰς ἀσεβέστερον δόγμα, τρόπον τινὰ εἰς ἕνα ὁρμαθὸν κακῶν. Κοίταξε λοιπόν. Ἔπεισε πρῶτα νὰ ἀμελήσουν τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν, τοὺς κατέστησε φαύλους εἰς τὴν ζωήν, ὅπου συνέζουν πλέον μὲ ἁμαρτωλὴν συνείδησιν καὶ ἐζήτουν νὰ μεταθέσουν εἰς ἄλλους τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματά των, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν κακίαν. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμαν αὐτό, παρὰ ἔπλασαν μίαν ἁμαρτωλὴν θεωρίαν, γεμάτην ἀπὸ ἀναρίθμητα κακά, τὴν θεωρίαν τῆς εἱμαρμένης. D Ἔπειτα μπροστὰ εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτῆς τῆς θεωρίας των, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναγκάζονται νὰ συμφωνήσουν ὅτι τὰ παρόντα δὲν εἶναι τίποτε, ἀνατρέπουν τὸ μέλλον καὶ ἀπορρίπτουν τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως. Καὶ ἂν πάλιν ἐλέγξωμεν καὶ τὴν θεωρίαν των αὐτήν, μεταπίπτουν εἰς ἄλλο ἁ-

σεβὲς δόγμα. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἂς ἐλέγξωμεν τὸ δόγματων ποὺ ἔχομεν ἐνώπιόν μας.

Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἄνθρωπε, πέραν ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ ἀντιμάχεσαι τὸ χριστιανικὸν δόγμα; Τόσας φλυαρίας εἶπαν οἱ εἰδωλολάτραι, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος αὐτοῦ δὲν ἀντέστησαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκολουθήσῃς αὐτούς, ὅμως ἐδέχθησαν κάποιαν ζωὴν μετὰ θάνατον καὶ λογοδοσίαν καὶ δικαστήρια καὶ τὸν ᾅδην, καὶ τιμωρίας καὶ τιμάς, καὶ ψήφους καὶ κρίσεις. E Καὶ ἂν ἐρωτήσῃς καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἢ καὶ τοὺς αἱρετικοὺς ἢ ὁποιονδήποτε ἄνθρωπον, θὰ ἐντραπῇ τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος καί, ἂν ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἔχουν διαφόρους ἀντιλήψεις, εἰς αὐτὸ ὅμως συμφωνοῦν ὅλοι καὶ λέγουν, ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει λογοδοσία δι' ὅσα ἔγιναν ἐδῶ.

Ἀλλὰ δὲν θέλεις νὰ πιστεύσῃς εἰς κανένα ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἀναισχυντεῖς ἅπαξ καὶ παρεδόθης εἰς τὴν πλάνην. Λοιπὸν δι' ἐκείνους ποὺ διατηροῦν ἀκόμη τὴν νηφαλιότητά των, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξωμεν τὸ θέμα. Διότι αὐτὸς ποὺ ὑποστηρίζει, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ θάνατον, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ Θεός. Βλέπεις αὐτὸ ποὺ εἶπα, ὅτι μετὰ τὸ πρῶτον δόγμα τὰ ἄλλα ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ὅλο καὶ χειρότερα; 767 A Διότι ἐὰν πιστεύουν, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ θάνατον, τότε δὲν ὑπάρχει οὔτε Θεός, ἐφ' ὅσον, ἐὰν ὑπάρχῃ Θεός, εἶναι δίκαιος. Ἐὰν δὲ εἶναι δίκαιος, ἀπονέμει εἰς τὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε μετὰ θάνατον, ποῦ θὰ λάβῃ καθένας αὐτὸ ποὺ τοῦ ἀνήκει κατὰ τὴν ἀξίαν του; Διότι, πρόσεχε. Πολλοί, ὅπως ὡμολόγησαν καὶ οἱ ἴδιοι, παρ' ἀξίαν εὐεργετοῦνται ἐδῶ καὶ τιμῶνται, ἐνῷ ἄλλοι ὑποφέρουν καὶ τιμωροῦνται, καίτοι ζοῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχῃ περιθώριον ἀποκαταστάσεως μετὰ θάνατον, B τότε θὰ ἀπέλθουν οἱ δίκαιοι ἀδικημένοι καὶ οἱ ἄδικοι εὐεργετημένοι παρ' ἀξίαν. Ἂν αὐτὸ δὲν ὑπάρχῃ τότε πῶς θὰ ἰσχύσῃ τὸ δίκαιον; Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ κάποιος χρόνος μετὰ θάνατον, κατὰ τὸν ὁποῖον καθένας ἀμοίβεται ἐπαξίως πρὸς τὰ ἔργα του, ἐφ' ὅσον ταῦτο δὲν τὸ συναντῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν. Διότι ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ καιρός, πῶς θὰ ἀπολάβῃ καθένας τὸ μερίδιόν του κατ' ἀξίαν, ἐὰν δὲ δὲν ἀπολαμβάνῃ κανεὶς τὸ κατ' ἀξίαν, τότε κατὰ τὴν γνώμην σου καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δίκαιος. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δίκαιος, τότε οὔτε θεὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι. Ἀλλὰ ἡ βλασφημία ἂς πέσῃ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ποὺ μᾶς

ἀναγκάζουν νὰ τὰ εἴπωμεν αὐτά. C Βλέπετε εἰς ποίαν βλασφημίαν μᾶς ὡδήγησε τελικῶς ὁ λόγος.

Ἀλλὰ ὅμως ὅτι ὑπάρχει Θεὸς βοοῦν τὰ πράγματα. Εἶναι λοιπὸν καὶ δίκαιος. Ἐὰν δὲ εἶναι δίκαιος, ἀπονέμει εἰς τὸν καθένα αὐτὸ ποὺ τοῦ ἀξίζει. Ἐὰν δὲ ἀπονέμῃ εἰς τὸν καθένα αὐτὸ ποὺ τοῦ ἀξίζει, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ μετὰ θάνατον κάποιος καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον καθένας θὰ ἀμειφθῇ κατὰ τὴν ἀξίαν του, καὶ θὰ τιμωρηθῇ, καὶ θὰ τιμηθῇ διὰ τὰ κατορθώματά του. Ἂς συνέλθωμεν, ἀγαπητοί μου. Μερικοὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Θεόν. Ἂς συνέλθωμεν, ἂς ἐπαγρυπνῶμεν. Ἡμάρτησες, μὴ προσθέτεις καὶ ἄλλας περαιτέρω ἁμαρτίας. Ἡμάρτησες, ἡσύχασε. Ἡμάρτησες, μὴ προχωρῇς καὶ εἰς δευτέραν ἁμαρτίαν. Ἡμεῖς δὲ προχωροῦμεν καὶ εἰς τρίτην καὶ εἰς τετάρτην ἁμαρτίαν, ὅταν εἰσάγωμεν εἰς τὰς ψυχάς μας φόρτον ἀπὸ τοιαύτας θεωρίας. D Ἡμάρτησες, ἀναγνώρισε τὸν Κύριον, τὸν ἐλεήμονα, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἰατρόν, τὸν συγκαταβατικόν, ποὺ συγχωρεῖ, ποὺ εἶναι εὔσπλαγχνος. Δὲν ἤκουσες ὅτι κάποιος, ὁ ὁποῖος κατέφαγε μύρια τάλαντα καὶ διεσπάθισεν ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ Κυρίου, ἐνῷ ἦτο ἕτοιμος νὰ πωλήσῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του, μόνον ἐπειδὴ ἔκλαυσεν, ἐπειδὴ μόνον ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του, εὗρεν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὸ χρέος ἐκεῖνο καὶ συγχώρησιν; Ἐὰν εἴπῃς, ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸν παρέδωσεν εἰς τοὺς βασανιστάς, γνωρίζουν τὴν αἰτίαν αὐτοὶ ποὺ κατέχουν τὴν ἱστορίαν. Μοῦ ὑπενθυμίζεις μίαν ἄλλην περίπτωσιν φιλανθρωπίας. E Διότι καὶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸν ἠλέησε καὶ τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον, καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν πάλιν τὸν ἐλέησε καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακήν. Ὅπως τότε ἔκαμεν αὐτὸ διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἔτσι καὶ τώρα ἔπραττε τὸ ἀντίθετον, πάλιν διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ διὰ νὰ τὸν διαπαιδαγωγήσῃ νὰ μὴ εἶναι σκληρὸς οὔτε ἀπάνθρωπος, διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν βίαν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν. Βλέπετε, ἀγαπητοί μου. Ἐνῶ ἔλεγον αὐτὰ πολὺ καλῶς πέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου ἡ ἑξῆς σκέψις, πῶς ὄχι μόνον ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἁρπαγὴ προκαλεῖ τὴν γέενναν, 768 A ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις οἴκτου καὶ ἐλέους. Διότι αὐτὸς παρεδόθη εἰς τοὺς βασανιστάς, ὄχι ἐπειδὴ ἔλαβεν ἀδίκως τὰ ξένα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐζήτει τὰ ἰδικά του κατὰ τρόπον ἀπάνθρωπον. Διότι ἐλέχθη, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὀφειλέτης. Ἀλλὰ ἂν ἐκεῖνος ἦτο ὀφειλέτης, ὤφειλες καὶ σὺ τὸ ἴδιον χρέος καὶ ἔπρεπε νὰ τηρήσῃς τὸ ἴδιον μέτρον δικαιοσύνης καὶ διὰ τὰς δύο περιπτώσεις. Διὰ τοῦτο σοῦ τὸ ἐχάρι-

σε, διὰ νὰ σοῦ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του, διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ μιμητὴν τῆς δεσποτικῆς ἐπιεικείας. Ἐπειδὴ ὅμως, καίτοι εὐηργετήθης, δὲν ἔγινες καλύτερος, σὲ διορθώνει μὲ ἄλλον τρόπον, μὲ τὸν τρόπον τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ κολασμοῦ. Ὥστε καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα εἶδος εὐεργεσίας. Τὸν παρέδωσεν εἰς τοὺς βασανιστὰς διὰ νὰ ἐκριζώσῃ τὴν κακίαν ἀπὸ τὴν ψυχήν του, ὅπως κάμνει ὁ ἄριστος ἰατρός. Δὲν ὑπεχώρησεν ἡ νόσος σου εἰς ἐλαφρὸν φάρμακον, τότε χρειάζεσαι πλέον χειρουργικὴν ἐπέμβασιν καὶ καυτηρίασιν.

B Ὅταν τοῦ ἐχάρισε τὰ μύρια τάλαντα, ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλὰ ἐπερίμενε μὲ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων νὰ δικαιολογηθῇ εἰς σέ, πρᾶγμα ποὺ τὸ κάμνει εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ἂν καὶ γνωρίζῃ ὅτι ἐνεργεῖ δικαίως. Ἀφοῦ ἐδικαιολογήθη εἰς σέ, κάμνει αὐτὸ ποὺ ἔκαμε μὲ τὰ Σόδομα. Δὲν ἔρριψεν ἁπλῶς τὸ πῦρ, οὔτε ἐρήμωσεν αὐτὰς τὰς πόλεις. Ἀλλὰ τί; «Κραυγαὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα»[7]. Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ «θὰ καταβῶ ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω».[8] Καὶ οὔτε πάλιν ἐσταμάτησεν ἐδῶ, ἀλλὰ στέλλει τοὺς ἀγγέλους διὰ νὰ σοῦ δείξουν τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, διὰ νὰ μὴ δύναται κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναισχύντους νὰ βλασφημῇ τὸν Θεόν, διότι αὐτοὶ οἱ ἀφιλόξενοι, οἱ ἀπάνθρωποι, οἱ παράνομοι, C αὐτοὶ ποὺ ἠγνόησαν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀνέτρεψαν τοὺς κοινοὺς νόμους τῆς φύσεως, αὐτοὶ ποὺ ἦσαν γεμᾶτοι κακίαν ἔπρεπε νὰ ἀφανισθοῦν. Τί δύναται νὰ εἶναι ἴσον πρὸς τόσον φιλάνθρωπον καὶ εὐμενῆ θεόν; Καὶ ὅμως, ἡμεῖς πολλὰς φορὰς ὅταν τιμωροῦμεν, δὲν κρίνομεν ἄξιον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰς αἰτίας. Ἐνῷ αὐτός, ἂν πρῶτα δὲν σὲ διδάξῃ, ἂν πρῶτα δὲν σὲ πείσῃ καὶ λάβῃ καὶ τὴν ἰδικήν σου ψῆφον, ὅτι δικαίως ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν, δὲν τιμωρεῖ αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ μακροῦ ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας καὶ κολάσεως καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ σοῦ ἀποδώσῃ λογαριασμὸν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, καὶ κρίνεται ἀπὸ σὲ καὶ δὲν διστάζει καὶ νὰ δικασθῇ.

Βλέπεις τοὺς προφήτας γεμάτους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους. D Παντοῦ δικαστήρια τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλὰς φορὰς τοὺς ἰδίους αὐτοὺς ποὺ ἠδίκησαν τοὺς καλεῖ νὰ δικάσουν, πολλὰς φορὰς πάλι τὴν ἰδίαν τὴν κτίσιν καλεῖ νὰ ἐκφέρῃ ἀπόφασιν, δεικνύων ἔτσι τὴν λαμπρότητα τῶν δικαιωμάτων. Καὶ δὲν παραιτεῖται νὰ καλῇ εἰς

7. Γέν. 18, 20.
8. Γέν. 18, 21.

κρίσιν ὁ θεὸς οὔτε αὐτὸν τὸν ἀντίδικον, οὔτε τὰ ἄψυχα. Πρᾶγμα ποὺ συνηθίζομεν ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ δίκαιόν μας: «Ἀκούσατε σεῖς αἱ φάραγγες ἕως τὰ θεμέλια τῆς γῆς, διότι ὁ Κύριος θὰ στήσῃ δικαστήριον πρὸς τὸν λαόν του».[9] Καὶ πάλιν: «Ἄκουσε οὐρανὲ καὶ ἀφουγκράσου γῆ, διότι ὡμίλησεν ὁ Κύριος».[10] Πολλάκις πάλιν οἱ ἴδιοι ἔλεγον «Σὺ ὁ λαός μου, τί σοῦ ἔκαμα ἢ τί σὲ ἠδίκησα»;[11] Καὶ ὁ Ἱερεμίας πάλιν: E «Ποῖον ἀδίκημα εὗρον οἱ πατέρες σας ὅτι διέπραξα;». Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη μόνον, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ διὰ κάθε συγκεκριμένην περίπτωσιν ἀνθρώπου. Πρὸς τὸν Δαυΐδ κρίνεται διὰ τοῦ προφήτου, καὶ πρὸς τὸν Ἰωνᾶν, ποὺ ἠρνεῖτο νὰ κηρύξῃ εἰς τοὺς Νινευΐτας, δικαιολογεῖται μὲ τὴν κολοκύνθην: «Ἐὰν σὺ ἐλυπήθης διὰ μίαν κολοκύνθην, ἐγὼ νὰ μὴ λυπηθῶ διὰ τὴν Νινευΐ;».[12] Καὶ θὰ εὕρῃς τὰς Γραφὰς γεμάτας ἀπὸ πολλὰ τέτοια.

759 A Ἔχοντες λοιπὸν ὅλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἂς προσκυνήσωμεν αὐτόν, ἂς τὸν θαυμάζωμεν, ἂς τὸν λατρεύωμεν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μας. Διότι ὅσον τοῦ ἀξίζει πράγματι, δὲν δυνάμεθα. Ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ἂς πιστεύωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς προΐσταται καὶ ὅτι τὰ πάντα κυβερνᾷ ἡ πρόνοια καὶ τότε εἶναι δυνατόν, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ ἀξιωθῶμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

9. Μιχ. 6, 2.
10. Ἠσ. 1, 2.
11. Μιχ. 6, 3.
12. Ἰων. 4, 11.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

B Κανένα δόγμα ἀγαπητέ μου, δὲν εἶναι τόσον πονηρὸν καὶ γεμᾶτο σῆψιν ἀνίατον, ὅσον τὸ δόγμα τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς μοίρας. Διότι, ἀφοῦ ἐνσταλάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἠπατημένων ἰδέαν βλάσφημον καὶ ἀσεβῆ καὶ ὀλεθρίαν καὶ τοὺς πείσῃ νὰ λέγουν διὰ τὸν Θεὸν τέτοια πράγματα, ποὺ δὲν τὰ λέγει κανεὶς οὔτε διὰ τοὺς δαίμονας, φέρει σύγχυσιν εἰς τὴν ζωήν μας, τὴν ὁποίαν γεμίζει μὲ θόρυβον καὶ μεγάλην ταραχήν. Καὶ ὅλα ὅσα διὰ νὰ διδάξουν καὶ διὰ νὰ διορθώσουν τοὺς ἀνθρώπους ἔχουν εἰσαχθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν φύσιν καὶ διὰ τῶν προφητῶν καὶ διὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ὅλα τὰ ἀνατρέπει καὶ τὰ καταλύει καὶ τὰ δεικνύει περιττά. Καὶ κάμνει τὸ ἴδιον, ὡσὰν ἐκεῖνον πού, ἐνῶ νοσεῖ τὸ σῶμα καὶ ἔχει ἀνάγκην φαρμάκων, καὶ ἐνῷ οἱ ἰατροὶ εἶναι παρόντες καὶ παρασκευάζουν τὸ φάρμακον, πείθει νὰ μὴ χρησιμοποιηθῆ κανένα φάρμακον μήτε φροντὶς νὰ ληφθῆ δι' ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὸ νόσημα, **C** ἀλλὰ παραδίδων τὸν ἑαυτόν του κανεὶς εἰς τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, νὰ περιμένῃ τὸν ἀξιοθρήνητον θάνατον. Ἢ δὲν λέγει αὐτὰ ἡ εἱμαρμένη; Κανεὶς μὴ παρακινῆ κάτι χρήσιμον, κανεὶς μὴ ἀκούῃ ἄλλον ποὺ παρακινεῖ. Ματαίως ὑπάρχουν οἱ νόμοι καὶ οἱ δικασταί, μάταιαι εἶναι αἱ ἐπιπλήξεις καὶ αἱ νουθεσίαι, μάταιος ὁ φόβος τῆς τιμωρίας, μάταιαι αἱ τιμαὶ καὶ τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἐναρέτους. Οὔτε, ἐὰν ἐπιδείξῃς προθυμίαν, ἔχεις κανένα ὄφελος, οὔτε ἐὰν ἀμελήσῃς, ἔχεις βλάβην. Οὔτε ὅταν εἶναι παιδί, νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸ σχολεῖον, οὔτε ὅταν γίνῃ ἄνδρας νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους, μήτε νὰ δίδῃ προσοχὴν εἰς χρησίμους συμβουλὰς καὶ νουθεσίας. Τί θὰ δυνηθῆ νὰ φέρῃ ὁ κόπος; Ὅπως τὸ ἀνερμάτιστον πλοῖον ποὺ εἶναι ἔρημον ναυτῶν καὶ κυβερνητῶν **D** ἔτσι ἂς φέρεται καὶ αὐτὸς ἐγκαταλείπων τὸ πηδάλιον τῆς διανοίας εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν κυμάτων. Εἰπέ μου, θέλεις νὰ πιστεύσωμεν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ μὴ πράξωμεν τίποτε ἀπὸ ὅσα συντελοῦν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς μας;

Ἐν τῷ μεταξὺ ἂς παραλείψωμεν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ψυ-

χὴν καὶ ἂς συζητήσωμεν διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. Πειθαρχοῦμεν εἰς τὴν εἱμαρμένην ποὺ μᾶς λέγει αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τιμωρήσωμεν οὔτε τοὺς δούλους ποὺ ἁμαρτάνουν, οὔτε τοὺς διεφθαρμένους ἀπὸ τὴν ἀσέλγειαν θὰ φροντίσωμεν νὰ τοὺς ἐπαναφέρωμεν, οὔτε θὰ ὁδηγήσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦν, οὔτε θὰ ὑπακούσωμεν εἰς τοὺς νόμους; Θὰ ἤθελον νὰ γίνῃ αὐτὸ ἔστω δι' ὀλίγον, **E** ὥστε νὰ δυνηθῆτε νὰ διαπιστώσετε εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν ὀλεθρίαν καὶ ἐπιβλαβῆ αὐτὴν διδάσκαλον τῶν κακῶν. Ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν ὁπωσδήποτε «τῆς μοίρας τὰ γραμμένα» εἴτε ἡμεῖς μοχθοῦμεν εἴτε κοιμώμεθα, τότε κανεὶς γεωργὸς νὰ μὴ ζεύξῃ τοὺς βοῦς, νὰ μὴ σύρῃ ἄροτρον, νὰ μὴ ἀνοίξῃ αὔλακα, νὰ μὴ ρίξῃ σπόρον, νὰ μὴ περιμένῃ τὴν κατάλληλον ἐποχὴν τοῦ ἔτους, νὰ μὴ ἀντιμετωπίζῃ τὸ ψῦχος καὶ τὴν διαρκῆ βροχήν, καὶ τὰς ταλαιπωρίας καὶ τοὺς μόχθους κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, νὰ μὴ ἀκονίσῃ δρεπάνι καὶ νὰ μὴ θερίσῃ τὸν ἀγρόν, 770 **A** νὰ μὴ τρίψῃ τὰ στάχυα, νὰ μὴ φυτεύῃ καὶ νὰ μὴ καλλιεργῆ δένδρα, γενικὰ ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἀσχολίαν μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ νὰ καθήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ κοιμᾶται ὅλον τὸν καιρόν, διότι ὁπωσδήποτε ἂν εἶναι γραμμένον ἀπὸ τὴν μοῖραν καὶ ἀποφασισμένον θὰ ἔλθουν μόνα των τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐὰν δὲ ἡ Κλωθὼ στρέψῃ τὴν ἄτρακτον πρὸς ἀντίθετον ἀπόφασιν, καὶ ἂν κοπιάσῃ ἀπείρως, δὲν θὰ εὕρῃ ποτὲ ἕνα τέλος εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἱδρῶτας του. Διατὶ λοιπὸν δὲν συμβουλεύετε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐνεργοῦν ἔτσι, ἂν φυσικὰ πιστεύετε ὄντως εἰς τὴν εἱμαρμένην; Διὰ ποῖον λόγον δὲν τὰ συμβουλεύετε αὐτά, διὰ νὰ μάθετε ἐμπράκτως τὰ ἀγαθὰ τῆς εἱμαρμένης; Θέλεις νὰ μοῦ δείξῃς τί πρᾶγμα τι ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὴν μοῖραν; Κατάργησε τὴν γεωργίαν, ἀφαίρεσε τὴν ναυτιλίαν, ἐκρίζωσε ὅλας τὰς βιωτικὰς τέχνας καὶ κανεὶς μήτε οἰκοδόμος, μήτε χαλκουργός, **B** μήτε ὑφαντὴς μήτε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὴν καθημερινήν μας ζωήν, νὰ ἀσκήσῃ τὴν τέχνην του, καὶ τότε θὰ ἴδῃς καλῶς ποῖαι αἱ συνέπειαι τῆς εἱμαρμένης, τότε θὰ τὴν ἀντιληφθῆς καλῶς, τότε θὰ διαπιστώσῃς τὸ μοιραῖον. Καὶ λέγω αἱ τέχναι, ποὺ βαστάζουν ὅλην μας τὴν ζωήν. Ἂς μείνουν αἱ τέχναι καὶ καμμίαν νὰ μὴ καταργήσῃς καὶ νὰ παραμείνουν ὅλα εἰς τὴν τάξιν των, ἀλλὰ ὁ καθένας νὰ μὴ φροντίζῃ διὰ τὰς ὑποθέσεις του, νὰ μὴ φροντίζῃ διὰ τὰς οἰκογενειακὰς του ἀσχολίας, ἀλλὰ νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὴν εἱμαρμένην νὰ κανονίσῃ ὅλας τὰς ὑποθέσεις του, καὶ τότε θὰ μάθῃ τὴν ὠφέλειάν της. **C** ὅταν θὰ βασα-

νίζεται καὶ θὰ μαστιγώνεται διὰ νὰ δώση τοὺς φόρους καί, καθὼς δὲν θὰ ἔχη, θὰ καταφεύγη εἰς τὴν δικαιολογίαν ἐκείνης, ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ τὸν προσέχη.

Μέχρι πότε θὰ εἴμεθα παιδιὰ εἰς τὸ μυαλό; Ἕως πότε δὲν θὰ παύσωμεν νὰ φλυαροῦμεν; Ἕως πότε θὰ ἀγνοοῦμεν τὸν κοινὸν Δεσπότην; Ἐὰν τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς καλοὺς τοὺς κάμνη ἡ εἱμαρμένη, τότε διὰ ποῖον λόγον συμβουλεύεις τὸν παῖδα, διὰ ποῖον λόγον τὸν νουθετεῖς; Ὅλα εἶναι ἄνευ λόγου καὶ μάταια. Ἐὰν τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς τοὺς κάμνη ἡ μοῖρα, τότε μὴ τὸν στέλλης εἰς τὰ σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν, μὴ ἐξοικονομῆς χρήματα, μὴ κάμνης τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δύνανται νὰ τοῦ αὐξήσουν τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ ἀνάθεσε εἰς τὴν μοῖραν τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν. D Ἀλλὰ δὲν τολμᾶς. Βλέπεις πῶς ἐνῷ διαπιστώνεις ποία εἶναι ἡ δύναμίς της εἰς τὰ μικρά, τὴν πιστεύεις ὅμως εἰς τὰ μεγάλα; Ἐὰν ὑπάρχη πράγματι εἱμαρμένη, ἄφησε τὸ παιδί σου νὰ συναναστρέφεται καὶ μὲ κακοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ τοὺς διεφθαρμένους νὰ διαφθείρεται. Διότι ἂν τὸ μέλλον του εἶναι καθωρισμένον ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὴν μοῖραν, αὐτὸ θὰ εἶναι χρήσιμον καὶ διὰ σέ. Καὶ ὄντως, λέγει, ἔτσι εἶναι. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν νὰ στενοχωρῆσαι καὶ σὺ καὶ νὰ στενοχωρῆς καὶ ἄλλους; Καὶ τί λέγω διὰ τὰ παιδιά σου, ἀφοῦ δὲν ἀνέχεσαι νὰ τὸ πράξης αὐτὸ οὔτε καὶ διὰ τοὺς δούλους σου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπειλεῖς, καὶ τοὺς φοβίζεις καὶ μετέρχεσαι κάθε τρόπον νὰ σοῦ γίνη καλὸς ὁ δοῦλος καὶ δὲν ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν μοῖραν; Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ὅταν γίνη κακός, τὸν τιμωρεῖς; E Διότι τὸ ἁμάρτημα δὲν προῆλθεν ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μοῖραν ποὺ τὸν ὤθησεν. Διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐπαινεῖς, ὅταν γίνη καλός; Διότι τὸ κατόρθωμά του δὲν εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ τῆς μοίρας. Μᾶλλον οὔτε καλὸς οὔτε κακὸς δύναται νὰ γίνη κανείς. Διότι αὐτὸς ποὺ μὲ τὴν ἰδίαν του θέλησιν δὲν κάμνει οὔτε τὸ καλὸν οὔτε τὸ κακόν, ἀλλὰ δέχεται ἀπὸ ἀλλοῦ τὴν ἀνάγκην νὰ δράση ἔτσι ἢ ἄλλέως, τότε οὔτε τὸ ἕνα θὰ εἶναι οὔτε τὸ ἄλλο. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐπαινοῦμεν ἀνθρώπους; Διὰ ποῖον λόγον ἄλλους ἐπικρίνομεν; Διὰ ποῖον λόγον ἄλλους καταρώμεθα καὶ δι' ἄλλους εὐχόμεθα; Βλέπεις εἰς ποῖον παραλογισμὸν μᾶς ὡδήγησεν ἡ θεωρία περὶ εἱμαρμένης;

Κανεὶς δὲν εἶναι σώφρων, κανεὶς δὲν εἶναι ἀκόλαστος, κανεὶς δὲν εἶναι πλεονέκτης, κανεὶς δὲν εἶναι δίκαιος. Καταλύεται καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία καὶ εὑρέθημεν ματαίως εἰς τὸν παρόντα βίον, 771 A ἢ μᾶλλον διὰ κακόν. Καὶ πῶς δὲν

εἶναι ἄτοπον, ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς μοίρας νὰ ὠθούμεθα εἰς τὴν κακίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας μοίρας νὰ τιμωρούμεθα μὲ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐλεηθῶμεν, καὶ μισούμεθα καὶ τιμωρούμεθα, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τιμώμεθα; Αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖται καὶ ὑπέστη τὴν βίαν, δὲν πρέπει νὰ τιμωρῆται, ἀλλὰ πρέπει νὰ τιμᾶται. Ἐνῷ ἡμεῖς καὶ ἀδικούμεθα καὶ ὑπομένομεν τὴν τιμωρίαν. Διότι τί δύναται νὰ ὑπάρξη περισσότερον παράλογον ἀπὸ τὸ νὰ ὑποφέρωμεν, διότι ὠθήθημεν ἀπὸ τὴν μοῖραν πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἐπὶ πλέον καὶ νὰ τιμωρούμεθα δι' αὐτό; Ἡ εἱμαρμένη τὸν ἔκαμεν ἀνθρωποκτόνον B καὶ καταδικάζει εἰς θάνατον αὐτὸν ποὺ ὑπήκουσεν εἰς αὐτήν. Ποῖον δόγμα δύναται νὰ γίνη βλαβερώτερον ἀπὸ αὐτό;

Εἶναι ὡσὰν νὰ ὤθησε κάποιος ἕναν εἰς τὸ βάραθρον καί, ἀφοῦ συνήντησε κατόπιν τὸν κρημνισθέντα, νὰ ζητῆ πάλιν νὰ τὸν τιμωρήση δι' αὐτό. Ἢ πάλιν, ὡσὰν νὰ παραδώση κανεὶς κάποιον εἰς βάρβαρον κυρίαν διὰ νὰ βασανισθῆ καὶ νὰ ὑποστῆ ἀναρίθμητα κακὰ καὶ ἔπειτα νὰ ἀπαιτῆ τὴν τιμωρίαν του διὰ τὴν δουλείαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν του. Εἰπέ μου, δύναται νὰ ὑπάρξη πρᾶγμα πλέον παράλογον καὶ ἀθλιώτερον ἀπὸ αὐτό; Ἐὰν αὐτὰ ἔχουν ἔτσι καὶ ἂν οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι γνωρίζουν νὰ συγχωροῦν τοὺς ἐχθρούς των, ὅταν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν C πράξουν κάτι βαρύτατον ἐναντίον των, ἡ δὲ εἱμαρμένη τοὺς ὑπηκόους της ποὺ εἶναι πάντοτε πειθαρχικοὶ ἢ μᾶλλον ποὺ καταναγκάζονται εἰς ὑπακοήν, νὰ μὴ τοὺς συγχωρήση ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα ποὺ τοὺς κατηνάγκασε νὰ πράξουν, δι' αὐτὰ νὰ ζητῆ τὴν τιμωρίαν των; Ποῖος βόρβορος, εἰπέ μου, ποῖος λαβύρινθος, ποία ζάλη θὰ μιμηθῆ αὐτὴν τὴν σύγχυσιν; Δὲν μοῦ ἤρκεσεν ἕνας τρόπος ἀδικίας, ὅτι δηλ. χωρὶς νὰ πράξω κανένα ἁμάρτημα, ἔχω ριφθῆ εἰς κακίαν, καὶ ὅτι ἄλλος ποὺ δὲν κατώρθωσε τίποτε, γίνεται καλὸς καὶ τιμᾶται. Δὲν ἀρκεῖ αὐτὴ ἡ ἀδικία, D ὅτι δηλ. ἁπλῶς καὶ παραλόγως καὶ ἐμὲ μὲ ἔκαμε κακὸν καὶ ἐκεῖνον τὸν ἔκαμε καλόν, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλην καὶ δὲν μιμῆται οὔτε τὴν δικαίαν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ οἱ μὲν ἄνθρωποι εἶναι τόσον φιλάνθρωποι καὶ ἥμεροι, ὥστε νὰ ξεχωρίζουν τὰ ἑκούσια ἀπὸ τὰ ἀκούσια. Καὶ αὐτὴ ὡς κάποια Ἐρινὺς διοικεῖ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὡς πονηρὸς δαίμων συγχέει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πάντα.

Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχη θεὸς ποὺ νὰ ἐποπτεύη τὰ πάντα, ἡ ἄποψις αὐτὴ δύναται νὰ ἐλεγχθῆ καὶ ἄλλέως. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν μέσα εἰς τόσην τάξιν καὶ ἁρμονί-

αν νὰ μὴ ὑπάρχη πρόνοια. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπάρχη (Θεός), πῶς ἔγιναν ὅλα αὐτά; Ἐὰν δὲ ὑπάρχη (Θεός), πῶς τὰ παραβλέπει καὶ τὰ περιφρονεῖ; Διότι ἐὰν τὰ ἐδημιούργησεν αὐτός, E καίταξε τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν βλασφημίαν. Ἐὰν δὲ δὲν τὰ ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ παραβλέπει, πάλιν ἡ κατηγορία δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς προηγουμένης. Βλέπεις πῶς ὁ διάβολος ἀπὸ παντοῦ περιέρχεται εἰς δύσκολον θέσιν καθὼς ἐξωθεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μαίνωνται ἐναντίον τοῦ Δεσπότου; Θέλεις νὰ μὲ πείσης ὅτι ὑπακούεις εἰς τὴν εἱμαρμένην καὶ νομίζεις ὅτι ἀληθῶς αὐτὸ εἶναι δόγμα; Μὴ κατηγορῆς τὴν γυναῖκα ποὺ μοιχεύεται, μήτε νὰ ἐξοργισθῆς, 772 A μήτε νὰ ὁδηγήσης τὸν μοιχὸν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἂν ἴδης τοῖχον νὰ διατρυπᾶται, νὰ μὴ συλλάβης τὸν διαρρήκτην καὶ νὰ μὴ ἀξιώσης τὴν τιμωρίαν του. Διότι δὲν τὸ ἔκαμε μὲ τὴν θέλησίν του, ὅπως λέγεις σύ. Ἀμέλησε ὅλας τὰς ὑποθέσεις σου. Διότι ὁπωσδήποτε θὰ συμβοῦν αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα ἀπὸ τὴν μοῖραν. Πέταξε τὸ χρυσάφι ποὺ ἔχεις. Ἀμέλησε τὰς ὑποθέσεις τοῦ σπιτιοῦ σου, τῆς ἀγορᾶς, τῶν δούλων σου. Ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν σου δὲν πρόκειται νὰ βλαβῆ εἰς τίποτε ἡ ἀδιαφορία τῆς μοίρας. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἀνεχθῆς τίποτε ἀπὸ αὐτά, διότι ἐπείσθης ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι κατεδίκασες τὰ δόγματα τῆς εἱμαρμένης. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὴν προβάλλεις διὰ νὰ ἁμαρτάνης ἐνῷ ἀπὸ κάθε ἄποψιν τὴν καταδικάζεις; Βλέπεις, ὅτι τὸ δόγμα αὐτὸ δὲν ἔχει εἰσαχθῆ παρὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν B καὶ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοὺς μόχθους ὑπὲρ τῆς ἰδίας τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ὑπάρχη μοῖρα, δὲν ὑπάρχει μέλλουσα κρίσις. Ἐὰν ὑπάρχη μοῖρα, δὲν ὑπάρχει πίστις. Ἐὰν ὑπάρχη μοῖρα, δὲν ὑπάρχει Θεός. Ἐὰν ὑπάρχη μοῖρα, δὲν ὑπάρχει ἀρετή, δὲν ὑπάρχει κακία. Ἐὰν ὑπάρχη μοῖρα, ὅλα εἶναι μάταια, ὅλα τὰ κάμνομεν καὶ τὰ ὑφιστάμεθα τυχαίως. Δὲν ὑπάρχει ἔπαινος, δὲν ὑπάρχει λόγος, δὲν ὑπάρχει σεβασμός, δὲν ὑπάρχει ἐντροπή, δὲν ὑπάρχουν νόμοι, δὲν ὑπάρχουν δικαστήρια.

Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν, θὰ εἴπης, ὁ τάδε εἶναι πλούσιος καὶ ὁ δεῖνα εἶναι πτωχός; Βεβαίως, ἐὰν δὲν ἐγνωρίζομεν τὴν αἰτίαν αὐτήν, ἦτο προτιμότερον νὰ μένωμεν εἰς τὴν ἄγνοιαν, παρὰ νὰ ἀποδεχώμεθα ἄλλο ἁμαρτωλὸν δόγμα. C Διότι εἶναι καλύτερον νὰ ἀγνοῶμεν καλῶς παρὰ νὰ γνωρίζωμεν κακῶς. Τὸ μὲν πρῶτον δὲν ἐπισύρει κατηγορίαν, τὸ ἄλλο πάλι στερεῖται συγγνώμης. Ὅμως τώρα, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔγινε φανερὸν εἰς ἡμᾶς, διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ

μὲν ἕνας πλουτεῖ, ὁ δὲ ἄλλος πένεται. Πλουτεῖ δηλ. ἢ διότι ἐκληρονόμησε πατρικὴν περιουσίαν, ἢ διότι ἤσκησεν ἐμπόριον ἢ διότι ἥρπασε τὰ ξένα κτήματα, ἢ διότι ἤσκησε βίαν ἢ διότι συνῆψε πλούσιον γάμον, ἢ διότι καλλιεργεῖ τὴν γῆν ἢ ἀσκεῖ κάποιαν τέχνην ἢ μὲ κάποιον παρόμοιον τρόπον. Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ πλουτήση κανείς, ἄλλοι μὲν δίκαιοι καὶ ἄλλοι ἄδικοι. Τὸ ἴδιον καὶ νὰ εἶναι κανεὶς πτωχός. Ἢ δηλ. (εἶναι κανεὶς πτωχός), διότι ἠδικήθη ἢ ἐσυκοφαντήθη, ἢ διότι ἐξηπατήθη ἢ διότι κατεσπατάλησε τὸν πλοῦτον του ἢ διότι συζῆ μὲ τὴν ἀργίαν ἢ ἀπὸ ἀφροσύνην ἢ ἀπὸ κάποιαν ἄλλον τρόπον. Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ γίνη κανεὶς πτωχός. D Καὶ διὰ ποῖον λόγον, θὰ εἴπης, ὁ δεῖνα τρέφει πόρνας καὶ παρασίτους καὶ κόλακας καὶ παραβλάπτει τὰ ξένα πράγματα καὶ ἐνῷ ζῆ αὐτὸν τὸν ἔκλυτον καὶ ἀκόλαστον βίον, τρέχουν δι' αὐτὸν συνεχῶς τὰ χρήματα, ὡσὰν ἀπὸ πηγήν; Καὶ ἄλλος ποὺ συζῆ μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Ἐπειδὴ ὁ μὲν ἕνας εἶναι καλὸς καὶ ἐπροτίμησε τὸν ἐπίπονον βίον τῆς ἀρετῆς, ὁ δὲ ἄλλος εἶναι κακὸς καὶ ἠκολούθησε τὸν ὀλισθηρὸν καὶ διαλελυμένον δρόμον τῆς κακίας; Διὰ ποῖον λόγον ὁ μὲν κακὸς πλουτεῖ, ὁ δὲ ἀγαθὸς πένεται; E Διὰ νὰ λάβη ὁ μὲν πτωχὸς μεγαλύτερον τὸν στέφανον καὶ τὴν ἀνταμοιβήν, ἂν ὑπομείνη ἕως τὸ τέλος μὲ καρτερίαν, ὁ δὲ πλούσιος διὰ νὰ λάβη μεγαλυτέραν τιμωρίαν καὶ κολασμόν, ἂν δὲν ἀλλάξη, νὰ γίνη καλύτερος καὶ γνωρίση τὸν Κύριόν του. Διότι αἱ ἀνέσεις ποὺ δίδονται ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰς αὐτοὺς ποὺ παραμένουν κακοὶ μᾶλλον φέρουν βάρος, καὶ ἡ ἀφθονία ἐπίσης ποὺ δίδεται ἀπὸ αὐτὸν εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν δεόντως, γίνεται προσθήκη κατηγορίας.

Ἔτσι λοιπὸν αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι τῶν ἀγαθῶν, γίνονται προσθήκη στεφάνων, καὶ ἂν κάπου παραπέσουν, Διότι ὑπάρχει κάποια σχετικὴ συγγνώμη. Διότι τὰ ἁμαρτήματα δὲν κρίνονται γενικῶς, ἀλλὰ ἀλλέως κρίνεται ὁ πλούσιος, ἀλλέως ὁ πτωχός. 773 A Ὁ μὲν πτωχὸς μὲ συγγνώμην, ὁ δὲ πλούσιος χωρὶς συγγνώμην. Παραδείγματος χάριν, ἔστω ἕνας κλέπτης καὶ ἕνας φιλόδοξος, ὁ ἕνας πλούσιος καὶ ὁ ἄλλος πτωχός. Ὁ μὲν πτωχός, ἔχει κάποιο, ἔστω καὶ ψυχρόν, καταφύγιον, τὴν ἀνάγκην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πενίαν, ἐνῷ ὁ πλούσιος δὲν ἔχει καμμίαν εὐπρόσωπον ἢ εὔλογον δικαιολογίαν νὰ καταφύγη. Ὥστε ὅσον κατώτερος εἶναι ὁ πτωχὸς εἰς τὸν παρόν-

τα βίον, τόσον ἀνώτερος εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα βίον εἰς ἀγαθὰ ἔργα, καὶ ὁ πλούσιος εἰς ἁμαρτήματα. Μὴ νομίσῃς λοιπόν, ὅτι ἀδικεῖται ὁ πτωχός, μήτε ὅτι πλεονεκτεῖ ὁ πλούσιος. Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς κακούς, ὅσοι δηλ. τιμωροῦνται ἐδῶ ἢ ἀποπλύνουν ὅλας τὰς ἁμαρτίας ἢ ἐκεῖ τιμωροῦνται ἠπιώτερον, διότι ἐδῶ ἐτιμωρήθησαν καὶ ὑπέμειναν μεγάλας συμφοράς. B Ἔτσι καὶ μὲ τὰ ἀγαθά, ὅσοι τιμῶνται ἐδῶ καὶ παραμένουν ἁμαρτωλοί, ἔχουν τὴν τιμὴν ὡς πρόσθετον αἰτίαν κολάσεως. Κοίταξε λοιπὸν πῶς ὁ Θεὸς παντοῦ ὀνειδίζει τοὺς κακοὺς δι' αὐτὰς τὰς ἐδῶ τιμάς. «Σοῦ ἔδωσα ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ Κυρίου σου»[1] Καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἱερεῖς τὴν τιμὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἠλί. Καὶ ἀλλοῦ πάλιν: «Ἀπὸ τοὺς νεωτέρους σας ἐξέλεξα τοὺς προφήτας μου καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά σας ἐδιάλεξα ἀνθρώπους νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς ἐμέ».[2] Καὶ παντοῦ προβάλλει ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν ἔρημον. Ὥστε, ὅταν ἴδῃς τὸν πλούσιον νὰ ἀδικῇ, νὰ εἶναι πλεονέκτης, νὰ ἁρπάζῃ, θρύνησέ τον δι' αὐτὸ κυρίως, διότι κάμνει αὐτά, ἐνῷ εἶναι πλούσιος. Διότι τιμωρεῖται μὲ βαρύτερον κολασμόν. Ὅταν ἴδῃς πτωχὸν C ποὺ νὰ φροντίζῃ πολὺ διὰ τὸ δίκαιον, θαύμασέ τον διὰ τοῦτο κυρίως, διότι εἶναι τέτοιος, καίτοι εἶναι πτωχός.

Ἂν αὐτὰ τὰ ἀποσαφηνίσῃς μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὴν συνείδησίν σου, ποτὲ δὲν θὰ ἀναστατωθῇς μὲ αὐτὰ ποὺ γίνονται, ἂν βλέπῃς πρὸς τὰ μέλλοντα, ἂν πιστεύσῃς ὅτι τὰ παρόντα δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ἂν ἐλπίζῃς πάντοτε ἐκεῖνα, ἂν ἀποχωρίσῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ αὐτά. Εἴθε δὲ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλα τὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

1. Β' Βασιλ. 12, 8.
2. Ἀμὼς 2, 11.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ Ἢ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ

D «Ἂς φάγωμεν καὶ ἂς πίωμεν, διότι αὔριον ἴσως ἀποθάνωμεν»,[1] αὐτὸ τὸ ἔλεγον πολλοὶ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προφητῶν. Ἀλλὰ νὰ τὰ λέγουν αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι «ποὺ ὡς θεὸν λατρεύουν τὴν κοιλίαν των καὶ δόξα των θεωροῦν πράξεις ποὺ φέρουν ἐντροπήν»,[2] δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον. Τὸ νὰ ὑπάρχουν ὅμως μερικοὶ ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν καταφρόνησιν τῶν παρόντων πραγμάτων, ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσην τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν, νὰ διακηρύσσουν ἂν ὄχι μὲ λόγια, πάντως εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτὰ τὰ ἴδια, πόσον ἀξιοκατάκριτον εἶναι; Διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν πράγματι, ἐκεῖνοι ποὺ νομίζουν ὅτι ἦλθαν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἀπολαύσουν, διὰ νὰ φουσκώσουν τὴν κοιλίαν των καὶ νὰ παχύνουν τὸ σῶμα των καὶ ἔτσι νὰ ἀπέλθουν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, E ἀφοῦ προετοιμάσουν πλουσιωτάτην τράπεζαν διὰ τοὺς σκώληκας ἀπὸ τὰς ἰδίας των σάρκας. Καὶ εἴθε νὰ ἦτο τοῦτο μόνον τὸ δεινόν, ὅτι ματαίως καὶ ἄνευ λόγου καὶ ὄχι ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε, κατεδαπάνων τὰ παρόντα. Ἂν καὶ ἡ περίπτωσις αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη ἁμαρτημάτων καὶ κατηγοριῶν. Διότι ὅταν τὰ χρήματα, ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐνδεῶν, τὰ καταναλώσωμεν εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν ἐσχάτην ἀδιαφορίαν, 774 A ἡ χειρίστη αὐτὴ δαπάνη δὲν θὰ περάσῃ χωρὶς νὰ δώσωμεν λόγον, ἀλλὰ θὰ λογοδοτήσωμεν ὁπωσδήποτε καὶ ἡ παραβολὴ ποὺ ἐλέχθη διὰ τὰ πέντε τάλαντα καὶ τὰ δύο καὶ τὸ ἕνα, εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰ χρήματα καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα.

Ὅπως λοιπὸν ἔλεγον, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν ἤλθομεν εἰς ζωὴν ἀσκόπως, οὔτε τότε διὰ τὸν τοιοῦτον τρόπον ζωῆς

1. Ἠσ. 22, 13.
2. Φιλιπ. 3, 19.

θὰ ἐμένομεν χωρὶς νὰ δώσωμεν λόγον. Τώρα δὲ ἐκτὸς τούτου, θὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄλλη τιμωρία. Διότι αὐτὸς ποὺ ζῇ εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐπιδίδεται εἰς μέθην, καὶ τρέφει παρασίτους καὶ κόλακας, ποὺ τρώγει ἀφειδῶς κρέατα καὶ παραδίδεται εἰς τὴν οἰνοποσίαν, κατ' ἀνάγκην ἁμαρτάνει πολλὰς φορὰς χωρὶς νὰ θέλῃ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν θέλησίν του, καὶ καθ' ὃν χρόνον ζῇ εἰς τὸν παρόντα κόσμον καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ αὐτόν. Τὸ πλοῖον, ὅταν δεχθῇ μεγαλύτερον φορτίον πρὸς μεταφορὰν ἀπὸ ὅσον δύναται ἐκ τῆς κατασκευῆς του νὰ φέρῃ B βαρύνεται ἀπὸ τὸ φορτίον καὶ βυθίζεται. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις τοῦ σώματός μας, ὅταν δεχθῇ περισσοτέραν τροφὴν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ δύναται νὰ ἀφομοιώσῃ ὑποφέρει καὶ καθὼς δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὸ βάρος ποὺ τῆς προσετέθη καταποντίζεται εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπωλείας καὶ καταστρέφει μαζὶ καὶ κυβερνήτην καὶ ναύτας καὶ πρωρέα καὶ ἐπιβάτας καὶ αὐτὸ τὸ φορτίον μαζὶ μὲ ὅλους. Ὅπως λοιπὸν μὲ τὰ πλοῖα ποὺ βρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, οὔτε ἡ γαλήνη τῆς θαλάσσης, οὔτε ἡ γνῶσις τοῦ κυβερνήτου, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν ναυτῶν, οὔτε ἡ κατάλληλος κατασκευή, οὔτε ἡ καλοκαιρία οὔτε τίποτε ἄλλο δὲν ὠφελεῖ τὸ πλοῖον ποὺ χειμάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸ ἴδιον γίνεται καὶ μὲ ὅσους ζοῦν μέσα εἰς τὰς ἀπολαύσεις. Οὔτε τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν, οὔτε ἡ διδασκαλία καὶ ἡ παραίνεσις, οὔτε αἱ νουθεσίαι καὶ συμβουλαί, C οὔτε τίποτε ἄλλο, οὔτε ὁ φόβος τῶν μελλόντων, οὔτε ἡ ἐντροπή, οὔτε ἡ κατηγορία τῶν παρόντων, οὔτε ἄλλο τίποτε δύναται νὰ διασώσῃ τὴν ψυχὴν ποὺ χειμάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀλλὰ τὰ ὑπερνικᾷ ὅλα ἡ ἀμετρία καὶ τότε πλέον καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν του καὶ μὲ τὴν θέλησίν του καταβυθίζει αὐτὸν ὁποῖον ὑποφέρει ἀπὸ αὐτὴν τὴν νόσον καὶ προκαλεῖ φοβερὸν ναυάγιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὸν ἀνελκύσῃς.

Καὶ ὄχι μόνον διὰ τὰ μέλλοντα καὶ τὴν λογοδοσίαν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς γίνεται ἄχρηστος, καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὸ κάθε τί, ἀλλὰ παντοῦ εἶναι καταγέλαστος, καὶ εἰς τὰς δημοσίας καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις. Καὶ ἂν χρειάζεται νὰ γίνῃ κάτι ἀπὸ τὰ κατεπείγοντα, D θὰ εὑρεθῇ νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν πρόνοιαν, καμμίαν διοικητικὴν ἱκανότητα, εὔκολος λεία τῶν ἐχθρῶν του, ἄχρηστος εἰς ὅλους τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος ὄχι μόνον εἰς τοὺς κινδύνους καὶ τὰς συμφορὰς ζημιώνεται εὐκόλως, ὄχι μόνον εἶναι ἀφόρητος, ὅταν τὰ πράγματα εἶναι γαληνιαῖα καὶ ἥσυχα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δυσκολίας λόγῳ τῆς ἀμετρίας του θὰ εἶναι ἀνωφελὴς δι' ὅ,τι τύχῃ νὰ συμβῇ. Διότι ἐκεῖ, εἰς τὴν δυστυχίαν ἐννοῶ, θὰ τὸν καταλάβῃ ἡ δειλία καὶ ἡ ἀνανδρία καὶ ὁ ἄμετρος φόβος καὶ πολλὴ ἀβουλία. Ἐδῶ δὲ τὸ θράσος καὶ ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ἀμετρία καὶ ἡ ἔπαρσις καὶ ἡ ἀλαζονεία περισσότερον παρὰ τὰ προηγούμενα τὸν καθιστοῦν δυσκολώτερον εἰς ὅλους. E Τῶν ἀνθρώπων ποὺ εὑρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὄχι μόνον τὰ σώματα εἶναι δύσμορφα καὶ πλαδαρὰ καὶ διάβροχα, καὶ γεμᾶτα ἀφόρητον δυσωδίαν ἀπὸ κάθε πλευράν, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ γίνεται πολὺ περισσότερον δύσμορφος παρὰ τὸ σῶμα, διότι ἐδέχθη πολὺ μεγαλύτερα νοσήματα ἀπὸ ἐκεῖνο ἐξ αἰτίας τῆς τρυφῆς. Ὅπως δηλ. τὸ σῶμα, δὲν ἀπορρίπτει τὰ φυσικὰ περιττώματα μόνον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα καὶ ἀπὸ κάθε μέρος. 775 A Καὶ πράγματι, οἱ ὀφθαλμοί, καὶ αἱ ῥῖνες, καὶ τὰ στόματα, ὅταν τὰ ἐντόσθια βαρυνθοῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀφθονίαν, γεμίζουν ἀπὸ ἕνα χυμὸν χείριστον καὶ διεφθαρμένον καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς γίνεται περισσότερον χαλαρὰ ἀπὸ τὴν φυσικήν της κατάστασιν, ὡσὰν νὰ ἐγέμισε ἀπὸ βορβόρους καὶ ἀκάθαρτα τέλματα, γίνεται δυσώδης καὶ ταυτοχρόνως ἄχρηστος καὶ ἀκατάλληλος διὰ πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ, ὅταν καταπονηθῇ ἀπὸ τὴν τόσην ἀφθονίαν καὶ χάσῃ τὴν ἰδικήν της ἔμφυτον θερμότητα, χάνει μαζὶ καὶ τὴν ἰσχύν της καὶ οὔτε διὰ καλλιέργειαν εἶναι κατάλληλος B οὔτε διὰ τὴν γονιμότητα.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὅσοι συζοῦν μὲ διαρκῆ τρυφήν, προσβάλλονται ἀπὸ βαρέα καὶ ἀνίατα νοσήματα. Καὶ πράγματι προσβάλλονται ἀπὸ τρόμον, ἀπὸ παράλυσιν καὶ φθίσιν καὶ κόρυζαν καὶ ποδαλγίας καὶ χειραλγίας καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ ἀναφέρουν οἱ ἰατροί. Ἔτσι καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε γέεννα, οὔτε κόλασις, οὔτε ἐσχάτη καταδίκη ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε κατάκρισις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἡ ἄσκοπος δαπάνη, οὔτε αἱ ἀναρίθμητοι ἄλλαι συνέπειαι τῆς τρυφῆς, καὶ ὑπῆρχε μόνον αὐτό, δὲν θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ ἀποτρέψῃ ὅλους ἀπὸ τὴν τρυφήν; Αὐταὶ αἱ τράπεζαι δὲν εἶναι καθόλου καλύτεραι ἀπὸ δηλητήρια ἢ μᾶλλον, C ἂν πρέπῃ νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, εἶναι καὶ πολὺ χειρότεραι. Διότι τὰ δηλητήρια, ὅταν τὰ λάβῃ κανεὶς τὸν καταστρέφουν ἀμέσως καὶ προκαλοῦν τὸν θάνατον ἀνεπαισθήτως, ὥστε νὰ μὴ πονέσῃ δι' αὐτὸ οὔτε ὁ ἀποθανών. Αἱ ἀπολαύσεις ὅμως τρέφουν μίαν ζωὴν χειροτέραν ἀπὸ μυρίους θανάτους δι' ἐκείνους ποὺ ἐ-

παδίδονται εἰς αὐτάς, μίαν ζωὴν ὄχι μόνον ἀξιοθρήνητον, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον καὶ καταγέλαστον. Διότι αἱ ἄλλαι παθήσεις προκαλοῦν τὴν συμπάθειαν πολλῶν ἀνθρώπων, ὅσαι ὅμως προέρχονται ἀπὸ τρυφὴν καὶ μέθην δὲν ἀφίνουν τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ ἂν θέλουν, νὰ συμπονέσουν, καθὼς βλέπουν αὐτοὺς ποὺ κατεβλήθησαν ἀπὸ τὰς παθήσεις αὐτάς. Ἀλλὰ ἡ μὲν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ προκαλεῖ τὸν οἶκτον, ἡ αἰτία ὅμως τῆς νόσου, ὅταν γίνῃ γνωστή, προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν. Διότι καταλαμβανόμεθα ἀπὸ κάποιο ἀμφίβολον αἴσθημα, D δὲν αἰσθανόμεθα δηλ. οὔτε οἶκτον δι' αὐτούς, ἐφ' ὅσον τὸν ἀποκλείει ἡ αἰτία τῆς νόσου. Οὔτε πάλιν ὀργιζόμεθα, διότι δὲν τὸ ἐπιτρέπει τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ ἡ στάσις μας εὑρίσκεται μεταξὺ κατηγορίας καὶ συγγνώμης. Διότι δὲν ἐβασανίσθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν, ὅπως ἐκεῖνοι, οὔτε ἐπεβουλεύθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι μόνοι των ἔγιναν δημιουργοὶ τῶν νοσημάτων των, μὲ τὴν θέλησίν των ἔρριψαν τὸν ἑαυτόν των εἰς τὸ βάραθρον τῶν κακῶν. Ὅπως λοιπὸν δὲν οἰκτείρομεν πολὺ αὐτοὺς ποὺ περνοῦν τὴν θηλειὰ εἰς τὸν λαιμόν των, ἢ ρίπτονται εἰς κρημνοὺς καὶ ὅσους αὐτοκτονοῦν μὲ ξίφος, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ἐδῶ. Καὶ ὅμως, ἂν πρέπῃ κάποιοι νὰ τύχουν συγγνώμης πρέπει μᾶλλον νὰ εἶναι ἐκεῖνοι παρὰ αὐτοὶ ἐδῶ, E ἂν καὶ ἐκεῖνοι εἶναι μᾶλλον ἀσυγχώρητοι. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἢ ἐξ αἰτίας συκοφαντιῶν ἢ χρηματικῆς ζημίας ἢ ἀπὸ τὸν φόβον ἐπικειμένου κινδύνου ἢ πληγμάτων, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μεγαλύτερα κακὰ καταφεύγουν εἰς τὴν παρηγορίαν τοῦ θανάτου, σπεύδοντες πρὸς τὸν θάνατον ὡσὰν εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἢ ὅπως σπεύδουν εἰς ἕνα ἥσυχον λιμένα ἐν ὄψει μεγάλης τρικυμίας. Αὐτοὶ ἐδῶ ὅμως, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ εἴπουν κάτι τέτοιο, παραδίδουν τὸν ἑαυτόν των εἰς μίαν ζωὴν χειροτέραν ἀπὸ μυρίους βιαίους θανάτους. 776 A Ἐδῶ εἶναι κατάλληλος ἡ περίστασις νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς λόγους ἐκείνους τοῦ σοφοῦ: «Ποῖος θὰ λυπηθῇ καὶ θὰ δείξῃ οἶκτον πρὸς τὸν μάγον, ποὺ γοητεύει τὰ φίδια μὲ τὰ ᾄσματά του, ὅταν τὸν δαγκώσῃ τὸ φίδι, ἢ πρὸς τοὺς θηριοδαμαστάς, οἱ ὁποῖοι πλησιάζουν τὰ θηρία»;[3] Διότι ἡ τρυφὴ εἶναι θηρίον, θηρίον φοβερὸν καὶ ἀτίθασον, καὶ ὁ σκορπιὸς ἢ ὁ ὄφις ποὺ ἐπικάθηται εἰς τὰ σπλάγχνα μας δὲν τὰ λυμαίνεται ὁλοκληρωτικῶς τόσον, ὅσον τὰ ἀνατρέπει καὶ τὰ ἀφανίζει ἡ ἐπιθυμία τῆς τρυφῆς.

3. Σοφ. Σειρ. 12, 13.

Διότι ἡ ἐπιβουλὴ τῶν θηρίων ἐκείνων περιορίζεται μόνον εἰς τὸ σῶμα. Ἐνῷ αὐτή, ὅπου ἐγκατασταθῇ, μαζὶ μὲ τὸ σῶμα καταστρέφει καὶ τὴν ψυχήν. Διὰ τοῦτο ἂς τὴν ἀποφύγωμεν, ἀπευθύνομαι πρὸς ἀνθρώπους μὲ φρόνησιν.

Ἐὰν εἰς αὐτὴν ὑπάρχῃ κάτι χρήσιμον, ἂς μὴ τὴν ἀνεχθῶμεν, ἂς μὴ ὑπακούσωμεν. B Ἐὰν δὲ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν εἶναι ἀληθῆ καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι καταστροφὴ τῶν πάντων, καὶ ἔσχατος κατάγελως, λυπηθῆτε τὸν ἑαυτόν σας, τὴν σωματικήν σας ρώμην καὶ τὴν ψυχικὴν ὑγείαν. Δὲν λέγω νὰ σκληραγωγηθῆτε, ἂν δὲν θέλετε. Ἀλλὰ ἂς ἀπορρίψωμεν τὸ περιττόν, ἂς περικόψωμεν ὅ,τι εἶναι πέραν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας. Ποίαν συγχώρησιν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἄλλοι μὲν δὲν ἀπολαμβάνουν οὔτε τὰ ἀναγκαῖα, ἐνῷ δύνανται, ἡμεῖς δὲ προχωροῦμεν καὶ πέραν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας; Ὅριον εἰς τὴν τροφήν μας ἂς εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν βλάπτει, αὐτὸ ποὺ δύναται νὰ καταπαύσῃ τὴν πεῖναν μας, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ βλάβην, καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν τίποτε περισσότερον. Μᾶλλον δέ, ἂν πρέπῃ νὰ εἴπωμεν κάτι παράδοξον C καὶ παρὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, ὅμως ἀληθές, καὶ ἂν ἐπιζητῶμεν τὴν ἡδονήν, θὰ τὴν εὕρωμεν μᾶλλον εἰς τὴν αὐτάρκειαν παρὰ εἰς τὴν τρυφήν. Ἄκουσε πῶς αὐτὴ ἡ ἡδονὴ εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἐκείνην. Διότι ἡ ἡδονὴ τῆς τρυφῆς εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ συσταθῇ, οὔτε εὑρίσκει κατάλληλον πρὸς τοῦτο τὴν φύσιν τῶν τροφῶν, ἐνῷ ἡ ἡδονὴ τῆς αὐταρκείας εἶναι δυνατὸν νὰ συσταθῇ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα στοιχεῖα. Ποῖος τὸ λέγει αὐτό; Αὐτὸς ποὺ τὴν ἀπήλαυσε περισσότερον ἀπὸ ὅλους. «Εἰς ἕνα πεινασμένον ἄνθρωπον», λέγει, «καὶ τὰ πικρὰ ἀκόμη φαίνονται γλυκὰ καὶ νόστιμα. Ἐνῷ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι χορτασμένος μὲ τὸ παραπάνω, περιφρονεῖ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν κηρήθραν μὲ τὸ μέλι».[4] Βλέπεις, ὅτι ἐκείνη ἡ ἡδονὴ εἶναι εὔκολον νὰ συσταθῇ καὶ ἀπὸ ὀλίγα καὶ ἀπὸ τὰ πάντα, αὐτὴ δὲ καθόλου; D Διότι ἐὰν δὲν ἐπιθυμοῦμεν τὰς κηρήθρας, τότε τί δύναται νὰ μᾶς εἶναι πλέον γλυκὺ καὶ εὐχάριστον; Ἐάν, τὸ γλυκύτερον ἀπὸ ὅλα δὲν δύναται πλέον νὰ μᾶς προσφέρῃ εὐχαρίστησιν, τότε ποῖον εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ;

Ὥστε ἐὰν ζητοῦμεν ἡδονήν, θὰ τὴν εὕρωμεν μᾶλλον ἐδῶ. Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης, τὴν τράπεζαν ἡ ὁποία προσφέρει καὶ ἡδονὴν καὶ ὑγείαν καὶ ὅλα

4. Παροιμ. 27, 7.

τὰ ἀγαθὰ καὶ εἶναι προσφιλὴς εἰς τὸν Θεόν, νὰ τὴν ἀποφεύγωμεν, νὰ ἑτοιμάζωμεν ὅμως ἄλλην, γεμάτην ἀπὸ μυρίας συμφοράς, δυσάρεστον καὶ λυπηρὰν καὶ νοσώδη, καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, τράπεζαν ἡ ὁποία ἐξοργίζει τὸν Θεόν μας; E Διότι ἐὰν «ἡ χήρα ποὺ σπαταλᾷ τὴν ζωήν της εἰς τὰς ἀπολαύσεις, ἔχει ἀποθάνει καὶ ἂς ζῇ»,[5] τότε τί νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἄνδρας; Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἔχει ἀπαγορευθῆ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μὲ τόσην αὐστηρότητα καὶ ὁ προφήτης καταφέρεται μὲ σφοδρότητα ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ζοῦν εἰς τὰς ἀπολαύσεις. Καὶ ὁμιλεῖ μάλιστα δι' ἕνα εἶδος τρυφῆς ποὺ δὲν εἶναι πολὺ δαπανηρὸν οὔτε πράγματι ἁβρόν. «Σεῖς οἱ ὁποῖοι τρώγετε», λέγει, «ἐκλεκτὰ ἐρίφια ἀπὸ τὰ ποίμνια καὶ μοσχάρια γάλακτος ἀπὸ τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν, πίνετε ἐκλεκτὸν διϋλισμένον οἶνον, χρίεσθε μὲ τὰ πανάκριβα μύρα, ποὺ κοιμᾶσθε ἐπάνω εἰς κλίνας πολυτελεῖς, ἐλεφαντίνας, καὶ κατασπαταλᾶτε χρήματα διὰ στρωμνὰς καὶ πολυτελῆ σκεπάσματα».[6] Ἐὰν αὐτὰ ἦσαν ἄξια κατακρίσεως, 777 A τότε ποὺ ὅλα ἦσαν σαρκικά, καὶ δὲν ἐγίνετο κανεὶς λόγος διὰ τὸν οὐρανόν, ὅταν τὰ Ἰουδαϊκὰ εὑρίσκοντο εἰς τὸ στάδιον τῆς παιδαγωγίας, τότε τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν σημερινὴν μαλθακότητα; Διότι, ἐὰν διαβάλλῃ αὐτοὺς ποὺ τρώγουν ἐρίφια καὶ μοσχάρια γάλακτος, μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι οὕτω διάγουν ἕνα βίον τόσον ἄμετρον καὶ ἀκόλαστον, τότε τί νὰ εἴπωμεν δι' ἐκείνους ποὺ διερευνοῦν τοὺς μυχοὺς τῆς θαλάσσης καὶ τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι κυνηγοῦν τὰ παντὸς εἴδους πτηνὰ καὶ τοὺς παντοειδεῖς ἰχθῦς, ποὺ ἀπὸ παντοῦ φροντίζουν νὰ τὰ συλλέγουν διὰ τὸν ἑαυτόν των. Ἐὰν κατακρίνωνται αὐτοὶ ποὺ πίνουν ἐκλεκτὸν διϋλισμένον οἶνον, τότε τί δύνασαι νὰ εἴπῃς δι' ἐκείνους ποὺ στέλλονται εἰς ὑπερπόντια ταξίδια δι' οἶνον καὶ κάμνουν τὸ πᾶν, ὥστε νὰ μὴ τοὺς διαφύγῃ κανένα εἶδος ἀμπέλου, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσουν ἢ νὰ καταδικασθοῦν εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ἂν δὲν δοκιμάσουν ὅλα τὰ εἴδη τῶν οἴνων; B Ἐὰν ἦτο ἀξιοκατάκριτον τὸ νὰ κοιμῶνται ἐπάνω εἰς πολυτελεῖς, ἐλεφαντίνας κλίνας, τότε αὐτοὶ ποὺ τὰς ἐπενδύουν μὲ πολὺν ἄργυρον ἢ μᾶλλον τὰς κατασκευάζουν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ἄργυρον, καὶ ὄχι μόνον τὰς κλίνας των, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὰ ὑπόβαθρα καὶ τοὺς λέβητας καὶ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὸ δοχεῖον τῆς νυκτός, ποίας συγγνώ-

5. Α' Τιμ. 5, 11.
6. Ἀμὼς 6, 4-6.

μης δύνανται νὰ τύχουν; Τί μικρὸν ἢ μεγάλο θὰ δυνηθοῦν νὰ εἴπουν κατὰ τὴν λογοδοσίαν ἐκείνην;

Ἐγὼ δὲ προσθέτω εἰς αὐτὰ τὸ χειρότερον ὅλων, ὅτι δηλαδὴ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπολαύσεις ἐξασφαλίζονται ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων. Καὶ ὅμως ὁ προφήτης αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε, ἀλλὰ μόνον κατέκρινε τὴν τρυφήν. Ὅταν ὅμως προστεθῇ καὶ αἰτία, χειροτέρα ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν τρυφήν, τότε ποῖος θὰ ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τὴν ἐσχάτην κόλασιν ὅσους κάμνουν αὐτά; C Ποῖος Νῶε θὰ παρασταθῇ, ποῖος Ἰώβ, ποῖος Δανιήλ; Οὐδεὶς ἀπολύτως. Ἀλλὰ δι' αὐτοὺς δύναται νὰ λεχθῇ τὸ «θὰ ἀνάψῃ ὁ θυμός μου ὡσὰν καπνός».[7] Δὲν εἶναι λογικόν, παρακαλῶ, νὰ φουντώσῃ κανεὶς ἀπὸ φοβερὰν ὀργὴν καὶ νὰ διαρραγῇ, ὅταν ὁ ἄλλος δὲν ἀπολαμβάνει οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, σὺ δὲ τόσον ἀλόγως καὶ ματαίως χρησιμοποιεῖς τὸν ἄργυρον εἰς κατασκευὰς ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, οὔτε κἂν πρὸς ἐπίδειξιν; Οὔτε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμος, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ συμβῇ τοὐναντίον. Σὺ μὲν βεβαίως τὸ κάμνεις αὐτὸ διὰ νὰ ἀποβῇς ὀνομαστὸς καὶ ἔνδοξος, συμβαίνει ὅμως τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν εἶσαι ἕνας ὀνομαστὸς καὶ ἔνδοξος, D ἀλλὰ ὅλοι σὲ διαβάλλουν δι' ὠμότητα καὶ πλεονεξίαν καὶ διὰ τὰ ἔσχατα κακά. Διότι πόσος εἶναι ὁ φθόνος, πόση ἡ βασκανία, πόσον τὸ μῖσος ὅλων, πόση εἰς ὅλους ἡ ἐπιθυμία μεταβολῆς; Παραλείπω δὲ τὰς βλασφημίας πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ὁποίας γεννᾷ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ πλοῦτος. Ἂν καὶ αὐτὸ εἶναι χειρότερον ἀπὸ ὅλα. Καὶ τὸ πρὶν ἀπὸ αὐτό, καὶ ὁποιο καὶ ἂν εἴπῃς, θὰ εὕρῃς τὸ ἕνα χειρότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι ἡ κανονικὴ καὶ μετρία ἰδική μας τράπεζα, τὴν ὁποίαν οὔτε προφήτης κατακρίνει, οὔτε ἄνθρωπος μέμφεται, οὔτε ὁ Θεὸς κατηγορεῖ, οὔτε τὸ πῦρ τὴν κολάζει, οὔτε τὴν ἀποστρέφεται κανείς, δὲν τὴν μισεῖ, δὲν τὴν βασκαίνει, ἀλλὰ τὴν ἀποδέχεται μὲν ὁ Θεός, E μετέχουν αὐτῆς οἱ ἄγγελοι, τὴν ἐπαινοῦν δὲ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὴν δέχεται ὁ οὐρανός. Αὗται αἱ τράπεζαι ἐδέχθησαν ἀγγέλους. Εἰς αὐτὰς φθάνει ὁ Χριστὸς καὶ ὄχι εἰς ἐκείνας. Τοιαῦται ἦσαν αἱ τράπεζαι τῶν προφητῶν, τοιαῦται αἱ τράπεζαι τῶν ἀποστόλων, τοιαῦται ἦσαν αἱ τράπεζαι τῶν δικαίων.

Ἀλλὰ αἱ τράπεζαι τῶν τυράννων καὶ ἐκείνων ποὺ πλουτοῦν ἐπὶ γῆς μὲ ἀπαράδεκτα μέσα, ἔχουν χορευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἐξ ἐκείνων ποὺ ζοῦν διὰ νὰ λυμαίνωνται τὸν

7. Ἠσ. 65, 5.

κόσμου, ληστὰς καὶ μάγους καὶ τυμβωρύχους. 778 A Ὅταν παραθέσῃς τέτοιαν τράπεζαν, ὁ μὲν ἄγγελος ἀποσκιρτᾷ, ὁ Θεὸς ἐξοργίζεται, χαίρει δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν δαιμόνων. Τὴν ἀποστρέφονται δὲ καὶ τὴν μισοῦν καὶ τὴν φθονοῦν ὄχι μόνον οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ φαίνονται μὲ καλὰς διαθέσεις, οἱ ὁποῖοι κατατρώγονται περισσότερον ἀπὸ τὸν φθόνον παρὰ ἀπολαμβάνουν τὰ παρόντα. Ὅταν δὲ παραθέσῃ κανεὶς ἐκείνην τὴν σώφρονα καὶ κανονικὴν ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν περιττὴν πολυτέλειαν, ἂν εἶναι εὐχάριστος καὶ καταδεκτικὴ εἰς ὅλους τοὺς φίλους, καὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καταφθάνει καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅπως ἀποφεύγει τὴν ἔπαρσιν καὶ κάθε ἀλαζόνα καὶ τὸν θόρυβον, ἔτσι τοῦ εἶναι προσφιλὴς ὁ ταπεινὸς καὶ τὸν συναναστρέφεται πάντοτε, καὶ τὸν περιτειχίζει καὶ τὸν ἀσφαλίζει ἀπὸ παντοῦ. B Καὶ ὅταν καταφθάνῃ διὰ νὰ παραστῇ ὁ Χριστός, δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν τίποτε ἄλλο.

Ἔχοντες λοιπὸν αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοί μου, ἂς ἀποφεύγωμεν ἐκεῖνα, ἂς ἐπιδιώκωμεν αὐτά, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἀκολουθοῦσα ὁμιλία τελείως ἀνέκδοτος καὶ ἄγνωστος μέχρι τὸ 1971, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Χρυσοστομιστοῦ Antoine Wenger, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὰς 8 (ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἦτο ἤδη γνωστή)[1] κατηχήσεις τοῦ Χρυσοστόμου, αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν[2] διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1957 καὶ αἱ ὁποῖαι περιελήφθησαν μὲ μετάφρασιν εἰς τὸν ἕβδομον Τόμον τῆς παρούσης σειρᾶς τῶν «ἁπάντων» τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ εἰς τὰ Θεοφάνια εὑρίσκεται μὲ ἄλλα ὀκτὼ σχετικὰ κείμενα εἰς τὸν σιναϊτικὸν κώδικα 491 (τοῦ 8ου - 9ου αἰῶνος), τὸν ὁποῖον ἠρεύνησεν ὁ A. Wenger, δημοσιεύσας τὰ συμπεράσματά του καὶ αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ περιοδικὸν Revue des études byzantines, 1971, σελ. 117 - 121. Τὸ κείμενον ἔχει καθαρῶς ὑπομνηματιστικὸν χαρακτῆρα μὲ ἀντικείμενον τὸ χωρίον «ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς» (Τίτου 2, 11). Ἐν τούτοις πρόκειται περὶ ὁμιλίας, λεχθείσης κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐπιφανίων, πρᾶγμα ποὺ καὶ ἀπὸ φράσεις αὐτῆς (No 9) ἀποδεικνύει ὅτι τὸ χωρίον Τίτ. 2, 11 ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος τῆς ἑορτῆς τῶν Ἐπιφανίων.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος διὰ τῆς ὁμιλίας του ἐξηγεῖ τὸ νόημα τῆς Ἐπιφανείας, ἡ ὁποία εἶναι ἡ φανέρωσις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ βάπτισμά του καὶ ἡ δευτέρα παρουσία του, καὶ ἀναλύει τὴν σημασίαν τῆς χάριτος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ μεγαλύτερος ἱεροκῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ σημαντικώτερος ὑπομνηματιστὴς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐκφράζει τὴν σχετικὴν παύλειον θεολογίαν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ σωτηρία μας εἶναι κυρίως ἔργον τῆς χάριτος καὶ ὄχι τῆς προσωπικῆς μας ἀρετῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ ὁμιλία ἀποκτᾷ καὶ ἄλλο ἐνδιαφέρον, ἀποτελεῖ δηλαδὴ ἄμεσον ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν ἐσφαλμένως νὰ ἴδουν πελαγιανισμὸν εἰς τὸν Χρυσόστομον.

ΣΤΥΛ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐντ. Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

1. Αὐτὴ εἶχε δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Varia graeca sacra, Πετρούπολις 1909, σελ. 155 - 186.
2. Jean Chrysostome huit Catéchéses baptismales, inedites (sources chétiennes No 50), Paris 1957.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ «ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ Η ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»[1] ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ.

1. Πρὸ ὀλίγου σᾶς ὡμίλησα περὶ σωφροσύνης ὅπως ἐνθυμεῖσθε, καὶ μάλιστα ἀνεγνώσαμεν τὸν Θεῖον Νόμον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἑξῆς· «Κάθε ἄνθρωπος ποὺ θὰ κοιτάξῃ τὴν γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ σαρκικῶς, τὴν ἔχει ταυτοχρόνως, μὲ τὸ πονηρὸν κοίταγμά του, μοιχεύσει μέσα εἰς τὴν καρδίαν του».[2] Εἶναι φοβερὸς ὁ λόγος, διότι καὶ τὸ πάθος ἀναίσχυντον. Φοβερὰ ἡ ἀπόφασις διότι εἶναι ἰσχυρὰ καὶ φοβερὰ ἁμαρτωλὴ ἡ ἐπιθυμία.

2. Ὅπως λοιπόν, ὅταν ἔχῃ κανεὶς ἕνα σκυλὶ ἄγριον ποὺ ἐπιτίθεται εἰς τοὺς διερχομένους, δὲν τὸ ἀφήνει λυτὸν καὶ ἐλεύθερον, ἀλλά, μὲ ἀλυσίδα σιδερένια ἀφοῦ τὸ δέσῃ, τὸ παραδίδει εἰς τὰ χέρια τῶν ὑπηρετῶν διὰ νὰ τὸ φυλάττουν καλά, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, τὰ μάτια ποὺ ἐπιτίθενται ἀδιάντροπα εἰς τὰ ὡραῖα σώματα, δὲν τὰ ἄφησε λυμένα, ἀλλά, σὰν μὲ σιδερένια ἀλυσίδα τοῦ φόβου τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν νομοθεσίαν του αὐτὴν ἀφοῦ τὰ ἔδεσε, τὰ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἄγρυπνου καὶ ἀσφαλῆ φύλαξιν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αὐστηροῦ λογισμοῦ, ἀφοῦ προεῖπε καὶ ἐφόβισεν ὅτι, ἐὰν κανὲν πονηρὸν βλέμμα ἤθελε ξεφύγει καὶ ἐπιπέσει καὶ ὁρμήσει εἰς καμμίαν ἐκ τῶν διερχομένων γυναικῶν, θὰ ἀπαιτήσῃ νὰ τιμωρηθῇ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, σὰν μοιχός. Ναί, διότι, «ὅποιος μὲ μάτι πονηρὸν βλέπει εἰς διερχομένην γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ σαρκικῶς, τὴν ἔχει ἤδη μοιχεύσει μέσα εἰς τὴν καρδίαν του».

3. Μὲ αὐτὴν δὲ τὴν ἀπειλὴν ἐφοβέρισεν ὁ Θεός, διότι λυπᾶται αὐτοὺς ποὺ βλέπουν καὶ κοιτάζουν πονηρά. Διότι, ὅταν τὸ σκυλὶ δαγκώσῃ κανένα ἄνθρωπον, δὲν πληγώνεται τὸ σκυλὶ ποὺ ἐδάγκωσεν, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐδαγκώθη. Δὲν συμβαίνει ὅμως ἔτσι καὶ μὲ τὰ μάτια ποὺ

---

1. Τίτ. 2, 11.
2. Ματθ. 5, 28.

βλέπουν πονηρά τάς βλεπομένας γυναῖκας, διότι, ὄχι αἱ βλεπόμεναι γυναῖκες, ἀλλ' οἱ βλέποντες πονηρά πονηροί ἄνθρωποι, πληγώνονται. Ἐκεῖ —εἰς τήν περίπτωσιν σκύλου καί ἀνθρώπου— ὁ δαγκωθείς ἄνθρωπος ἐπληγώθη καί πονεῖ. Ἐδῶ —εἰς τήν περίπτωσιν πονηροῦ βλέμματος καί βλεπομένης γυναικός— ὁ ρίψας τό πονηρόν βλέμμα ἐφαρμακώθη καί ἐδηλητηριάσθη ἀπό τό κοίταγμα.

4. Δι' αὐτό, τά μάτια τά θέτει εἰς ἀσφάλειαν, δι' αὐτό βλέφαρα καί βλεφαρίδας γύρω γύρω ἔθεσεν ὁ Θεός, διά νά μή ἔχῃς πάντοτε ἀνοικτά τά μάτια σου σάν ἄλλες ἀνοικτές θύρες πού μποροῦν νά μπαινοβγαίνουν ὁποιοιδήποτε. Διότι ὅταν αἱ θύραι εἶναι πάντοτε ἀνοικταί, ὁ λῃστής μέ πολλήν εὐκολίαν εἰσέρχεται, καί μέ πολλήν ἐξουσίαν παίρνει τόν θησαυρόν τῆς σωφροσύνης. Δι' αὐτό τά κινητά μέρη τοῦ ματιοῦ ὀνομάζονται κόραι, διά νά μάθῃς, ὅτι πρέπει νά ἐντρέπεσαι καί νά κοκκινίζῃς ὅπως αἱ παρθένοι κόραι, πού δέν ἔχουν πεῖραν γάμου καί μένουν μέσα εἰς τόν παρθενικόν τους θάλαμον, δέν ἀνέχονται οὔτε τολμοῦν μέ ἀναίδειαν καί ἀπρέπειαν καί τούς συγγενεῖς των ἀκόμη νά κοιτάξουν. Ἔτσι καί τάς κόρας τῶν ματιῶν, πρέπει σάν παρθένους κόρας πού εἶναι ἄπειροι γάμου, καί ἁγναί μένουν μέσα εἰς τόν θάλαμον τοῦ ὀφθαλμοῦ καί αὐταί, νά μή τάς ἀφήνωμεν ἀδιάντροπα καί πονηρά νά προσβλέπουν παντοῦ, διότι ἔτσι δέν θά εἶναι παρθένοι κόραι ματιῶν, ἀλλά σκυλιά ἀδιάντροπα καί ἀναιδέστατα.

5. Ἀλλά περί σωφροσύνης ἀρκετά ἐλέχθησαν, καί τότε καί τώρα εἰς αὐτούς πού ἀκούουν προσεκτικά. Σκοπός δέ τοῦ κηρύγματός μου εἶναι, ὄχι νά διδάσκω ἐγώ συνεχῶς καί ἐσεῖς νά ἀκούετε, ἀλλά νά κατορθωθῇ κάτι καλόν καί ἐκ μέρους μου ὡς διδάσκοντος, καί ἐκ μέρους σας ὡς διδασκομένων καί ἀκροωμένων, ὥστε ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος νά ἀποβῇ εἰς ζωήν ἰδικήν σας καί εἰς ἰδικήν μου δόξαν καί καύχημα, εἰς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διά νά ἠμπορέσω καί ἐγώ κατά τήν ἡμέραν τῆς κρίσεως νά καυχῶμαι ἀπό τά τῆς πνευματικῆς ζωῆς σας πνευματικά κατορθώματα καί νά εἴπω. «Ἰδού ἐγώ καί τά παιδία πού μοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός».[3]

6. Οἱ λόγοι μου αὐτοί ἄς γίνουν ἔργα ἀπό σᾶς. Διότι, καί μέ τούς γεωργούς αὐτό συμβαίνει. Δέν ἔχουν σκοπόν μόνον νά ζέψουν τά βόδια πού ὀργώνουν τήν γῆν καί νά ἀνοίξουν βαθύ αὐλάκι καί νά ρίψουν ἐκεῖ τούς διαφόρους

3. Ἑβρ. 2, 13.

σπόρους, ἀλλά νά ἐμφανίσουν καί νά δείξουν εἰς ὅλους, καρποφόρα τά χωράφια, καί τό ἁλώνι γεμᾶτο δεμάτια, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ Θεός εἰς τοῦ ὁποίου τό χέρι ὑπάρχει τό φτυάρι διά νά λιχνίσῃ εἰς τό ἁλώνι διά νά καθαρίσῃ τό ἄχυρον ἀπό τό σιτάρι, πουθενά νά μή εὕρῃ ἄχυρον, ἀλλά παντοῦ εἰς ὅλον τό ἁλώνι νά εὕρῃ σιτάρι, παντοῦ ὥριμον καρπόν νά εὕρῃ διά νά ἠμπορέσῃ νά τόν μεταφέρῃ εἰς τάς βασιλικάς του ἀποθήκας. Ναί, διότι θά ἔλθῃ. Ναί, θά ἔλθῃ ὁπωσδήποτε, αὐτός πού μᾶς βαπτίζει μέσα εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί μέσα εἰς τό πῦρ. Καί τό μέν σιτάρι θά συμμαζεύσῃ εἰς τάς ἀποθήκας, «τό δέ ἄχυρον θά τό καύσῃ τελείως μέ τήν φωτιάν πού ποτέ δέν σβήνει».[4] Μεγάλη αὐτή ἡ τιμωρία ἀλλά εἶναι εἰς τό χέρι μας, ἄν θέλωμεν νά ἀποφύγωμεν τήν τιμωρίαν αὐτήν καί νά μή τήν ὑποστῶμεν καί νά μή εἴμεθα ἄχυρα.

7. Τέτοιο δυστυχῶς πρᾶγμα εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὅπως τά ἄχυρα εἶναι τροφή εἰς τά ἄλογα ζῶα καί καταναλίσκονται καί κατατρώγονται ἀπό τήν φωτιάν, ἔτσι καί ἡ ἁμαρτία εἶναι τροφή τῆς μελλούσης φωτιᾶς. Θέλεις νά μάθῃς πῶς ἁμαρτία κατατρώγεται ἀπό τήν φωτιάν; «Ἐάν κανείς —λέγει ἡ Ἁγία Γραφή— οἰκοδομῇ ἐπάνω εἰς τό θεμέλιον τοῦτο, χρυσόν, ἀσήμι, πολυτίμους λίθους, ξύλα, χορτάρι, καλάμι, τοῦ καθενός τό ἔργον αὐτό τῆς ἐποικοδομῆς θά φανερωθῇ, διότι θά τό φανερώσῃ ἡ ἡμέρα πού θά φανερωθῇ σάν φωτιά. Ἐάν κανενός τό ἔργον ἤθελε κατακαῇ σάν ἄχυρον, αὐτός θά ζημιωθῇ».[5] Νά πῶς ἡ ἁμαρτία καταδαπανᾶται κατατρωγομένη καί κατακαιομένη ἀπό τήν φωτιάν τῆς κολάσεως.

8. Ἄκουσε ἀκόμη πῶς ἡ ἁμαρτία εἶναι καί ἀφροσύνη καί τῶν παραλόγων παθῶν τροφή. Ἄκουσε πῶς τό λέγει αὐτό ὁ Δαβίδ: «Αἱ ἁμαρτίαι μου ἀνέβηκαν ἐπάνω ἀπό τό κεφάλι μου σάν βαρύ φορτίον μέ βαρύνουν· ἐσάπισαν αἱ πληγαί καί τά τραύματα πού μοῦ ἐπροξένησαν αἱ ἁμαρτίαι μου ἐβρώμησαν ἀπό τήν πολλήν ἀνοησίαν μου».[6] Τό ἄχυρον εἶναι ἐλαφρόν καί ἀδειανόν ἀπό καλόν, καί ὡς ἐκ τούτου κινεῖται εὔκολα, καί μέ τόν ἐλαφρότατον ἀέρα πού θά φυσήξῃ, γρήγορα ἀνεβαίνει ψηλά καί περιφέρεται παντοῦ. Ἔτσι ὁμοιάζουν, καί αὐτοί εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εὔκολα ἀπό τήν ὀργήν καί τόν θυμόν ἐξάπτον-

4. Λουκ. 3, 16 - 17.
5. Α' Κορινθ. 3, 12 - 13, 15.
6. Ψαλμ. 37, 5 - 6.

ται καὶ οἱ ὁποῖοι φουσκώνουν καὶ ὑπερηφανεύονται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν σώφρονος μυαλοῦ. Δι' αὐτὸ συμβουλεύει κάποιος καὶ λέγει: «Νὰ μὴ λιχνίζῃς σὲ κάθε ἄνεμον», διὰ νὰ μὴ μείνῃς ἄχυρον, «ἀλλὰ γνώριζε νὰ στηρίζεσαι ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Χριστός».[7]

9. Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ λόγον ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὄχι μόνον διὰ νὰ καταργήσῃ τὰ παλαιὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διορθώσῃ ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτάνωμεν εἰς τὸ μέλλον. Αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διὰ νὰ μᾶς δείξῃ, ὅτι, ὄχι διὰ τὰ παλαιὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς κατορθώματα πνευματικὰ εἰς τὸ μέλλον φωνάζει σήμερον: «Ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διδάσκουσα ἡμᾶς». Ἀλλὰ σηκωθῆτε· διότι πάλιν ἀνοίγομεν ἐμπρός σας καὶ προσφέρομεν τοὺς θησαυροὺς τῶν λόγων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πάλιν τοὺς πνευματικοὺς μαργαρίτας ἐπιδεικνύομεν· κανεὶς λοιπὸν νὰ μὴ χάσῃ τὸ κάλλος τῶν λεγομένων θείων λόγων. «Ἦλθεν, ἐφανερώθη καὶ ἐφώτισεν ἡ χάρις, ὁ Χριστός».

10. Διατί δέ, δὲν εἶπεν ἐδόθη ἡ χάρις; Διὰ νὰ γνωρίσῃς ὅτι, πρὸ τοῦ νὰ φανῇ ἡ φωτιστικὴ χάρις, ὁ Χριστός, ἡ ψυχικὴ καὶ διανοητικὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκετο καὶ ἔμενεν εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Χριστὸς σκορπίζει τὸ φῶς του εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κάθονται καὶ μένουν εἰς τὸ σκοτάδι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Προφήτης Ἠσαΐας προεκήρυξεν. «Ὁ λαὸς —λέγει ὁ Προφήτης— ποὺ κάθεται μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, εἶδε μεγάλο φῶς.[8] Ἐφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ σώζει».[9] Εἶδες πῶς συμφωνοῦν καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Προφῆται; «Ὁ λαὸς ποὺ κάθεται καὶ μένει εἰς τὸ σκοτάδι», λέγουν, τέτοια εἶναι ἡ ἰδιότης καὶ ἡ φύσις τοῦ σκότους. Σὲ ὁποιον σημεῖον ἤθελεν εὕρει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθίζει ἐκεῖ ἀμέσως, καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ προχωρήσουν, ἀλλὰ καὶ ἂν προχωρήσουν ἡ πορεία των θὰ εἶναι σκοτεινὴ καὶ ὁ δρόμος ἐπικίνδυνος. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μᾶς καθοδηγεῖ πρὸς τὴν ἀρετήν, καί, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν μας ποὺ εἶναι χωρὶς ἐνέργειαν τὴν παρορμᾷ εἰς τὸ καλόν, λέγει: «Ὁ λαὸς ποὺ κάθεται μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, εἶδε τὸ μεγάλο φῶς, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ μπορεῖ νὰ βαδίζῃ πρὸς τὸ φῶς».

11. Ἡ λέξις «ἐφανερώθη» ποὺ εἶπον οἱ Ἀπόστολοι καὶ

7. Σειρ. 5, 9.
8. Ἠσ. 9, 2.
9. Τίτ. 2, 11.

οἱ Προφῆται, δὲν μᾶς δείχνει μόνον τὰ ὡς ἀνωτέρω καλά, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ κάτι ἄλλο. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; Αὐτὸ εἶναι τὸ ὅτι δὲν εὕρομεν ἡμεῖς τὸ φῶς διότι τὸ ἐζητήσαμεν, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ φῶς ἦλθε καὶ ἐφανερώθη· δὲν ἤλθομεν ἡμεῖς πρὸς αὐτόν, τὸν Χριστόν, ἀλλ' αὐτός, ὁ Χριστός, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. Φανερώνει δὲ αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὅταν λέγῃ. «Δὲν μὲ ἐξελέξατε σεῖς, ἀλλ' ἐγὼ σᾶς εἶχον ἐκλέξει».[10] Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μαζὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ἐβροντοφώνει. Τότε θὰ ἀναγνωρίσω ὅπως μὲ ἀνεγνώρισε· τώρα δὲ δὲν ἐγνώρισα, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἐγνωρίσθην.[11] Ὅταν δὲ ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους ἔλεγεν: «Ἐπιδιώκω καὶ ἀγωνίζομαι, μήπως ἠμπορέσω νὰ ἁρπάξω, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἡρπάγην».[12] Μὲ αὐτὰ ὅλα θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅτι δὲν εἶναι ἰδικόν μας κατόρθωμα ἡ σωτηρία μας, ἀλλὰ διὰ τῆς θείας χάριτος ἐσώθημεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ εἰς τὰ λόγια αὐτὰ τὸ λέγει: «Ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός».

12. Ποία δὲ χάρις; Διότι καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι χάρις, ὅπως ὁ Ἰωάννης ἔλεγε μεγαλοφώνως. «Χάριν ἐπάνω εἰς τὴν χάριν ἐλάβομεν».[13] Καὶ πράγματι, ἡ χάρις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι χάρις. Τότε, ἀπήλλαξεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Αἰγυπτίων. Τώρα, ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν δαιμόνων μᾶς ἠλευθέρωσεν· τότε, ἀπὸ τῆς δυνατῆς ὀργῆς τοῦ Φαραὼ ἔσωσεν· τώρα, ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ διαβόλου μᾶς ἐπῆρε· τότε, διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐνεργοῦσε· τώρα, διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ· τότε, διὰ τῆς ράβδου, τώρα διὰ τοῦ Σταυροῦ· τότε διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τώρα διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος. Τότε ἀπὸ τῆς λάσπης καὶ τῆς κατασκευῆς πλινθαρίων ἔφερεν ἔξω εἰς τὸ φῶς, τώρα ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τότε εἰς τὴν γῆν ποὺ ἔρρεε τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα, τώρα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσήγαγεν.

13. Πραγματικῶς ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία μᾶς ἔσωσεν. Ἀλλά, διατί, ὦ μακάριε Παῦλε, τόσα πολλὰ καλὰ τὰ ἑνώνεις εἰς μίαν λέξιν, χάρις; Φανέρωσε εἰς ἐμὲ τὴν χάριν αὐτὴν καὶ μίλησέ μου διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν της. Ὅλα —λέγει— δύναται νὰ τὰ ἐκθέσῃ καὶ νὰ τὰ περιγράψῃ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἔδωσε τὴν

10. Ἰω. 15, 16.
11. Α' Κορινθ. 13, 12.
12. Φιλιπ. 3, 12.
13. Ἰω. 1, 15.

χάριν. Διότι, όταν είναι χάρις τοῦ Θεοῦ, εἶναι χάρις ἄμετρος. Ἐφανερώθη τώρα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον· πῆρε τὴν μορφὴν τοῦ δούλου διὰ σέ, διὰ νὰ κάμῃ ἐλεύθερον σὲ τὸν δοῦλον. Καί, ὅπως ἕνας κύριος, ὅταν πολὺ ἀγαπᾷ ἕνα ὑπηρέτη, φορεῖ τὸ φόρεμα τοῦ ὑπηρέτου, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ πολὺ τὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀνθρωπίνην ἰδιότητά του ἐπῆρε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐφόρεσεν. «Τοῦ ἀνθρώπου ἡ εὐσπλαγχνία φθάνει μόνον τὸν πλησίον του· τοῦ Θεοῦ ὅμως ἡ εὐσπλαγχνία φθάνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».[14] Εἶδες πῶς καὶ τὸ μέγεθος ἔδειξε τῆς χάριτος καὶ τὴν γενικότητα τῆς δωρεᾶς, ὀνομάσας τὸν δωρητήν;

14. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν διατί εἶναι καὶ λέγεται σωτήριος ἡ χάρις αὐτή. Αἱ χάριτες λαμβάνουν τὰ ὀνόματά των ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ποὺ τὰς δίδουν· ἤτοι, ὅταν ὁ ἄρχων δώσῃ χάριν, ἡ χάρις αὐτὴ ὀνομάζεται ἀρχοντική· ὅταν βασιλεὺς δώσῃ χάριν, ἡ χάρις αὐτὴ ὀνομάζεται βασιλική. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδῶ ὁ Σωτὴρ ἔδωκε τὴν χάριν, ἡ χάρις αὐτὴ τοῦ Σωτῆρος ὀνομάζεται σωτήριος. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· «Θὰ ὀνομάσῃς τὸ παιδίον ποὺ θὰ γεννηθῇ Ἰησοῦν, διότι αὐτὸς θὰ σώσῃ τὸν λαόν του ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν του».[15]

15. Καὶ πῶς, λέγει, ἐὰν εἶναι δι' ὅλον τὸν κόσμον ἡ χάρις καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἔδωσεν τὴν δωρεάν του αὐτήν, μόνον τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν νὰ σώσῃ ὑπεσχέθη; Διότι τότε μόνον ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἦτο προτιμώμενος ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε πλέον ὁ λαὸς ὁ προτιμώμενος, διότι μετὰ τὰς τόσας δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτόν, εὑρέθη ἀνάξιος τῆς τιμῆς αὐτῆς, καὶ ἡ φιλικὴ ὀνομασία ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλην τὴν κατοικουμένην γῆν.

16. Ὅτι δὲ πλέον ἡμεῖς εἴμεθα λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἄκουσον τοῦ Προφήτου Ὠσηὲ ὁ ὁποῖος καθαρὰ λέγει, καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἑρμηνεύει. «Θὰ ὀνομάσω τὸν λαὸν ποὺ δὲν εἶναι λαός μου, ἰδικόν μου λαόν».[16] Ὅτι δὲ δι' ἡμᾶς ἐλέχθη αὐτό, εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἀπετελούσαμεν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς τώρα ἐγενόμεθα λαὸς τοῦ Θεοῦ. Ἄκουσε δὲ καὶ ἄλλον ρητόν, ποὺ εἶναι ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἀνέφερα φανερώτερον. «Καὶ θὰ γίνῃ ὥστε εἰς τὸν τόπον

14. Ἐκκλ. 18, 12.
15. Ματθ. 1, 21.
16. Ὠσ. 1, 9 = Ρωμ. 9, 25.

ὅπου ἐλέχθη εἰς αὐτοὺς ὅτι σεῖς δὲν εἶσθε λαός μου, σεῖς ἐκεῖ θὰ ὀνομασθῆτε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος».[17] Εἰς ποῖον τόπον; Εἰς τὴν Ἰουδαίαν, λέγει, διότι ἐκεῖ οἱ Προφῆται ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶσθε λαός μου, καὶ ἐκεῖ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς του: «Εἰς τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη νὰ μὴν ὑπάγετε»,[18] ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Ἰουδαίαν πάλιν ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Νὰ ὑπάγετε καὶ νὰ διδάξετε τὴν διδασκαλίαν μου εἰς ὅλα τὰ ἔθνη».[19] Εἶδες πῶς εἰς τὸν τόπον ποὺ ἐλέχθη εἰς αὐτοὺς δὲν εἶσθε λαός μου, ἐκεῖ ὠνομάσθησαν τὰ ἔθνη παιδιὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος; Δι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει ἡ γραφή· «Αὐτὸς θὰ σώσῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν του».

17. Πραγματικῶς, εἶναι μεγάλη ἡ σωτηρία. Διότι δὲν εἶναι τόσον μεγάλο πρᾶγμα νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι, ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ἐπιτελεῖται ἡ ἁμαρτία, παρουσιάζεται ὁ θάνατος, καὶ ὄχι διὰ τοῦ θανάτου ἔρχεται καὶ ἐμφανίζεται ἡ ἁμαρτία. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι εἶναι μεγαλυτέρα αὐτὴ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καί, τῆς ἁμαρτίας μὴ ὑπαρχούσης εἰς ἡμᾶς, δὲν εἶναι φοβερὸς ὁ θάνατος, βλέπε αὐτό, ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ.

18. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἡμάρτησε, καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τοῦ θανάτου, πόνους πικροὺς τοῦ ἐπροξένησεν, καὶ τοῦ ἔσπασε τὴν κοιλίαν, ὅταν ὁ θάνατος τὸν κατέπιεν· καί, ὄχι μόνον δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν χωνέψῃ, ἀλλ' ὁ Χριστὸς τὸν κατέστρεψε καὶ τὸν ἠφάνισε ὁριστικῶς. Καί, ὅπως ὁ Δανιὴλ ὅταν ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τοῦ θηρίου κρίθινον ψωμί, κατέστρεψε τελείως τὸ θηρίον, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἀφῆκε νὰ ριφθῇ τὸ σῶμα του εἰς τὸ στόμα τοῦ θανάτου, διέσχισε τὴν κοιλίαν τοῦ θανάτου. Διότι τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου[20] εἶναι ἡ ἁμαρτία· ἀφοῦ ἐξουθένωσε τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου, ἄφησε τὸν θάνατον χωρὶς δύναμιν καὶ ἐνέργειαν.

19. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποὺ θέλομεν νὰ μάθωμεν εἶναι τοῦτο· διατί ὅταν λέγῃ «ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ἡ σωτηρία, προσέθεσεν ὅτι ἡ σωτηρία αὐτὴ μᾶς παι-

17. Ὠσ. 2, 1 = Α' Πέτρ. 2, 10.
18. Ματθ. 10, 5.
19. Ματθ. 28, 28.
20. Α' Κορινθ. 15, 56.

δεύει».[21] Διότι ἡ χάρις δὲν παιδεύει, ἀλλὰ συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα· δίδει συγχώρησιν χωρὶς νὰ δίδῃ μάθημα. Μὴ φοβεῖσαι ὅμως τὸ ὄνομα τῆς τιμωρίας - παιδείας. Εἶναι παιδεία μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ ἐννοεῖται καὶ παιδεία μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς διδασκαλίας. Διότι —λέγει ἡ Ἁγία Γραφή— «ὅποιον ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τὸν τιμωρεῖ, ὅποιον δὲ ἀναγνωρίζει ἰδικόν του υἱὸν τὸν μαστιγώνει».[22] Ἐδῶ, ἡ παιδεία ἐννοεῖται καὶ εἶναι τιμωρία. Ἄκουσε δὲ πῶς εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ παιδεία νοεῖται καὶ εἶναι διδάσκαλος. «Μακάριος ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον μορφώνεις, Κύριε, καὶ μὲ τὴν διδαχὴν καὶ διδασκαλίαν τοῦ νόμου σου, θὰ τὸν συνετίσῃς».[23] Καὶ δι' αὐτὸ λοιπόν, ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος, παιδεύουσα ἡμᾶς.

20. Καὶ πῶς διδάσκει ἡ χάρις; Διότι ἡ χάρις θὰ ἔλεγε κανεὶς μόνον ἁμαρτίας συγχωρεῖ καὶ ἐξαλείφει. Ἀλλά, αὐτὴ αὐτὴ ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων εἶναι διδασκαλία πρὸς διόρθωσιν καὶ βελτίωσιν. Διότι ἡ παρεχομένη διὰ τῆς χάριτος συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐννοοῦν τί θὰ πῇ συγχώρησις, διδάσκει καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι αἱ μάστιγες καὶ τὰ κτυπήματα. Ὅταν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἁμαρτήσει, ἴδῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ποὺ τὸν συνεχώρησεν, καταβάλλει προσπάθειαν νὰ εἶναι ἀκριβὴς τηρητὴς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κάμνῃ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἔτσι, αὐτὸν τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον τὸν διδάσκει περισσότερον ἡ χάρις διὰ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν του, παρὰ ἡ τιμωρία διὰ τὰς ἁμαρτίας του. Διότι κοκκινίζει καὶ ἐντρέπεται νὰ ξαναπέσῃ πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, παρακαλεῖ δὲ καὶ ἱκετεύει τὴν μεγάλην δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι γίνεται διδασκαλία καὶ παιδαγωγία εἰς Χριστόν, ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις.

21. Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ ἄλλο παράδειγμα, πῶς, καὶ χάρις εἶναι ἡ χάρις, καὶ ἐντολὴ καὶ παιδαγώγησις, καὶ πῶς, καὶ χάριν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐπαιδαγώγησεν μὲ τὴν χάριν; Κοίταξε τὸν παράλυτον· ἐνεδυνάμωσεν τὰ παραλελυμένα νεῦρα, ἐξεδίωξε τὴν ἀσθένειαν, ἐπανέφερεν εἰς τὴν πρώτην του ὑγιᾶ κατάστασιν τὸ ἀρρωστημένον σῶμα του, καί, ὅταν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἐπανεῖδε, τοῦ εἶπε μὲ αὐστηρὸν τόνον: «Νά. Ἔγινες ὑγιής». Αὐτὸ εἶναι χάρις.

21. Τίτ. 2, 11.
22. Ἑβρ. 12, 16.
23. Ψαλμ. 93, 12.

«Νὰ μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον».[24] Αὐτὸ εἶναι παιδαγωγία καὶ διδασκαλία. Καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του ἔδωκε καὶ τὰ δύο αὐτὰ χαρίσματα. Ἀφοῦ τοὺς εἶπε «νὰ ὑπάγετε καὶ νὰ βαπτίζετε ὅλα τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», τὴν χάριν ἐφανέρωσεν ὡς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅταν δὲ προσέθεσεν τὸ «Νὰ διδάσκετε εἰς αὐτοὺς νὰ κάμνουν ὅσα διέταξα εἰς σᾶς»,[25] τὴν διδασκαλίαν φανερώνει. Αὐτὰ δὲ μάλιστα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διδάσκων, ἔλεγεν. «Ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία σώζει καὶ παιδεύει ἡμᾶς».

22. Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας τὴν χάριν του αὐτήν· διότι καὶ σκοτισμένος ἂν εἶσαι ἢ ὑπερήφανος ἢ καὶ ἂν χαίρῃς ἀκόμη, θὰ σὲ διδάξῃ ἡ χάρις νὰ σκέπτεσαι τὸ ὀρθὸν μέτρον. Διότι, ὅταν καταλάβῃς καὶ γνωρίσῃς ὅτι ὁ Θεὸς τῶν Ἀγγέλων ποὺ εἶναι σύνθρονος μὲ τὸν Πατέρα, ἔγινε ὅμοιος μὲ τὸν δοῦλον, κανένα πάθος οὔτε τῆς ὀργῆς οὔτε τῆς παραφορᾶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν ψυχήν σου.

23. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος, τὴν ταπεινοφροσύνην μᾶς διδάσκει φανερώνων ὅτι αὐτὴ ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς δωρεά, εἶναι καὶ χάρις καὶ διδασκαλία, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν χάριν ὑπενθυμίζει προηγουμένως: Καὶ ποῦ τὸ λέγει αὐτό; Τὸ λέγει ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους καὶ θέλει νὰ τοὺς πείσῃ νὰ παραχωροῦν μεταξύ των τὰ πρωτεῖα, καὶ τοὺς συμβουλεύει ἔτσι. «Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, νὰ θεωρῆτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἀνώτερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σας καὶ ἔτσι νὰ τὸν παραδέχεσθε καὶ νὰ τὸν τιμᾶτε».[26] Ἔπειτα προσέθεσεν τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπεν: «Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ φρόνημά σας, ἡ ταπεινοφροσύνη δηλαδή, ποὺ τὴν εἶχε καὶ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος καίτοι Θεὸς ἴσος μὲ τὸν Θεὸν Πατέρα, διότι δὲν εἶχε τὴν Θεότητα ἀπὸ ἁρπαγὴν ἀλλ' ἦτο Θεὸς κατ' οὐσίαν, δὲν ἐφοβήθη μήπως τὴν χάσῃ ὅταν ἐταπεινώθη καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλήν του ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον, κατεδέχθη νὰ γίνῃ ταπεινὸς ἄνθρωπος, παρὰ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεότητός του».[27]

24. Εἶδες λοιπὸν πῶς μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ἡ χάρις εἶναι καὶ

24. Ἰω. 5, 14.
25. Ματθ. 28, 19 - 20.
26. Φιλιπ. 2, 3.
27. Ἐφεσ. 5, 2.

διδασκαλία; Ὅταν λοιπὸν μᾶς παρακινῇ πρὸς τὴν ἀγάπην, ὑπενθυμίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν φανέρωσιν δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ λέγει: «Ὅπως ὁ Χριστὸς μᾶς ἠγάπησεν, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του εἰς ταπεινώσεις, ὕβρεις, σταυρικὸν θάνατον»,[28] ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας. Ἂς διδαχθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν φανέρωσίν του αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, καὶ διὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ του, καὶ διὰ τὴν χάριν καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, διότι διὰ τῆς χάριτος, καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἁμαρτήματα μᾶς ἠλευθέρωσεν ὁ Θεός, καὶ διὰ νὰ κατορθώσωμεν μελλοντικῶς νὰ τηρῶμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἔχομεν τὴν βεβαιότητα δι' ὅλα αὐτά, ἀπὸ τὴν γενομένην συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μας.

25. Καί, ὅπως διὰ τοῦ καθρέπτου, ἔτσι καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἂς κατανοοῦμεν τὴν ζωήν μας καὶ νὰ τὴν παρατηροῦμεν μὲ προσοχὴν καὶ ἂς κανονίζωμεν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του τὸ Θεῖον αὐτὰς τὰς πράξεις μας τὰς ὁποίας παρημελήσαμεν. Καί, αὐτὸ ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ὅταν κουρεύωνται εἰς τὰ κουρεῖα, μετὰ τὸ κούρευμα, ἀφοῦ πάρουν τὸν καθρέπτην εἰς τὸ δεξιὸν χέρι παρατηροῦν γύρω γύρω τὸ κεφάλι των μὲ προσοχήν, μήπως ἔγινε κανένα λάθος ἀπὸ τὸν κουρέα, αὐτὸ κάμε καὶ σύ· ἀφοῦ πάρῃς, ἀντὶ τοῦ καθρέπτου, τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, βλέπε καλὰ μέσα εἰς τὴν ψυχήν σου καὶ ἂν ἴδῃς κανὲν σφάλμα ἀμέσως διόρθωσέ το.

26. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ γυναῖκες κάμνουν. Ὅταν ξυπνήσουν, ἀφοῦ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ κρεβάτι των, ἀμέσως νίπτουν καὶ περιποιοῦνται τὸ πρόσωπον, διευθετοῦν τὰ μαλλιά των καὶ βλέπουν μέσα εἰς τὸν καθρέπτην καὶ ἐξετάζουν καὶ προσέχουν τὴν ὄψιν τοῦ προσώπου νὰ εἶναι ὡραία καὶ νὰ μὴ ξεφύγῃ τίποτε, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ποὺ νὰ μὴ τὸ τακτοποιήσουν διὰ νὰ εἶναι ὡραῖαι. Καὶ σὺ λοιπόν, ἀφοῦ πάρῃς τὸν καθρέπτην τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, κάμνε ὡραίαν μορφὴν καὶ ὄψιν, καὶ σχημάτισε καὶ ἀπεικόνισε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς σου σύμφωνα μὲ τὸ κάλλος τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ· διότι ἔχεις καὶ σὺ νυμφίον εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀρέσῃ ἡ νύμφη, ἡ ψυχή σου. Ὅπως αἱ γυναῖκες τίποτε δὲν κάνουν πρῶτον ἂν δὲν

28. Πρβλ. Ἰω. 13, 34 καὶ Κολασ. 2, 20.

καλλωπισθοῦν, τὸ ἴδιον κάμε καὶ σύ· τίποτε μὴ προτιμᾷς ἀπὸ τὸ νὰ βιάζεσαι καὶ νὰ προσπαθῇς νὰ ἑτοιμάζεσαι διὰ νὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν Χριστόν. Ἔστω καὶ ἂν ἴδῃς ὅλον τὸ σπίτι καὶ ὅλα νὰ εἶναι ἄνω κάτω, πρῶτα ἑτοιμάσου νὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν νυμφίον Χριστὸν καὶ ὕστερα ὅλα τὰ ἄλλα φτιάξε καλά. Ὅτι δὲ καὶ σὺ ἔχεις νυμφίον, ἄκουσε τὸν Παῦλον ὁ ὁποῖος λέγει: «Σᾶς συνέδεσα μὲ ἕνα ἄνδρα, τὸν Χριστόν, διὰ νὰ σᾶς τοποθετήσω ὡς παρθένον πλησίον του».[29] Ὅσον δὲ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀξία τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τόσον μεγαλυτέρα πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἰδική μας βιασύνη, νὰ συναντηθῶμεν καὶ ἑνωθῶμεν πνευματικῶς μὲ τὸν νυμφίον μας Χριστόν. Διότι ὁ Χριστὸς εἰς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἀποβλέπει καὶ τὴν ψυχικὴν ὄψιν θέλει νὰ καλλωπίσῃ καὶ ὀμορφύνῃ. «Διότι ὅλη ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Θεοῦ, τῆς ψυχῆς μας δηλαδή, εἶναι ἔσωθεν».[30]

27. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν δόξαν νὰ ὀμορφαίνωμεν καὶ ἐξωραΐζωμεν, τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς ἀθανάτου καὶ αἰωνίου τιμῆς μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα τῆς δόξης, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα εἶναι ἡ δόξα, καὶ μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

29. Β' Κορινθ. 11, 2.
30. Ψαλμ. 44, 14.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἀκολουθοῦσα ὁμιλία, ἄγνωστη εἰς τὰς παλαιὰς καὶ μεγάλας συλλογὰς καὶ ἐκδόσεις ἔργων τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἐξεδόθη τὸ 1907 διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Σεβαστιανοῦ **Haidacher** εἰς **Zeitschrift für Katholische Theologie 31 (1907) 160 - 171**, ἀπὸ χειρόγραφον κώδικα τοῦ **Basel** (Βασιλεία).

Πρόκειται περὶ ἐξηγητικῆς ὁμιλίας μὲ ἀντικείμενον τὸ Α΄ Κορ. 15, 28: «ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι». Τὴν ὑποταγὴν τοῦ Υἱοῦ ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύει «οἰκονομικῶς» καὶ ὄχι «δογματικῶς». Δηλαδὴ ἰσχύει ἡ ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ ἐπειδὴ οὗτος εἶναι καὶ ἄνθρωπος καὶ ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὸν κατανοήσουν καὶ οἱ μικρᾶς πνευματικῆς δυνάμεως ἄνθρωποι. Δὲν νοεῖται ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ, διότι εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρί. Ἀκόμη ἡ ὑποταγή, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὸ παύλειον χωρίον, ἀποτελεῖ τὸν τύπον τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Χριστόν.

Ἡ μορφή, εἰς τὴν ὁποίαν διεσώθη καὶ εὑρίσκεται τὸ κείμενον τῆς ὁμιλίας, καθὼς καὶ δύο σημειώσεις (περὶ τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος) εἰς αὐτὸ ἀποδεικνύουν ὅτι τὴν ὁμιλίαν ὀφείλομεν εἰς ταχυγράφους, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθουν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τὸν ἱ. Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος εἶπεν αὐτὴν ἐκ τοῦ προχείρου, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν ἐλέγξῃ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Τέλος, ἡ ὁμιλία ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν Ἀνομοίων, πρὸς τοὺς ὁποίους πολλάκις ἀπηυθύνθη καὶ διὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ὁποίων εἶπε τοὺς περιφήμους κατὰ Ἀνομοίων καὶ περὶ Ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ Λόγους του.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ὕφους, τῆς μορφῆς καὶ τῆς θεολογίας τοῦ κειμένου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφήνει περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, περὶ τοῦ ὅτι δηλαδὴ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Σ. Γ. Π.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ: «ΟΤΑΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΘΑ ΥΠΟΤΑΧΘΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ, ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΘΑ ΥΠΟΤΑΓΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΥΠΕΤΑΞΕ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ».[1] ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ «ΤΙΠΟΤΕ ΔΕΝ ΚΑΜΝΩ ΑΠΟ ΜΕΡΟΣ ΜΟΥ».[2] ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΤΡΙΑΔΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΤΡΕΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ, ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΕΙΣ, ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΤΡΕΙΣ ΑΡΕΤΑΙ ΜΝΗΜΟΝΕΥΟΝΤΑΙ.

Χθές, ἀδελφοί, ἐγένετο εἰς σᾶς λόγος περὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ λόγος μου εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς προσεκτικῆς παρακολουθήσεώς σας, ἔδωκεν ἀρκετὴν τὴν ἀπόδειξίν του εἰς τοὺς ἀκροατάς· λέγω δὲ ἀρκετὴν ἀπόδειξιν ἔδωκεν ὁ λόγος μου, ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματός μου, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ ὅσον ἠδύνατο ὁ κῆρυξ νὰ ἀποδείξῃ. Διότι, τίποτε δὲν δύναται ἀρκετὰ καὶ ἄξια νὰ ὑμνήσῃ τὴν πολυύμνητον τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀξίαν, οὔτε εἰς τὴν γῆν οὔτε εἰς τὸν οὐρανόν. Πολλὰ ὄντως διὰ τῶν προφητῶν ἔχουν προεκφωνηθῆ καὶ λεχθῆ περὶ τῆς Θεοφανείας καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, πολλὰ εἰς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ἔχουν θεσπισθῆ, πολλὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων ἔχουν κηρυχθῆ, πολλὰ διὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὡρίσθησαν καὶ ἀνεφέρθησαν καὶ παρ᾽ ὅλα αὐτά, κανεὶς εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ μυστηρίου τῆς Θεοφανείας τοῦ Κυρίου δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ, νὰ ἀποδείξῃ καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ. Ἐὰν δὲ τόσοι πολλοὶ ποταμοὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ ἔχουν ἀστήρευτα καὶ καθαρὰ ρεύματα ὕδατος, ἄδειασαν μὲν τὴν δύναμίν των τὴν ἀνθρωπίνην, τίποτε ὅμως ἰσάξιον τῆς Θείας δυνάμεως τοῦ μυστηρίου δὲν εἶπον, ποῦ μπορεῖ νὰ φανῇ ἡ μικρὰ σταλαγματιὰ τοῦ λόγου μου, ὅταν πρόκειται νὰ ἑρμηνευθῇ θέμα τόσον μεγάλης ἀξίας λόγου; Δὲν δύναται γλῶσσα θνητὴ νὰ ὑμνῇ ἀθάνατον φύσιν, δὲν φθάνει λόγος ἀνθρώπου τὸν Θεὸν Λόγον ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ

---

1. Α΄ Κορινθ. 15, 28.
2. Ἰω. 8, 28.

ὅπως πρέπει καὶ ὅπως ἁρμόζει. Τί λοιπόν; Ἡμεῖς κηρύττομεν ὅσον δυνάμεθα, καὶ τοῦτο, διότι ὅσον ὀφείλομεν νὰ κηρύττωμεν, δὲν ἐπαρκοῦμεν. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀγῶνας αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι νικοῦν λαμβάνουν τοὺς στεφάνους· εἰς δὲ τοὺς περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους αὐτῆς ἀγωνιζομένους, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ὁμολογοῦν ὅτι νικῶνται, λαμβάνουν στεφάνους ἐπιεικείας. Ἂς ἡττηθῶμεν λοιπὸν ὁμιλήσαντες καὶ ἂς μὴ κατακριθῶμεν σιωπήσαντες.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ αἰώνιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ τὸ ἐφέραμεν εἰς φῶς ὡς καὶ τὸ ὅτι θὰ παραδώση τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα ὁ Ἰησοῦς Χριστός, θὰ παραδώση δηλαδὴ τὴν οἰκουμένην ἡ ὁποία κάποτε ἐβασιλεύετο καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἁμαρτίας, ὕστερον δὲ ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἔχει δὲ ἀφεθῆ χωρὶς ἑρμηνείαν τό: «Ὅταν θὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθῆ εἰς τὸν Θεὸν ποὺ ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα», εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν τὰ ὅσα δυνάμεθα, διὰ νὰ μὴ προξενήση ἡ σιωπή μας, γλίστρημα καὶ πέσιμον εἰς τοὺς ἀμαθεῖς. Πρέπει δὲ νὰ γίνῃ γνωστὸν εἰς ὅλους σας, ἀδελφοί, ὅτι ἐγώ, ὄχι διότι ἤθελον, εἶχον παραλείψει τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὡς ἀνωτέρου λόγου, ἀλλὰ ὡς τέλειον καὶ πλήρως ἑρμηνευμένον ἀφοῦ παρέδωκα καὶ ἐκήρυξα τὸν λόγον ὅλον ἀπὸ τῶν προηγουμένων μου κηρυγμάτων, ἐνόμισα ὅτι εἶχε διευκρινισθῆ καὶ ἐξηγηθῆ τελείως καὶ αὐτὸ ποὺ ἔμεινεν. Ἕνας εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἕνας ὁ λόγος ὁ ὁποῖος, καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἴπομεν νὰ τὰ ἐξηγῇ καὶ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ εἴπωμεν νὰ διευκρινίζῃ. Εἶναι ὅτι, διὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου συγκατάβασιν πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ἔχουν λεχθῆ αὐτά. Καί, ὅπως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ νὰ παραδώση δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ νόημα τοῦ σκοποῦ τοῦ κηρύγματος δὲν συμφωνεῖ, ἀλλὰ λέγεται ἡ λέξις ἐπιφανειακῶς καὶ ὄχι κατ' ἔννοιαν καὶ κατὰ βάθος, καὶ τοῦτο διότι ἀδυνατοῦν νὰ ἐννοήσουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν πλάνην τῆς πολυθεΐας· δι' αὐτοὺς δὲ λέγει τό: «Γάλα σᾶς ἔδωκα νὰ πίετε καὶ οὐχὶ φαγητὸν νὰ φάγετε».[3] Ἔτσι καὶ τώρα δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ἡ ἰδική μου ἑρμηνεία γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν ἐπιστολῶν του ὁ Ἀπόστολος Παῦλος σκοπεύει νὰ μὴ δείξῃ πουθενὰ διῃρημένην τὴν θείαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Πατρός, οὔτε ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν οὔτε ὡς πρὸς τὸν Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ ἀντιτίθεται καὶ νὰ εἶναι ἀντίπαλος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν ἀσεβῆ γνώμην τῶν Ἰουδαίων· διότι αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ εἶναι ξένος πρὸς Αὐτόν, διότι καταργεῖ τὸ Σάββατον. Μίαν λοιπὸν γνωρίζει εἰς ἡμᾶς φύσιν χωρὶς διχόνοιαν καὶ ἀντίθεσιν, μίαν ὁμόνοιαν, ἕνα λόγον, ἕνα θέλημα, μίαν ἐξουσίαν, ἕνα Θεὸν εἰς πάντας καὶ εἰς ὅλα, διὰ νὰ ἐκριζώσῃ τὸν βλαστὸν τῆς πλάνης καὶ πίστεως εἰς τὴν πολυθεΐαν. Διότι ἀπέδειξα ὅπως ἐνθυμοῦνται οἱ προσεκτικοὶ ἀκροαταί, ὅτι ὁ ἴδιος λόγος τοῦ Ἀποστόλου ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ Πατρός, μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις καὶ συλλαβὰς κηρύττει καὶ τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Θεὸν ἀξίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος εἶπεν «διὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς ὅλα καὶ εἰς ὅλα»,[4] ἔτσι καὶ διὰ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστόν, λέγει: «Ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ εἰς πάντα εἶναι ὁ Χριστός».[5]

Τί λοιπὸν τὸ θέλει καὶ τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ ὅτι θὰ ὑποταγῇ ὁ Χριστός; Φάρμακον ἑτοιμάζει διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀρρώστιαν τῆς πολυθεΐας. Δὲν εἰσάγει νέον δόγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν ὑποψίαν τὴν εἰδωλολατρικὴν τῆς πολυθεΐας ἀποδιώκει. Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐλευθέρως τὸν λόγον, σᾶς λέγομεν ὅτι, ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ λέγει καὶ ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐκκλησίας του. Καὶ τοῦτο διότι ὅταν ἡ Ἐκκλησία ἀποβάλλῃ κάθε νοθευμένον καὶ μὴ γνήσιον ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματά της καὶ ὑποταχθῇ ἔτσι καθαρὰ καὶ ἀνόθευτος, θὰ προσφέρῃ ἑαυτὴν καὶ τὴν ὑποταγήν της τὴν γνησίαν εἰς τὸν Θεόν. Ὡσὰν μὲ βίαν καὶ ὄχι φυσικὰ ἀλλὰ περισσότερον κατ' ἀνάγκην φαίνεται νὰ λέγῃ τὸν λόγον αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ εὐκόλως τὸν ἀσύνετον, τὸν δύσπιστον καὶ τὸν ἀμαθῆ. Λοιπὸν διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅσα τέτοια λόγια καὶ νοήματα λέγονται καὶ ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀφοροῦν, αὐτὸν ἐγὼ τὸν Κύριον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, θὰ φέρω ὡς μάρτυρα.

Ἀλλὰ ἂς ἀναγνώσωμεν ὀλίγον παραπάνω, διὰ νὰ εἶναι ὁλοφάνερα τὰ λεγόμενα. Ὅσον ἦτο εἰς τὸν κόσμον αὐ-

3. Α' Κορινθ. 3, 2.

4. Α' Κορινθ. 15, 28.
5. Κολασ. 3, 11.

τὸν ἐδῶ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος, ἱκανοποιῶν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φροντίδα του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατεδιώκετο καὶ ἐξεδιώκετο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου καὶ ἀπελάμβανεν ἀχαριστίας ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον ἐδίδετο ἡ εὐεργεσία ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐεργεσίας, τὸν Χριστόν. Ὅταν πάλιν μὲ τὰ πάθη του καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατόν του ἱκανοποίησε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανίους κόσμους μὲ τὸ ἄφθαρτον πλέον ἀνθρώπινον σῶμα του, διὰ τῆς πραγματικότητος δὲ αὐτῆς καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθινῆς ἀναστάσεώς του, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ σωτήριον ἔργον του καὶ ἀφοῦ προσέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς τὸ ὕψος αὐτὸ τὸ οὐράνιον μαζὶ μὲ τὴν θείαν φύσιν του καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὸ ὁποῖον ἐνεδύθη, «ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς θείας μεγαλω- ἐκεῖ ὑψηλά»,[6] ὄχι ὡσὰν νὰ ἔλαβε ἢ ἐπῆρε ξένην δόξαν διὰ νὰ τιμηθῇ μὲ αὐτήν, ἀλλὰ εἰς τὸ θνητὸν ἀνθρώπινον σῶμα του προσέδωσε τόσην μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ἀξίαν. Μετὰ λοιπὸν τὴν ἀνάληψίν του αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τὰ ἐν τῇ γῇ πάθη του, μετὰ τὴν πολυύμνητον ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς μετάβασιν καὶ ἄνοδόν του, ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀγγέλων προσκυνούμενος, παρισταμένης ὅλης τῆς ἀγγελικῆς δόξης, δὲν ἦτο πλέον οὔτε μεταξὺ τῶν θλιβομένων, οὔτε μεταξὺ τῶν διωκομένων οὔτε μεταξὺ τῶν ἀποδιωκομένων καὶ ἐκδιωκομένων. Ὅταν δὲ εἶδε τὸν Παῦλον νὰ βάλλῃ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας του, καὶ μὲ ὁρμὴν μεγάλην καὶ ὀργὴν καὶ θυμὸν νὰ διώκῃ τοὺς Χριστιανούς, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδιώκετο πλέον ἀπὸ κανένα, μετὰ τὸ σταυρικὸν πάθος, καὶ εἰς τόσην τιμὴν καὶ θεϊκὴν δόξαν εὑρισκόμενος· «Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις;». Καὶ λοιπόν, δὲν διώκω σέ, Χριστέ! Πῶς νὰ σὲ διώξω ἀφοῦ βασιλεύεις εἰς τοὺς οὐρανούς; Καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς λέγει: «Τί μὲ διώκεις; Κάμνει ἰδικήν του τὴν συμφορὰν τῆς Ἐκκλησίας του ὁ Χριστός. «Σαοὺλ Σαούλ, τί μὲ διώκεις;».[7] Βλέπεις, ὅτι ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς αἰσθάνεται διωκόμενος, διότι αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας Του; Ὅπως λοιπὸν ὅταν διώκεται ἡ Ἐκκλησία ὁ Χριστὸς αἰσθάνεται καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυ-

6. Ἑβρ. 1, 3.
7. Πράξ. 9, 4.

τόν του διωκόμενον, ἔτσι καὶ τώρα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ὅταν θὰ ὑποταχθῇ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ ὑποταγῇ.

Πάρε λοιπὸν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τοῦ λόγου αὐτοῦ. Λέγει ἡ Γραφή: «Μὲ τὴν μαρτυρίαν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θὰ βεβαιωθῇ καὶ θὰ ἀποδειχθῇ πιστῶς κάθε λόγος».[8] Λέγει δὲ αὐτὸ ὄχι διότι ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του, ἀλλ' ἐπειδὴ ὅταν ὁ Χριστὸς ὁμιλῇ εἰς πιστοὺς γίνεται πιστευτός, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους δὲν γίνεται πιστευτὴ ἡ τοῦ Κυρίου μαρτυρία, φέρομεν αὐτὸ τὸ παράδειγμα καί, δὲν θέλομεν νὰ δείξωμεν ὅτι πρέπει καὶ ἄλλοι τρεῖς νὰ μαρτυρήσουν διὰ νὰ κατοχυρωθῇ ἡ τοῦ Κυρίου μαρτυρία καὶ ἡ κρίσις, ἀλλὰ κλείομεν τὸ στόμα τῶν κακοδόξων καὶ ἀφρόνων. Αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀφοῦ ἔμαθε παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀντανακλᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καί, ἀποδίδεται καὶ ἀφορᾷ εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἀφοῦ ἐγνώρισε καὶ ἐπείσθη ὅτι, πλέον κάθε κακὸν τὸ ὁποῖον ἤθελε πάθει ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὸν Χριστὸν ξεσπᾷ, βαδίζων εἰς τὰ ἀχνάρια τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Ἐκκλησίας, λέγει κάπου εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του: «Ἀναπληρῶ καὶ ἀντικαθιστῶ τὴν ἔλλειψιν τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ». Νὰ λοιπὸν καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ παράδειγμα· ἠμπορεῖ νὰ θλίβεται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν καὶ δόξαν του ἐκεῖ; Ἀλλὰ κύτταξε καὶ τὰ παρακάτω. «Ἀντικαθιστῶ καὶ ἀναπληρῶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ Ἐκκλησία».[9] Βλέπεις πῶς οἰκειοποιεῖται καὶ κάμνει ἰδικά του καὶ τὰ παθήματα καὶ τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός; Ἐτίμησες τὴν Ἐκκλησίαν; Τὸν Χριστὸν ἐτίμησες. Ἐδίωξες τὴν Ἐκκλησίαν; Ἂν καὶ ὄχι μὲ πραγματικὸν διωγμόν, ἀλλὰ μὲ γνώμην καὶ λόγον, τὸν Χριστὸν ἐδίωξες. Ἀνάγκη νὰ καταλάβῃς πόσον κίνδυνον διατρέχουν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι θλίβουν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πόση ἡ δόξα καὶ ὁ στέφανος αὐτῶν ποὺ τιμοῦν τὴν Ἐκκλησίαν. «Ὅποιος ἀρνεῖται καὶ ἀπορρίπτει σᾶς τοὺς ἀποστόλους, ἐμὲ ἀρνεῖται καὶ ἐμὲ ἀπορρίπτει»,[10] λέγει ὁ Σωτήρ. Γνωρίζω, ὦ Δέσποτα Χριστέ, τὴν φωνήν σου, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ Πατρός σου. Διότι καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ αὐτὰ

8. Δευτερον. 19, 15.
9. Κολασ. 1, 24.
10. Λουκ. 10, 16.

περὶ τῶν παλαιῶν Προφητῶν του ἔλεγε· κάμνει ἰδικήν του τὴν προσβολὴν τῶν εὐσεβῶν. Ὅταν ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Φυλιστιείμ, ἔπαιρνε τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀβραὰμ τὴν Σάραν, ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς αὐτόν. «Νὰ δώσῃς πίσω τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα της, διότι εἶναι Προφήτης καὶ θὰ προσευχηθῇ γιὰ σένα». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγεν ἀπολογούμενος: «Κύριε, δὲν ἐγνώριζον ὅτι ἦτο γυναῖκα του, μὲ καθαρὰν τὴν καρδίαν τὸ ἔκαμα αὐτό». Τί εἶπε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός; «Καὶ ἐγὼ ἐγνώριζον ὅτι μὲ καθαρὰν τὴν καρδίαν ἔκαμες αὐτό, καὶ δι' αὐτὸ σὲ ἐλυπήθηκα καὶ σὲ ἐπρόλαβα, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσῃς εἰς ἐμέ».[11] Ἔχει ἀποδειχθῆ λοιπὸν ἀπὸ ὅσα ἀνεφέραμεν, ἀδελφοί, ὅτι, ὅλα ὅσα γίνονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν Χριστὸν ἀντανακλοῦν καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος. Θὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία θὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὸν ποὺ ὑπέταξε δι' αὐτοῦ τὰ πάντα.

Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄλλος δρόμος κακῆς σκέψεως εἰς τὸν ἀμαθῆ καὶ ἀσύνετον. Διότι λέγει ὁ ἀσύνετος. Τί λοιπόν; Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ὑποταγῇ, ἀλλὰ θὰ ὑποταγῇ τότε μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Ὁ ἴδιος λόγος θὰ σοῦ εἴπῃ καὶ θὰ σοῦ γίνῃ μομφὴ καὶ ντροπή, κακόδοξε ἄνθρωπε. Διότι εἰπὲ εἰς ἐμέ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ὑποταγῇ τώρα ὅπως λὲς ἐσύ; Διότι τό, «ὅταν θὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Θεὸν τὰ πάντα τότε θὰ ὑποταχθῇ», θὰ εἶχε καιρὸν μέχρι τότε, ἐὰν εἰς τὸν παρόντα καιρὸν δὲν ἦτο ἐν ὑποταγῇ πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲ ὅπως λέγεις σύ, αἱρετικέ, πάντοτε εἶναι ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν καὶ οὐδέποτε ἀντιστέκεται εἰς τὸν Πατέρα, περιττὸν εἶναι νὰ εἴπῃ τὸ «ὅταν ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, τότε θὰ ὑποταχθῇ». Διὰ χιλίων λέξεων ὁμιλεῖς περὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἐπιφυλάσσεις πάλιν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ ὑποταγήν; Ἐὰν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος λέγει: «Δὲν ἦλθον νὰ κάμω αὐτὸ ποὺ θέλω ἐγὼ ἀλλ' αὐτὸ ποὺ θέλει ὁ Θεὸς Πατὴρ ποὺ μὲ ἔστειλε», ἐκστομίζεις ἀμέσως ἀνένδοτον καὶ αὐθάδη τὴν ἀσέβειάν σου καὶ λέγεις: Βλέπεις πῶς ἔχει ὑποταχθῇ εἰς τὸν Πατέρα; Ἐὰν πάλιν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ ποὺ λέγει: «Ἐγώ, ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου δὲν λέγω τίποτε, ἀλλ' ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς ἐμὲ ἐντολὴν τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω», ἀμέσως πιάνεσαι ἀπὸ τὴν λέξιν καὶ ἐπιμένεις καὶ διατείνεσαι, ὅτι ἐξουσιαστικὴν δύναμιν δὲν ἔχει ὁ Χριστός, ἀλλ' εἶναι ἐν ὑποταγῇ. Ἐὰν πάλιν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ ποὺ λέγει: «Ἐγὼ δὲν κρίνω

11. Γέν. 20, 3-7.

κανένα, ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ ζητεῖ καὶ κρίνει»,[12] ἀμέσως ἀποσπᾷς διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὴν φράσιν τὴν ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ. Δι' ὅλων αὐτῶν, ἀφοῦ δείχνεις τὸν Χριστὸν ὅτι εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πατρός, διὰ ποῖον λόγον φέρεις ἀσύνετον θέμα καὶ ἀντικείμενον συζητήσεως καὶ λέγεις χωρὶς νὰ σκεφθῇς, ἐγὼ συμμορφοῦμαι μὲ τὴν λέξιν καὶ ἔτσι ἐξηγῶ καὶ δὲν μὲ μέλει διὰ τὴν οὐσιαστικὴν καὶ πραγματικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, ὅτι, τότε θὰ ὑποταχθῇ ὁ Χριστὸς ὁ ὁποῖος πάντοτε ὑπῆρξε ἐν ὑποταγῇ χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἐξουσίαν. Τί λοιπὸν θέλει νὰ πῇ τὸ νόημα καὶ ποία εἶναι ἡ σημασία τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν του ὁ Παῦλος ἔχει σκοπὸν μὲ τὰ ὅσα γράφει, νὰ ἀποβάλῃ τὴν πλάνην καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν διακοπὴν τῆς ταραχώδους φύσεως τῆς πολυθεΐας καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὴν κακὴν σκέψιν ὅσων δὲν ἐννοοῦν καλῶς καὶ νὰ τὴν ἐκτοπίσῃ. Δεικνύει λοιπὸν μὲ ὅσα γράφει ὁ Παῦλος, ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὄχι μὲ βίαν καὶ οὐχὶ κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε δουλικὴν καὶ ἄνευ ἐλευθερίας, ἀλλὰ τὴν ὁμόνοιαν ἡ ὁποία ἁρμόζει εἰς τὴν Θεϊκὴν ἀξίαν.

Ἀλλ' ἂς μὴ σὲ ἐπηρεάζῃ, ἀδελφέ, κανένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προείπομεν, ὅπως τὸ «ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου δὲν λέγω αὐτό, ὁ Πατήρ μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν, τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω». Φοβοῦμαι μήπως αὐτὰ ποὺ μαχητικὰ τὰ λέγομεν κατὰ τῶν αἱρετικῶν, τὰ νομίζεις ὡς δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ λησμονήσῃς τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κηρύγματος. Ὅπως ὁ προηγούμενος λόγος μου ἐπέμενε λέγων ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὅλα ὅσα ἐκήρυξαν, ἔγραψαν καὶ ἐδίδαξαν δὲν τὰ διετύπωσαν ὅλα δογματικῶς, ἀλλὰ ἄλλα μὲν εἰς δόγμα, ἄλλα δὲ κατ' οἰκονομίαν τὰ διατυπώνουν, ἔτσι εὑρίσκω λόγους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας τὸν Κύριον τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Προφητῶν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ὄχι δογματικῶς ὡς πρὸς τὴν θεϊκήν του ἀξίαν, ἀλλὰ μὲ ταπεινοφροσύνην διὰ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀδυνάτους νὰ ἐννοήσουν αὐτόν, εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ ποὺ τὸν ἀκούουν, συγκαταβαίνει. Διότι, πές μου ἀδελφέ, ὅταν λέγῃ ὁ τῆς ἀληθείας Κύριος: «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἡ μαρτυρία μου δὲν εἶναι ἀληθινή»,[13] θὰ συμμορφωθῶ μὲ τὰ ὅσα λέγει ἡ λέξις καὶ τὸ γράμμα, θὰ συμμορφωθῶ μὲ τὴν ἐπιφάνειαν

12. Ἰω. 8, 16 καὶ 50.
13. Ἰω. 5, 31.

τοῦ λόγου χωρὶς νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτόν; Θὰ ὑβρίσω ἔτσι τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν συγκατάβασίν του αὐτὴν ποὺ κάνει ὁ Χριστὸς μὲ τὰ λόγια του αὐτά; Ἀλλ' οὔτε καὶ ὅταν θέλω νὰ ἔχω καὶ ἄλλην γνώμην ἐσφαλμένην, θὰ μοῦ τὸ συγχωρήσῃ ὁ Δεσπότης Χριστός· θὰ μοῦ ἀποκλείσῃ τὴν κακὴν σημασίαν ποὺ ἔδωκα εἰς τὴν κατὰ λέξιν ἑρμηνείαν τοῦ ὡς ἀνωτέρω λόγου του, θὰ καταδείξῃ ὅτι τὸ κήρυγμά μου, μὲ ἄλλον τρόπον θεολογεῖ καὶ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Τρισαγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνει, εἰ μὴ νὰ βλασφημῇ καὶ νὰ ὑβρίζῃ τὴν Θεότητά του καὶ τὴν Θεϊκὴν ἀξίαν του. Καὶ λέγει ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ ἀπὸ καταδεκτικότητα καὶ μακροθυμίαν μου εἶπον εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι «ἐὰν ἐγὼ λέγω διὰ τὸν ἑαυτόν μου ὅτι εἶμαι Θεός, ἡ ἰδική μου αὐτὴ μαρτυρία δὲν εἶναι ἀληθινή»,[14] ἐπῆρες ἀμέσως τὴν φράσιν αὐτὴν διὰ νὰ μὲ ὑβρίσῃς καὶ νὰ μὲ βλασφημήσῃς; Δὲν μὲ ἤκουες εἰς ἄλλην περίστασιν ποὺ ἔλεγον. «Καὶ ἂν ἐγὼ μαρτυρῶ καὶ λέγω ὅτι εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ μαρτυρία μου αὐτὴ εἶναι ἀληθινή». Τί λοιπόν, ἀδελφοί; Ἡ ἀλήθεια λέγεται ἐναντίον τῆς ἀληθείας; Ποτέ. Ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ἰδικούς του πιστοὺς καὶ ὀπαδοὺς τῆς ἀληθείας του καὶ μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ἀποκεκομμένους ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὁμιλεῖ ἡ αὐτοαλήθεια, ὁ Χριστός, χωρὶς αὐτὴ νὰ μεταβάλλεται, ἀλλὰ νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν γνώμην καὶ ἐλευθέραν ἐκλογὴν καὶ συμμόρφωσιν πρὸς αὐτήν. Διατί λοιπὸν λέγει ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, «Ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου δὲν ὁμιλῶ, ὁ Θεὸς Πατήρ μοῦ ἔχει δώσει ἐντολὴν τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ λαλήσω;». Ἐπειδὴ ἐνόμισαν τὸν Χριστὸν ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ διατάσσει τὰ ἐναντία πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ Νόμου τιμᾷ τὸ Σάββατον, καὶ ἐνόμιζεν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ὅτι κατὰ πρόσωπον ἀντιτίθεται καὶ εἶναι ἐναντία ἡ Νέα Διαθήκη πρὸς τὴν Παλαιὰν κατάστασιν. Θέλων λοιπὸν νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε κηρύττει ἐναντίον τοῦ νόμου, λέγει: «Ἐγὼ ἀπὸ μέσα μου ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου, δὲν κηρύσσω ὅπως σεῖς νομίζετε, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος ἀπὸ σᾶς προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται», διδάσκων ἔτσι αὐτούς, ὅτι, ἐὰν αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγω τὰ παραθεωρήσητε καὶ τὰ περιφρονήσητε, δὲν ἀδιαφορεῖτε πρὸς τὴν ἰδικήν μου διδασκαλίαν, ἀλλὰ ἀντιμάχεσθε πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον παραδέχεσθε καὶ

14. Ἰω. 8, 14.

ὁμολογεῖτε καὶ λατρεύετε. Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀδελφοί, πρέπει ἔτσι ἐλεεινά, ἔτσι πρόστυχα, ἔτσι γήϊνα νὰ παίρνωμεν καὶ νὰ νομίζωμεν τοῦ Χριστοῦ τὸν λόγον, καὶ νὰ τὸν καταβιβάζωμεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ δούλου, αὐτὸν ποὺ λέγει «ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου δὲν κάμνω τίποτε, ὁ Πατήρ μοῦ ἔχει δώσει ἐντολὴν τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω»; Βλέπεις πόσον βαρειὰ ἀσεβεῖς, ὅταν ἔτσι ἐξηγῇς καὶ ἔτσι νομίζῃς; Διότι κάμνεις τὸν Χριστὸν καὶ τὸν θέτεις κατώτερον ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ μικρώτερον καὶ κατώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἄκουε πῶς. Ὁ Παῦλος λέγει: «Διὰ δὲ τὰς παρθένους, διαταγὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχω, ἀλλὰ ἰδικήν μου γνώμην σᾶς ἐκφράζω».[15] Ὁ Παῦλος λοιπὸν χωρὶς διαταγὴν ἠμπορεῖ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ δίδῃ γνώμην, ὁ Χριστὸς δὲν ἠμπορεῖ τίποτε νὰ πῇ καὶ νὰ διδάξῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του; «Διὰ δὲ τὰς παρθένους διαταγὴν δὲν ἔχω ἀπὸ τὸν Κύριον, σᾶς δίδω ὅμως τὴν ἰδικήν μου γνώμην». Εἰς τὸν Παῦλον λοιπὸν ἐπιτρέπεις νὰ δίδῃ γνώμην χωρὶς τὴν διαταγὴν τοῦ Χριστοῦ, τὸν Χριστὸν ὅμως ἀποκλείεις καὶ τὸν θέτεις ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, ἐπειδὴ ἐξηγεῖς κατὰ λέξιν καὶ κατὰ γράμμα τὸ «ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου τίποτε δὲν λέγω;». Ἔπειτα, ὅπως προηγουμένως εἶπον, μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀληθείας ἀναπτύσσει τὴν ἀλήθειαν καὶ μὲ ἄλλον τρόπον εἰς τοὺς ἀποκεκομμένους ἀπὸ αὐτήν. Διότι, μήπως οἱ Ἰουδαῖοι, τὸν Χριστὸν ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια, τὸν ἐκλαμβάνουν καὶ τὸν πιστεύουν ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;

Δὲν ἤκουσες τί περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγουν; «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος —λέγουν— δὲν εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι δὲν σέβεται τὸ Σάββατον».[16] Ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν ἐξελάμβανον ἢ παρεδέχοντο, καὶ θὰ τὸν ἐνοοῦσαν καὶ ἐπίστευον ὡς τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Διότι, πάλιν αὐτοὶ ἔλεγον περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. «Γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἁμαρτωλός, διότι καταργεῖ τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου».[17] Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὴν τὴν γνώμην εἶχον περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ὡμίλουν περὶ ἀνθρώπου ξένου πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐὰν φανερὰ καὶ τέλεια καὶ καθαρὰ ὡμίλει ὁ Χριστὸς περὶ τῆς θεότητός του, αὐτοὶ θὰ τὸν ἐθεώρουν καὶ θὰ τὸν ἐπίστευον ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο.

15. Α' Κορινθ. 7, 25.
16. Ἰω. 9, 16.
17. Ἰω. 9, 24.

Πρὸς αὐτούς, τοὺς ἔτσι τοποθετημένους εἰς τὰ τῆς πίστεώς των, χρησιμεύων ὡς βάσις εἰς τὴν νέαν πίστιν του πρὸς αὐτόν, διδάσκει νὰ μὴ ἀντιλέγουν εἰς τὴν διδασκαλίαν του, τὴν ὁποίαν νομίζουν αὐτοὶ ὅτι εἶναι ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγει: «Ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Θεὸς μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν, τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω;». Ὅμως, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς πίστεως, βλέπε πῶς ἀποβάλλει τὴν ταπεινὴν ἔκφρασιν, ἐνδύεται τὴν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν τῆς θεότητός του καὶ λέγει: «Ἠκούσατε ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς προγόνους σας δὲν πρέπει νὰ μοιχεύσῃς· ὁποιος ἴδῃ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον του διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμήσῃ, πλέον ἔχει ἁμαρτήσει. Ἐγὼ ὅμως λέγω».[18] Βλέπεις ὅτι ὅπου πιστὸς ἄνθρωπος τὸν ἀκούει ποὺ ὁμιλεῖ, παρουσιάζεται ὁ Χριστὸς μὲ ὁλοφάνερον τὴν ἐξουσιαστικὴν θεϊκήν του δύναμιν· ὅπου ὅμως ὁ ἀκροατής του εἶναι ὕποπτος, δίδει ἄλλην μορφὴν καὶ σχῆμα εἰς τὴν διδασκαλίαν του, καὶ ἔτσι οἰκονομεῖ τὰ πράγματα.

(Ὅταν δὲ ἕνα μικρὸ παιδάκι συνεθλίβη καὶ κατεπατήθη ἀπὸ τὸν λαὸν ποὺ ἤκουε τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, ὁ Ἱερὸς Πατὴρ εἶπεν). Φυτρώνει πάντοτε ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ Θείου λόγου ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἠρεμίας καὶ τῆς ἡσυχίας. Διότι ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν, ὁ διάβολος, ἐπειδὴ βλέπει τὸν θεῖον λόγον νὰ πίπτῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν μὲ ἀκονισμένα τὰ βέλη του κατὰ τῆς ἰδικῆς του πεπλανημένης διδασκαλίας, συνεχῶς προσπαθεῖ νὰ θολώνῃ τὸν νοῦν τῶν ἀκουόντων, διὰ νὰ διαφύγῃ ὁ διάβολος τὸν ἔλεγχον τῆς ἀληθείας.

Ὅταν κάποτε ὡμίλει ὁ Παῦλος, ἕνας νέος ποὺ ὠνομάζετο Εὔτυχος, ἐνύσταξε, καὶ ἔπεσεν ἀπὸ πολὺ ψηλὰ καὶ ἐθόλωσε τότε καὶ ἐτάραξε τοῦ Παύλου τὴν διδασκαλίαν· καὶ ἐδῶ τώρα, κάποιο παιδάκι ποὺ συνεθλίβη ἀπὸ τὸν πολὺν λαὸν ποὺ μὲ ἀκούει, ἐθόλωσε τοῦ λαοῦ τὴν ἀκρόασιν, διὰ νὰ ἐξασκήσῃ τῶν ἀκροατῶν τὴν θέλησιν εἰς τὸ νὰ ἀκούουν, ἔστω καὶ ὅταν συμβαίνῃ ταραχὴ ἢ ἀνησυχία. Ἡμεῖς ὅμως, ἀδελφοί, ἀφοῦ φύγωμεν ἀπὸ τῶν κυμάτων αὐτῶν τὴν ζάλην, ἂς ὁρμήσωμεν καὶ ἂς εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ἤρεμον λιμένα τῆς ἀκροάσεως τῆς ἀληθείας τοῦ θείου λόγου. Διότι δὲν θέλω νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰ προλεχθέντα, τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ τοῦ παιδιοῦ. Ὅπου ὑπάρχει ὕποπτος ἀκροατής, ἐκεῖ κατ' οἰκονομίαν λαμβάνει ἄλλην μορφὴν καὶ σχῆμα ἡ διδασκαλία· ὅπου ὑπάρχει πραγματικὸς ὀπαδὸς

18. Ματθ. 5, 27-28.

τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, τότε, φαίνεται ὁλοκάθαρος καὶ ὁλόλαμπρος ἡ θεϊκὴ ἐξουσία. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου τίποτε δὲν λέγω». Πρὸς τοὺς πιστεύοντας ὅμως: «Ἠκούσατε ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς παλαιούς· νὰ μὴ μοιχεύσῃς. Ἐγὼ δὲ λέγω». Τὸ Ἐγώ, τὴν κυριαρχικὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ δεικνύει. Παντοῦ τὸ ἐγὼ κυριαρχικὴν θεϊκὴν δύναμιν φανερώνει εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ εἶμαι, καὶ ὅσον χρόνον ζῆτε καὶ ὅταν γηράσετε ἐγὼ εἶμαι».[19] Καὶ πάλιν ὅμως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Δὲν ἦλθον νὰ κάμω ὅ,τι θέλω ἐγώ, ἀλλ' ὅ,τι θέλει ὁ Πατὴρ ποὺ μὲ ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον».

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ἔγινε σήμερον, διαλύει τὴν ἀμφιβολίαν τῆς ἀνοήτου διανοίας τῶν αἱρετικῶν. Διότι, ὅταν προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ὁ λεπρὸς εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ λαμπρὸς εἰς τὴν ψυχήν, λέγει πρὸς αὐτόν: «Κύριε, ἐὰν θέλῃς μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσῃς ἀπὸ τὴν λέπραν». Ἐδῶ κοίταξε τὴν ἀρχὴν ποὺ ἔχουν οἱ αἱρετικοί. Δηλαδή, κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ πῇ, σύμφωνα μὲ ὅσα αὐτοὶ παραδέχονται μὲ τὴν ἑρμηνείαν ποὺ δίδουν εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ. «Δὲν θέλω ἐγώ, θέλει ὁ Πατήρ· ἂς καθαρισθῇς λοιπὸν ἀπὸ τὴν λέπραν σου· σοῦ λέγω δὲ αὐτό, διότι δὲν ἦλθα εἰς τὸν κόσμον νὰ κάμω αὐτὰ ποὺ θέλω ἐγώ, ἀλλ' αὐτὰ ποὺ θέλει ὁ Πατὴρ ποὺ μὲ ἔστειλε· δὲν μὲ ἤκουσες ὅταν λέγω, δὲν ἦλθον νὰ κάμω τὸ θέλημα τὸ ἰδικόν μου»; Ἐὰν λοιπὸν ὑποχρεώνεται νὰ κάμῃ αὐτὸ ποὺ ὑπόκειται εἰς ἄλλην ἐξουσίαν ὅπως λέγεις μὲ ἀσέβειαν σύ, αἱρετικέ, διατί θέλεις νὰ ἔχῃ κυριαρχίαν αὐτὸς ποὺ εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πατρός; Ἀλλὰ κανένα τέτοιο πρᾶγμα δὲν εἶπεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν λεπρὸν ποὺ προσῆλθε μὲ γνήσια καὶ ἁγνὰ ψυχικὰ ἐλατήρια, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπέδειξεν πρὸς ὅλους τὴν γνησίαν καὶ εἰλικρινῆ πίστιν τοῦ λεπροῦ, δδίει εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν σωτηρίαν· προσῆλθες εἰς ἐμὲ μὲ πίστιν, πάρε τὸ βέβαιον φάρμακον· εἰς τὸ θέλημά μου ἀποδίδεις τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἀποδοθείσης ὑγείας σου, ἀπὸ ἐμένα πάρε καὶ φέρε μαζί σου τὴν σωτηρίαν σου. «Κύριε ἐὰν θέλῃς μπορεῖς νὰ μὲ γιατρέψῃς. Ναί, θέλω. Γενοῦ καθαρός· λάβε τὴν ὑγείαν σου». Σὲ αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ Χριστοῦ, χωρεῖ ἡ ἀνευλαβὴς καὶ ἀσεβὴς διδασκαλία τῶν αἱρετικῶν; Βλέπεις ὅτι ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι ὑπόκειται, ἀλλά, ἀπὸ τοῦ ὅτι κάμνει

19. Ἠσ. 46, 4.

αὐτὸ ποὺ ὁ ἴδιος θέλει, φαίνεται καθαρὰ πὼς πράγματι ἔχει ἰδίαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν.

Ὅταν δὲ λέγω αὐτά, δὲν εἰσάγω νέαν διδασκαλίαν ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ κάμνει ὅ,τι θέλει χωρὶς νὰ συμπράττη καὶ ὁ Πατήρ, ὄχι. Διότι αὐτὸ ποὺ θὰ πῆς θέλησιν τοῦ Υἱοῦ, εἶναι καὶ θέλησις τοῦ Πατρός, καί, αὐτὸ ποὺ θὰ λέγης θέλησιν τοῦ Πατρός, κυριαρχικὴν δύναμιν καὶ θέλησιν τοῦ Υἱοῦ κηρύττεις καί, ἐὰν εἴπης κυριαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ θέλησιν τοῦ Υἱοῦ, τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν φανερώνεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι μία εἶναι ἡ Ἐξουσία καὶ δὲν διαιρεῖται, ἀλλὰ εἶναι ἀκεραία καὶ πλήρης καὶ μία ἡ βασιλεία. Ἀλλὰ θὰ εἴπη κανεὶς ἐκ τῶν ἀκροατῶν, ἀφῆκες χωρὶς νὰ μᾶς πληροφορήσης περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ἐξ ὅσων λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἐγὼ εὑρίσκω τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο τὸ συμπεραίνω ἐξ ὅσων λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅταν δὲ θὰ εἴπη ὅτι ὅλα εἰς αὐτὸν ἔχουν ὑποταχθῆ, φανερόν, ὅτι ἐκτὸς τοῦ Πατρὸς ποὺ ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα» ἐὰν δὲ δὲν θὰ ὑποταχθῆ μόνον ὁ Πατήρ, λοιπόν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι εἰς ὑποταγήν; Διότι μόνον τὸν Πατέρα εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι δὲν θὰ ὑποταχθῆ εἰς τὸν Χριστόν. Τὸ «πάντα» τὴν κτίσιν ἐννοεῖ, δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τὴν Θείαν φύσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἐκτίσθη ἢ ἐδημιουργήθη. Ἄλλωστε, ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ: «Τελευταῖος ἐχθρὸς ποὺ καταργεῖται εἶναι ὁ θάνατος».[20]

Τί λοιπόν; Εἰς τὸν χῶρον τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ βάζεις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Μήπως ἠθέλησε ποτὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν φίλων του ὁ Θεός; Μήπως εἶπε ποτὲ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἀγγέλων; Μήπως περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἀρχαγγέλων καταπιάσθηκε ὁμιλῶν; Μόνον περὶ ὑποταγῆς τῶν ἐχθρῶν. «Τελευταῖος ἐχθρὸς ποὺ καταργεῖται, εἶναι ὁ θάνατος». Μέσα εἰς τοὺς ἐν τῇ ὑποταγῇ ἐχθρούς, δὲν εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ πιστοί, ἐπειδὴ πιστεύομεν, θὰ συμβασιλεύσωμεν μὲ τὸν Χριστόν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν θὰ τύχη οὔτε αὐτῆς τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξίας, ποὺ θὰ ἔχουν οἱ ὑπήκοοι; Ὅταν θὰ ἔλθη κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν του ὁ Σωτὴρ Χριστός, θὰ καθίσουν τὰ παιδιὰ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ ἡ ὁμὰς τῶν Ἀποστόλων ἐπάνω εἰς δώδεκα θρόνους, τὸ δὲ

20. Α' Κορινθ. 15, 26.

Ἅγιον Πνεῦμα θὰ εἶναι καὶ θὰ κάθεται περιφρονημένον εἰς τὸ σκαμνὶ τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι εἰς τὰ πόδια τοῦ θρόνου τῶν Ἀποστόλων, καὶ θὰ κάθηται μαζὶ μὲ τοὺς ἐν ὑποταγῇ εὑρισκομένους ὑπηκόους; Ἀπομακρυνθῆτε παρακαλῶ ἀπὸ τῆς βλασφημίας καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτῆς. Διὰ τὴν κτίσιν ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος ἄνθρωπε καὶ ὄχι διὰ τὴν ἄκτιστον ὑπόστασιν καὶ Θείαν φύσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὄχι περὶ τῆς ἀξίας του ἡ ὁποία προσκυνεῖται.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβης καὶ ἐννοήσης ἀκριβῶς εὐσεβῆ καὶ ἠλεγμένην διδασκαλίαν, ἄκουσον πῶς ὁ μακάριος Δαβίδ, ὅταν ὁμιλῇ πῶς ὑμνεῖ ἡ κτίσις τὸν Θεὸν τί λέγει: «Δοξάσατε τὸν Θεὸν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, δοξάσατε αὐτὸν ἀπὸ τὰ ὕψη, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἄγγελοι, δυνάμεις, οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ νερὸ ποὺ εἶναι παραπάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανούς».[21] Μήπως εἶπε περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ δοξάση καὶ ὑμνολογήση τὸν Θεόν; Μήπως τὴν ἄκτιστον καὶ ἀδημιούργητον Θείαν φύσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὴν κτιστὴν καὶ δημιουργηθεῖσαν κτίσιν συμπεριέβαλεν; Πάλιν, τὰ τρία παιδιὰ ποὺ ἦσαν μαζὶ μὲ τὸν Ἀνανίαν μέσα εἰς τὸ καμίνι, καὶ αὐτὰ ἔφερον τὴν κτίσιν νὰ χοροστατῇ καὶ ἔλεγον: «Δοξολογεῖτε οἱ Ἄγγελοι τοῦ Κυρίου, οἱ οὐρανοὶ τοῦ Κυρίου, αἱ δυνάμεις τοῦ Κυρίου, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη»[22] καὶ τὰ ἑξῆς. Μήπως θυμήθηκαν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Μήπως συνηρίθμησαν τὸ ἄκτιστον Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὴν κτιστὴν φύσιν; Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πάλιν, ὅταν διαχωρίζη τὰ βλεπόμενα ἀπὸ τὰ μὴ βλεπόμενα, λέγει κάπου διὰ νὰ μᾶς διδάξη. Ὅτι, «διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐκτίσθησαν ὅλα, καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐτὰ ποὺ βλέπομεν καὶ αὐτὰ ποὺ δὲν βλέπομεν». Καὶ ἀμέσως ἀπαριθμεῖ αὐτὰ ποὺ δὲν βλέπονται καὶ λέγει: «Καὶ τοὺς Ἀγγέλους, ποὺ λέγονται Θρόνοι, Ἐξουσίαι, Κυριότητες».[23] Ἐπειδὴ δὲ ὅλα ὅσα βλέπονται ἔχουν φανερὰν τὴν ὑποταγήν, μέσα δὲ εἰς τὰ μὴ βλεπόμενα, δηλαδὴ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ τὰς Δυνάμεις, εἶναι καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Πατήρ, ἐπειδὴ ἴσως μὴ γνωρίζων τὴν οὐράνιον πνευματικὴν διάταξιν καὶ ἁρμονίαν, φέρης καὶ θέσης μέσα εἰς αὐτὰ τὰ οὐράνια πνεύματα καὶ τὴν κυριαρχικὴν ἀξίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν διαιρεῖ τὰ βλεπόμενα οὔτε λέγει ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἢ τὰ ἄστρα, ὅλα εἶναι δοῦλα καὶ ὑποτεταγμένα αὐτὰ ὅλα ἔχουν φανε-

21. Ψαλμ. 148, 1.
22. Δαν. 38, 58.
23. Κολασ. 1, 16.

ρῶν τὴν σύστασίν των καὶ ὕπαρξίν των, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ὅτι «τὰ σύμπαντα εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου». Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ ἀόρατα πνεύματα περιλαμβάνονται οἱ Ἀρχαὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι, εἶναι δὲ ἀόρατον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ ὁποῖον λατρεύομεν καὶ προσκυνοῦμεν, διὰ νὰ μὴ τὸ συμπεριλάβῃς κακῶς μέσα εἰς τὰ ἀόρατα πνευματικὰ ὄντα, ἀπαριθμεῖ ὅλα τὰ ὅσα ἠρίθμησεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ βγάλῃ ἔξω ἀπὸ τὸ δουλικὸν τάγμα τὸν Κύριον καὶ Θεόν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀριθμεῖ αὐτὰ ποὺ προσκυνοῦν τὸν τριυπόστατον Θεόν, διὰ νὰ ξεχωρίσῃ αὐτὸ ποὺ προσκυνοῦν. Ἀναφέρει ὅλον δηλαδὴ τὸν ἄλλον οὐράνιον πνευματικὸν κόσμον, τοὺς Ἀγγέλους Ἀρχαγγέλους Θρόνους, Κυριότητας, Ἀρχάς, Ἐξουσίας, Δυνάμεις, Χερουβείμ. Καὶ παρασιωπᾷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ ὑπὸ διδασκαλίαν θέμα. «Ἐὰν θέλῃς, Κύριε, μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσῃς ἀπὸ τῆς λέπρας», εἶπεν ὁ λεπρὸς εἰς τὸν Χριστόν. Εἶδε τὰς τόσας καλὰς πράξεις ποὺ ἐξεπήγαζον ἀπὸ τὸν Χριστόν, εἶδε τὴν μεγάλην σωτηρίαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῆς ἰατρείας ποὺ ἔπαιρναν ὅλοι οἱ ἀναξιοπαθεῖς ποὺ μετανοοῦσαν καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Χριστόν, εἶδε πολλοὺς πάσχοντας, πονοῦντας, δαιμονισμένους, οἱ ὁποῖοι περιεκύκλουν τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, τὸν Χριστόν. Καὶ διώχνει τὴν ἀμφιβολίαν ἀπὸ τὸν νοῦν του, ὁ λεπρὸς μὲν εἰς τὸ σῶμα, καθαρὸς δὲ εἰς τὴν ψυχήν. Δὲν εἶχε διχάσει τὴν ψυχήν του οὔτε εἰς τὸ βάθος της οὔτε εἰς τὴν ἐπιφάνειάν της καὶ δὲν εἶχε κλονισθῆ ὡς πρὸς τὴν πίστιν της εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς ἄλλα πράγματα, διότι, ὅπως εἶναι σιχαμένη καὶ ἐνοχλητικὴ ἡ λέπρα εἰς τὸ σῶμα ποὺ κομματιάζει τὴν ἐπιφάνειάν του, ἔτσι εἶναι σιχαμένη ἡ διπλῆ καρδία μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, κομμένη εἰς δύο, εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀπιστίαν· ὅσην ἀηδίαν προκαλεῖ εἰς τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἡ λέπρα, τόσην ἀηδίαν καὶ σιχασιὰν φέρει εἰς τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ ἡ κομματιασμένη καὶ διῃρημένη ψυχή. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγει ἡ Ἁγία Γραφή: «Ἀλλοίμονον εἰς τὴν διπλῆν καρδίαν καὶ εἰς τὴν παράλυτον ψυχὴν καὶ εἰς τὸν ἁμαρτωλόν, ποὺ βαδίζει εἰς δύο δρόμους».[24] Ἀλλὰ ἂς ἔχωμεν λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὸ κύριον θέμα μας. «Θέλω, ναί, ἂς καθαρισθῇς». Καὶ ἀμέσως τὸ θαῦμα! «Θέλω, ἂς καθαρισθῇς». Εἶναι, ἀδελφοί, λόγος ποὺ πολλὰς φορὰς βγαίνει καὶ λέγεται ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἔχει ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, πολλὰς ὅμως φορὰς λέγεται καὶ ἀπὸ

24. Σοφ. Σειρ. 2, 12.

ὑπερήφανον ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ ἐλατήρια ὑπερήφανα. Τὸ νὰ λέγῃ πολλὰ τὰ λέγει ὁ καθένας, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν λόγον νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ τὸ ἔργον ποὺ ἐννοεῖ καὶ ὑπόσχεται ὁ λόγος, εἶναι ἔργον αὐτοῦ ποὺ ἠμπορεῖ καὶ εἶναι κυρίαρχος αὐτοῦ τοῦ ἔργου ποὺ θέλει νὰ γίνῃ. Ἐὰν λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Χριστὸς θέλω νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὴν λέπραν, καὶ δὲν ἐγίνετο ἡ θεραπεία, θὰ ἀπεδεικνύετο ὁ Χριστὸς φλύαρος, πολύλογος καὶ ὑπερήφανος, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τώρα ὅμως, μαζὶ μὲ τὴν Δεσποτικὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον του, ἔγινε καὶ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ λεπροῦ. Καὶ τὸν μὲν λόγον ἂς μὴ λογαριάσῃς, ἀλλὰ τὸ ἔργον ποὺ ἀκολουθεῖ τὸν λόγον νὰ σεβασθῇς.

Βλέπε λοιπὸν πόση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τῆς καινούργιας χάριτος, εἰς ὁποιανδήποτε περίστασιν καὶ ἀνάγκην. Ὁ Μωϋσῆς, ἀφοῦ κατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος, διὰ τῆς πρώτης του ἐντολῆς καὶ μὲ πρῶτον νόμον, διέταξε νὰ ξεχωρίζωνται οἱ λεπροὶ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Χριστός, ἀμέσως μόλις κατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος, εἶδε τὸν λεπρόν, τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν ἐκαθάρισεν. Ὁ μὲν Μωϋσῆς, τὰς πληγὰς καὶ τὰ ἀρρωστήματα τὰ διώχνει μακριά. Ὁ Χριστός, τὰ πάθη καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰς ἀρρωστείας κάθε πιστοῦ, τὰς θεραπεύει. Ἀνέβη ὁ Χριστὸς εἰς τὸ βουνόν, ἀνέβη καὶ ὁ Μωϋσῆς. Ὁ μὲν Μωϋσῆς, διὰ νὰ πάρῃ τὸν νόμον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ δὲ Χριστὸς διὰ νὰ δώσῃ τὸν Νμον. Ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς καὶ εὗρε τὸ βουνὸν γεμᾶτο ἀπὸ σάλπιγγας, ἀπὸ σύννεφα, ἀπὸ βροντάς, ἀπὸ ἀστραπάς, ἀπὸ θυέλλας, ἀπὸ πάχνην καὶ ἀντάραν, ὄχι διότι αὐτὰ ἥρμοζαν εἰς τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ διότι αὐτὰ θὰ καθωδηγοῦσαν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἡ χάρις ὅμως τοῦ Χριστοῦ, ἀδελφοί, ἀποδιώκει τὸν φόβον, ἀποβάλλει τὴν δουλείαν, διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἐμπνέει καὶ δὲν ἐμβάλλει εἰς τὰς καρδίας μας τὸν φόβον καὶ δὲν μᾶς θέλει δούλους, ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν του μᾶς ἔκανε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ.[25] Ὁ Μωϋσῆς ἔχει δώσει δέκα ἐντολάς, ὁ Ἰησοῦς δέ, ὁ Κύριος τοῦ Μωϋσέως, ἐννέα Μακαρισμούς. Ὅσοι γνωρίζουν τὰς Ἁγίας Γραφάς, ἐννοοῦν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ποὺ εἶπον. Πρῶτος Μακαρισμὸς εἶναι. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ εἶναι ταπεινοί, διότι γίνεται ἰδικήν των ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ περνοῦν τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των μὲ στενοχωρίας καὶ θλίψεις καὶ τὰς ὑπομένουν

25. Ρωμ. 8, 15.

χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτοὶ θὰ τύχουν τῆς παρηγορίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Μακάριοι οἱ ἥσυχοι, εἰρηνικοὶ καὶ πρᾶοι ἄνθρωποι, διότι αὐτοὶ θὰ περάσουν ὡραῖα καὶ ἤρεμα τὴν ζωήν των. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴν δικαιοσύνην, διότι αὐτοὶ θὰ τύχουν τῆς ἐκπληρώσεως ὅλων τῶν καλῶν ἐπιθυμιῶν των, καὶ ἔτσι θὰ χορτάσουν καὶ θὰ ξεδιψάσουν πνευματικά. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ πονοῦν τὸν φτωχὸν καὶ τὸν συντρέχουν καὶ τὸν βοηθοῦν, διότι καὶ αὐτοὶ θὰ ἐλεηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεόν. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἁγνὴν καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, διότι αὐτοὶ θὰ ἰδοῦν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν τὸν καθαρὸν καὶ Ἅγιον Θεόν. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, διότι αὐτοὶ θὰ ὀνομασθοῦν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ πέρασαν κάθε εἶδος διωγμὸν καὶ καταтρεγμὸν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πίστεώς του, χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τελειότητος διότι ἤδη αὐτοὶ ἔχουν κερδίσει τὴν οὐράνιον Βασιλείαν. Μακάριοι εἶσθε ὅταν σᾶς ὀνειδίζουν καὶ σᾶς διώκουν καὶ εἴπουν κάθε ψευδῆ κατηγορίαν ἐναντίον σας».[26]

Διατί λοιπὸν ὁ Νόμος ποὺ ἔλαβεν ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔχει δέκα ἐντολάς, ἡ δὲ χάρις τοῦ Χριστοῦ ἐννέα μακαρισμούς; Ὁ ἀριθμὸς τῶν δέκα ἐντολῶν εἶναι ἴσος μὲ τὰς δέκα πληγὰς τῶν Αἰγυπτίων. Αὐταὶ αἱ δέκα πληγαὶ ποὺ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ Αἰγύπτιοι, ἐγένοντο πρόξενοι σωφρονισμοῦ καὶ ταπεινώσεώς των, αἱ δέκα ἐντολαὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν τοὺς παιδαγωγοῦν καὶ τοὺς κάμνουν νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἀναισθησίαν των. Καὶ αὐτὸ τὸ γράμμα ποὺ γράφεται ὁ ἀριθμὸς δέκα, τὸ γιῶτα δηλαδή, ὁμοιάζει σὰν ράβδος. Ράβδος λοιπὸν συνετισμοῦ καὶ σωφρονισμοῦ ἦσαν καὶ αἱ πληγαὶ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Κύριός μας, παρέχει ἐννέα μακαρισμούς, τρεῖς ἐπὶ τρεῖς ἐννέα πλέκων ἔτσι τριπλοῦν στέφανον εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τὴν διδασκαλίαν τῶν μακαρισμῶν αὐτῶν. Διότι, ἀδελφοί μου, ἐπειδὴ ἡ Ἁγία καὶ προσκυνουμένη Τριάς, Πατήρ, Υἱός, Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ βασιλικὴ αὐτὴ ἐξουσία, ἡ ἀμόλυντος καὶ καθαρὰ φύσις, ἡ ἀκυριάρχητος κυριαρχία, ἔχει τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον της εἰς τὰ τρία πρόσωπά της, καὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὸν ἀριθμὸν τὸν τιμᾷ ὁ Θεός, ὅταν εἶναι τριπλοῦς ὁ ἀριθμός των, ὅπως εἶναι ἡ Ἁγία Τριὰς

26. Ματθ. 5, 3 - 11.

τριπλῆ. Αὐτὸ θέλω νὰ εἴπω. Τρεῖς οἱ Πατριάρχαι, καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτόν του λέγει καὶ ὀνομάζει Θεὸν τῶν Τριῶν Πατριαρχῶν. «Ἐγώ εἰμαι —λέγει— ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ».[27] Λέγει δὲ αὐτό, ὄχι διότι δὲν ἦτο καὶ Θεὸς τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὄχι διότι ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς ὅλων αὐτῶν ποὺ τὸν ἀναγνωρίζουν Θεόν των καὶ τὸν ἐπικαλοῦνται μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὄχι μὲ δυσπιστίαν. Ἀλλὰ λέγει ὅτι εἶναι Θεὸς τῶν τριῶν Πατριαρχῶν διότι θέλει νὰ τιμήσῃ τὰ ἐπίγεια ὅπως τιμῶνται καὶ τὰ οὐράνια ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Τρεῖς Πατριάρχαι, εἰς τιμὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τρεῖς ἀρεταὶ εἰς δόξαν τῆς Ἁγ. Τριάδος, ὅπως λέγεται ὅτι «τώρα μένουν τὰ τρία αὐτά, ἤτοι, ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπὶς καὶ Ἀγάπη».[28] Σὲ τρία πράγματα καὶ μέρη ἔχει διαιρεθῆ ἡ ὅλη Κτίσις. Εἰς τὰ ἐπουράνια, εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ εἰς τὰ καταχθόνια. Εἰς τρία χωρίζονται τὰ χρόνια· εἰς αὐτὰ ποὺ πέρασαν, εἰς αὐτὰ ποὺ εἶναι τώρα ποὺ ζῶμεν, καὶ εἰς αὐτὰ ποὺ θὰ ἔλθουν. Καὶ ὅπως πολλοὶ ἦσαν οἱ γενάρχαι εἰς τὸν Ἰσραήλ, ἀλλὰ οἱ τρεῖς Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἤρκεσαν νὰ δοξολογήσουν τὸν Τριαδικὸν Θεόν, ἔτσι μέσα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἱερεῖς, διαλέγει τρεῖς ἱερεῖς, τὸν Μωϋσῆν, τὸν Ἀαρὼν καὶ Σαμουήλ. Πολλοὶ λοιπὸν βασιλεῖς, πολλοὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ τρεῖς βασιλεῖς, τρεῖς ἱερεῖς εἶναι αὐτοὶ ποὺ μνημονεύονται. Διότι λέγει ἡ Ἁγία Γραφὴ «ἐκτὸς τοῦ Δαυῒδ καὶ Ἐζεκίου καὶ τοῦ Ἰωσίου, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀλλαξοπιστοῦν».[29] Μέσα εἰς τὸ καμίνι εἰς τὴν Βαβυλῶνα τρία παιδιά. Μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ βουνὸ ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης. Πολλοὶ εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ Ἄγγελοι, ἀλλὰ τρεῖς παρουσιάζονται εἰς τὸν Ἀβραάμ. Ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τρεῖς ὑπηρετοῦν εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θεοφανείας τοῦ Χριστοῦ, τρεῖς, ποῖαι εἶναι αὐταί; «Πάρε τὸν Ἰσαὰκ τὸ μονάκριβο παιδὶ ποὺ τόσο ἠγάπησες καὶ πήγαινε σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ βουνά»,[30] λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ἐβάδισεν ὁ Ἀβραὰμ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, διὰ νὰ δείξῃ ὁμοῦ καὶ τὸ μυστήριον. Διότι, ἀπὸ τὸν θάνατον ὁ Ἀβραὰμ ἀπέλαβε ζωντανὸν τὸν Ἰσαάκ, καὶ πῶς; Ἄκουε. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ Ἰσαὰκ παρελήφθη ἀπὸ τὸν πατέρα του διὰ νὰ προσφερθῇ θυσία εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὸν

27. Ματθ. 22, 32.
28. Α' Κορινθ. 13, 13.
29. Σοφ. Σειρ. 49, 5.
30. Γέν. 22, 2.

πατέρα του ἦτο νεκρὸς καὶ ἐσφαγμένος, διότι, ὄχι τὸ τέλος τοῦ ἔργου τῆς θυσίας, ἀλλὰ ἡ πρόθεσις ποὺ εἶχεν ὁ Ἀβραὰμ διὰ νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαὰκ ἐπικυρώνει τὸ ἀποτέλεσμα. Διὰ τὸν Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ μετεφέρετο εἰς θυσίαν, ἦτο ἀποθαμένος. Κατὰ τὴν τρίτην ὅμως ἡμέραν τῆς πορείας πρὸς τὴν θυσίαν, ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ τὸν Θεὸν ζωντανὸν τὸ παιδίον, εἰς τύπον τῆς τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἠμποροῦσε καὶ ὁ Ἰωνᾶς νὰ μείνῃ εἰς τὴν θάλασσαν πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ δὲν γίνεται αὐτὸ παρὰ μόνον διὰ τρεῖς ἡμέρας ποὺ ἔμεινεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ θαλασσίου θηρίου, διὰ νὰ δείξῃ τὸ τῆς Ἀναστάσεως μυστήριον. Ἔπειτα λέγει ὁ αἱρετικὸς καὶ ἂν εὕρῃς κάπου εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν διῃρημένας τέτοιας πληροφορίας, θὰ τὰς ἐκλάβῃς καὶ παραλάβῃς πάλιν ὡς ἄλλας εἰκόνας τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς θείας οἰκονομίας; Δὲν θέλεις αὐτὰ τὰ σημεῖα. Ἐὰν ἐγὼ σοῦ ἑρμηνεύω, σβῆσε τὰ λόγια μου. Ἀλλ' ἐὰν εἶναι θεῖον τὸ κήρυγμα, ἄκουε ἀπὸ ἐμέ. Ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκούῃς μαζὶ μὲ ἐμέ, ὅτι αἱ τρεῖς ἡμέραι ἐξηγοῦν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀβραὰμ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ Χριστὸς λέγει: «Ὁ Ἀβραὰμ ποὺ εἶναι πατὴρ σας ἐδοκίμασεν ἀγαλλίασιν, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ἰδικήν μου ἡμέραν· καὶ τὴν εἶδε καὶ ἐχάρη».[31] Ποίαν ἡμέραν εἶδε; Τοῦ θανάτου μου. Διότι τὸ ἀρνὶ ποὺ παρεδόθη ἀπὸ τὸ δένδρον διὰ τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὸν Ἀβραὰμ νὰ θυσιάσῃ ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, εἰκόνα εἶχε τοῦ ἀρνίου τοῦ Θεοῦ ποὺ θὰ ἐθυσιάζετο διὰ νὰ σηκώσῃ τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ. Εἶδε τὴν ἡμέραν, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνει παρὰ τὸ νὰ βλέπῃ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ ποῦ τὸ συμπεραίνωμεν αὐτό; Ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ καὶ ἐμεῖς πολλὰς φορὰς λέγωμεν: Ἔφθασεν ἡ ἡμέρα του, ἀντὶ νὰ εἴπωμεν ἀπέθανεν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὸς αὐτὸς ὁ λόγος ποὺ συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅ,τι σᾶς εἶπα; Τί λοιπόν; Ἂς ἔλθωμεν πάλιν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Λέγει κάπου ὁ μακάριος Δαυίδ. «Θὰ ἴδῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον καὶ θὰ τρίξῃ τὰ δόντια του ἐπάνω του, ὁ Θεὸς ὅμως θὰ τὸν σιχαθῇ καὶ θὰ γελάσῃ δυνατὰ μὲ τὴν κακουργίαν του, διότι προβλέπει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα του»,[32] δηλαδὴ τὸ τέλος του. Ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἐσημειώθησαν διὰ τὸν Ἀβραάμ. Θὰ ἔλθω ὅμως πάλιν εἰς τὸν Ἰωνᾶν. Διότι αἱ τρεῖς ἡμέραι τοῦ Ἰωνᾶ ποὺ

31. Ἰω. 8, 56.
32. Ψαλμ. 36, 12 - 13.

ἔμεινε μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ μεγάλου ψαριοῦ ἑρμηνεύουν τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἔδωκε τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. «Ὅπως —λέγει— ὁ Ἰωνᾶς ἔμεινε ζῶν μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ μεγάλου ψαριοῦ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ἔτσι πρέπει καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ μείνῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας».[33]

Ἀλλά, ἂς εἴπωμεν μαζὶ μὲ αὐτὰ κάτι ἄλλο δυνατώτερον ἀπὸ αὐτά. Τρία ἦσαν τὰ τάγματα ἢ αἱ τάξεις εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν: Ἡ Ἱερωσύνη, ἡ Βασιλεία καὶ ἡ Προφητεία. Ἐκτὸς λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰς τὰς τρεῖς ἀρχάς, δηλαδὴ τὴν Βασιλείαν, τὴν Ἱερωσύνην, τὴν Προφητείαν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ἀρχὴ τὴν ὁποίαν νὰ εἶχον οἱ Ἑβραῖοι. Κέρας ὑπῆρχε ἐλαίου, ἁγιασμοῦ. Ἕνα ἦτο τὸ χρῖσμα ποὺ ἔχριον, τρία ὅμως τὰ δῶρα. Ἕνα τὸ κέρας, τρία χαρίσματα μετέδιδε, διότι μὲ αὐτὸ ἔχριον Βασιλεῖς, Ἱερεῖς καὶ Προφήτας. Ἀλλά, ἐπειδὴ μερικοὶ δὲν γνωρίζουν περὶ τίνος πρόκειται, καί, διὰ νὰ μὴ σὰν ἄδειανὸς ὁ λόγος μου τρέχῃ χωρὶς ἀποτέλεσμα ὠφελείας, καὶ πηγαίνῃ χαμένος, ἄκουσε μὲ συντομίαν περὶ τίνος ὁ λόγος. Κέρας ἦτο αὐτὸ ποὺ κρατοῦσαν οἱ Προφῆται εἰς τὰ χέρια των, ἐχρίοντο δὲ ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτοῦ Βασιλεῖς, Προφῆται, Ἱερεῖς, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται τὸ ἔλαιον ποὺ περιεῖχε τὸ κέρας, ἀλλὰ ἡ χάρις διαφορετικὴ παρείχετο καὶ ἐδίδετο διὰ τοῦ ἰδίου κέρατος καὶ τοῦ χρίσματος εἰς τοὺς χρισμένους Βασιλεῖς, Ἱερεῖς καὶ Προφήτας. Ἕνα λοιπὸν τὸ χρῖσμα, τρεῖς αἱ δωρεαί. Διατί δὲ μέσα εἰς τὸ κέρας αὐτὸ ποὺ τὸ ἀπέκοπταν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ ζώου ἔβαζαν τὸ ἔλαιον καὶ ἔχριον; Ἐπειδὴ τὸ κέρας εἶχε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα δὲν ἐπετρέπετο μέσα εἰς ἀσημένιο σκεῦος νὰ τεθῇ τὸ χρῖσμα; Δὲν ἐπετρέπετο οὔτε εἰς χρυσὸν σκεῦος; Δὲν ἠμποροῦσε εἰς ἄλλο ἀκριβότερον καὶ πολυτιμότερον δοχεῖον νὰ φυλάσσεται τὸ πολύτιμον αὐτὸ ἔλαιον - χρῖσμα; Ὄχι δὲν ἠμποροῦσε, οὔτε καὶ ἔγινεν, ἀλλὰ ἐφυλάσσετο τὸ χρῖσμα μέσα εἰς τὸ κέρας, ἐπειδὴ ὅπως προηγουμένως εἶπον τὸ κέρας ἦτο εἰκὼν Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο λέγω, διότι ἡ Γραφὴ λέγει: «Καὶ διότι θὰ κάμω νὰ φυτρώσῃ κέρας εἰς τὸν Δαυίδ».[34] Ὁ Χριστὸς δὲ ποὺ εἶναι κυρίαρχος τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς προφητείας, ἂς εἶναι μαζὶ μὲ ὅλους σας.

33. Ματθ. 12, 40.
34. Ψαλμ. 131, 17.

ΟΜΙΛΙΑ*

ΕΙΣ ΤΟ «ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΚΑΙ ΔΙ' ΑΥΤΟ ΩΜΙΛΗΣΑ».[1]

Λέγουν, ὅτι πολλὰς φορὰς ἡ μέλισσα μὲ τὰ ἐλαφρὰ πτερά της, ὅταν πετᾷ καὶ ἀκουμβᾷ ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα καὶ εἰς τὰ φυτὰ ποὺ κάμνουν ἄνθη, κλέπτει χωρὶς νὰ βλάψη τὰ ἄνθη τῶν δένδρων καὶ τῶν φυτῶν τὴν εἰς αὐτὰ ἐνυπάρχουσαν σταγόνα καὶ προμηθεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν γλυκυτάτην κηρήθραν τοῦ μέλιτος. Ὡσὰν τὴν μέλισσαν εἶναι καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι. Διότι μὲ ταχὺ καὶ ἐλαφρὸν τὸ πτερὸν τῆς διανοίας των, πετοῦν ἐπάνω εἰς τὴν γλυκεῖαν καὶ πλουσίαν εἰς χλόην ἄνοιξιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἀφοῦ πάρουν τὴν δροσιὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα εἰς τὸ γράμμα τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἐπιχύνουν ἤρεμα - ἤρεμα εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς πίστεως. Ἐλᾶτε τώρα ὅλοι ἡμεῖς, ἀγαπητοί, ἀφοῦ μιμηθῶμεν τὴν φίλεργον μέλισσαν, καὶ ἀφοῦ θερμάνωμεν τὸν νοῦν μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ἂς σπεύσωμεν γρήγορα μὲ θερμὸν ἀπὸ πίστιν πνεῦμα πρὸς τὸ γεμᾶτο ἀπὸ ἄνθη λειβάδι τῆς ψαλμωδίας. Διότι τί μᾶς ἔλεγεν ὁ πρὸ ὀλίγου ψαλμός, τὸν ὁποῖον μὲ ἥσυχον καὶ χαμηλὴν φωνὴν ἐψάλαμεν; «Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὡμίλησα». Ποῖον δὲ νόημα ἔχει ὁ λόγος αὐτός; Εἶναι ἀνάγκη τὸ νόημα ποὺ στάζει μέλι καὶ ὑπάρχει εἰς τὸ βάθος τοῦ γράμματος τοῦ ψαλμοῦ, ἀφοῦ τὸ ἀντλήσωμεν καὶ τὸ πάρωμεν, νὰ τὸ δώσωμεν εἰς ὅλους σᾶς ποὺ διψᾶτε, καὶ ὅσον δυνάμεθα, πόσιμον τὴν ροὴν τοῦ λόγου νὰ σᾶς προσφέρωμεν.

Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὡμίλησα. Ὅπως αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ διηγηθοῦν εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ἕνα γεγονός, πρῶτον ἀφοῦ πληροφοροῦνται καλὰ περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἢ τοῦ πράγματος ποὺ θὰ κάμουν λόγον, ἔπειτα ἀρχίζουν νὰ διδάσκουν μὲ λεπτομέρειαν τὸ πρᾶγμα, κατὰ

* Τὸ κείμενον τῆς παρούσης ὁμιλίας ὀφείλομεν εἰς τὸν Χρυσοστομιστὴν Σεβαστιανὸν Haidacher (zeitschrift für katholiche Theologie 31 [1907] 951 - 960).

Ὁ χαρακτὴρ τῆς ὁμιλίας εἶναι μόνον πρακτικὸς καὶ οἰκοδομητικός, ἀφοῦ ἄλλωστε τὸ χωρίον Ψαλμ. 115, 1 - 3 ἡρμήνευσεν ἤδη εἰς τὸ ὑπόμνημά του εἰς τοὺς Ψαλμούς. Τὸ ὕφος καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι πράγματι ἔργον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

1. Ψαλμ. 115, 1 - 3

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ προφήτης, προκειμένου νὰ μᾶς διδάξη, ἐπληροφορήθη προηγουμένως αὐτὸς περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν Θεὸν ἐλπίδος ποὺ ἀπόκειται εἰς τὴν καρδίαν τῶν πιστῶν ἀνθρώπων, καὶ λέγει. Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὡμίλησα. Διότι δὲν θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν καλόν, καὶ θὰ ἐξετίθετο, ἐὰν δὲν ἐπίστευε προηγουμένως ἀπὸ ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν πληροφορίαν τὴν ὁποίαν εἶχε δι' αὐτὰ ποὺ ἤθελε νὰ μᾶς διηγηθῇ, νὰ ἀρχίση νὰ διδάσκη εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς νὰ πιστεύη καὶ νὰ ἔχη βεβαίαν πληροφορίαν αὐτῶν ποὺ κηρύττει. Τί δὲ σημαίνει τὸ ἐπίστευσα; Ἐπίστευσα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πατὴρ λέγω καὶ οὐχὶ Κτίστης καὶ κατασκευαστὴς καὶ δημιουργὸς καὶ πλάστης τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ γονεὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ Πατήρ. Καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ γεγονός, τὸ δόγμα, ἀφοῦ τὸ ἐπληροφορήθην ἀκριβῶς καὶ ἀσφαλῶς, τὸ ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ τὸ κηρύττω. Καὶ δὲν περιηργάσθην τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ποία καὶ πόση εἶναι, ἀλλ' ἐπίστευσα ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γεννηθεὶς προαιωνίως κατὰ τρόπον ἀνείπωτον. Καὶ τοῦτο πληροφορηθεὶς ἐπίστευσα καὶ οὕτως ὡμίλησα.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ψαλμὸς ἂν καὶ εἶναι Ἰουδαϊκός, ἐν τούτοις αὐτοὶ δὲν θέλουν νὰ τὸν ψάλλουν καὶ νὰ τὸν κατανοοῦν ἀληθινά. Διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε παρεδέχθησαν τὸν Χριστόν, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν ἐπίστευον καὶ παρεδέχοντο ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἐθανάτωναν μὲ σταυρικὸν θάνατον τὸν Κύριον τῆς δόξης.[2] Αὐτὸν τὸν ψαλμὸν ἂν καὶ τὸν ἔχουν ἐν χρήσει καὶ τὸν ψάλλουν οἱ αἱρετικοὶ Ἀρειανοί, καὶ Εὐνομιανοί, ἀλλὰ δὲν τὸν ψάλλουν μὲ ἀληθῆ πίστιν, διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι γεννήτωρ καὶ γονεὺς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κτίστης καὶ κατασκευαστὴς καὶ δημιουργός. Οὔτε πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λέγουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα καὶ ποίημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ δὲν παραδέχωνται καὶ ἀπορρίπτουν τὸν Χριστὸν Θεόν, καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸν Θεὸν Πατέρα δὲν παραδέχονται. Ἄκουσε πῶς τὸ λέγει αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφή: «Ἐὰν κανεὶς δὲν ἔχη εἰς τὴν καρδίαν του καὶ δὲν πιστεύει τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ ἀπορρίπτει τὸν Χριστὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸν Θεὸν Πατέρα ἔχει καὶ οὔτε εἰς αὐτὸν πιστεύει».[3] «Ἐπίστευσα διὰ τοῦτο καὶ ἐκήρυξα». Αὐτὸν

2. Πρβλ. Α' Κορινθ. 2, 8.
3. Α' Ἰω. 2, 23, Β' Ἰω. 9.

τὸν ψαλμὸν ἂν καὶ τὸν ἔχουν εἰς χρῆσιν καὶ τὸν ψάλλουν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ αἱρετικοῦ Μακεδονίου, ἐν τούτοις δὲν τὸν ψάλλουν ἀληθινὰ διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ νὰ ἐκφρασθῇ καὶ νὰ περιγράψῃ πῶς ἐκπορεύεται, δὲν πιστεύουν ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι Θεός. Μὴ ἔχοντες δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δὲν ἔχουν οὔτε τὸν Χριστόν.[4] Ἄκουε καὶ διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τί λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἐὰν κανεὶς δὲν ἔχῃ πιστεύσει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι εἶναι Θεός, αὐτὸς δὲν εἶναι Χριστιανός. Κάθε ἄνθρωπος λοιπὸν ποὺ πιστεύει ὀρθοδόξως εἰς τὸν Πατέρα Θεόν, τὸν Θεὸν Υἱὸν καὶ τὸν Θεὸν Ἅγιον Πνεῦμα, ὁμολογεῖ καὶ διακηρύττει: Ἐπίστευσα δι' αὐτὸ καὶ ὡμίλησα.

Ἂς ἴδωμεν δὲ καὶ τὸν ἑπόμενον στίχον τί θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ, μετὰ τὸ «ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὡμίλησα». Λέγει ὁ στίχος: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολύ». Ἀλλά, αὐτὸς ποὺ δὲν καταλαβαίνει τὸ νόημα τοῦ ψαλμοῦ, λέγει ὅτι ὁ στίχος «Ἐγὼ ἐταπεινώθην πολύ», εἶναι ξένος καὶ ἀδιάφορος ἀπὸ τὸ «ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὡμίλησα». Ἀλλὰ ἐὰν κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἐννοήσῃ καὶ καταλάβῃ ὅπως καὶ ὁ Δαυὶδ ἠννόησε, περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μηδαμινότητος καὶ ταπεινότητος τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ καὶ αὐτὸς νὰ εἴπῃ: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολύ». Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας ὅταν βλέπῃς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράσῃ καὶ διηγηθῇ κανείς, διότι ὅσον διαφέρει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸ μυρμήγκι, τόσην διαφορὰν ἔχει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον ὅταν τὸ καλοσκεφθῇς καὶ τὸ ἐννοήσῃς, θὰ ἐκπλαγῇς καὶ θὰ εἴπῃς: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολύ».

Αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Ἀβραὰμ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὅταν ἔβλεπε, καὶ κατενόει, ὅτι, συγκρινόμενος μὲ τὸν ἄπειρον καὶ παντοδύναμον Θεόν, αὐτὸς εἶναι χῶμα καὶ στάχτη, ἔλεγεν: «Ἐγὼ εἶμαι γῆ καὶ στάχτη». Οἱ ὑπερήφανοι ὅμως ἄνθρωποι ἐπειδὴ οὔτε τὸν Θεὸν γνωρίζουν, καὶ τὸν ἑαυτόν των δὲν γνωρίζουν ποῖος εἶναι. Πῶς ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσαν πρῶτα νὰ γνωρίσουν τὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως καὶ τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἠμπορέσουν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ γνωρίσουν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πλάσματα καὶ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ; Τὸ ὅτι δέ, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Θεὸν Κύριόν των καὶ Πλάστην των, ἔρχεται εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς καταλαμβάνει ὑπερηφάνεια, ἂς τὸ μαρτυρήσῃ ἡ Ἁγία Γραφὴ ἡ ὁποία λέγει: «Ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανείας εἶναι, τὸ ὅτι δὲν γνωρίζει καὶ δὲν παραδέχεται ὁ ἄνθρωπος τὸν Κύριόν του καὶ Θεόν του· καὶ δὲν τὸν γνωρίζει διότι ἔφυγε ἡ καρδία του ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν».[5] Ὁ Δαυὶδ ὅμως δὲν εἶναι τέτοιος ἄνθρωπος, ἀλλά, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Θεός, τὴν καρδίαν ποὺ εἶναι συντετριμμένη καὶ κατατσακισμένη ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς μηδαμινότητός της, ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὴν ἐξαφανίσῃ καὶ δὲν θὰ τὴν ἀποδιώξῃ, ἐταπεινώθη ἐμπρὸς εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὸν ὑψώσῃ ὁ Θεός. Διότι κάθε ἄνθρωπος ποὺ ὑπερηφανεύεται, θὰ ταπεινωθῇ.[6] Καὶ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ταπεινώνεται μπροστὰ εἰς τὸν Θεόν, θὰ ὑψωθῇ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν. Τόσον μεγάλον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη· καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτόν του, καὶ θέλει καὶ ἡμᾶς τοὺς ὑπερηφάνους νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ταπείνωσιν διὰ νὰ ὁμοιάσωμεν αὐτόν, ποὺ ἦτο τόσον ταπεινός, καὶ μᾶς λέγει: «Ἂς μάθετε ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον ὅτι, εἶμαι πρᾶος καὶ εἶμαι ταπεινὸς εἰς τὴν καρδίαν».[7]

Ἐπίστευσα, λοιπόν, καὶ δι' αὐτὸ ὡμίλησα, καὶ ἀκόμη διότι ἐπίστευσα εἰς τὸ μεγαλεῖον, τὴν δόξαν, τὴν ὕπαρξιν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἐταπεινώθην πρὸ τοῦ ὕψους τῆς μεγαλειότητός του καὶ εἶπα μέσα εἰς τὴν μεγαλειώδη καὶ φιλοσοφημένην αὐτὴν σκέψιν μου, ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης. Καὶ πῶς, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ψεῦσται, ἀκούομεν ὅτι ὁ Ἰὼβ εἶναι ἀληθινὸς καὶ οὐχὶ ψεύστης; Διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μαρτυρεῖ δι' αὐτὸν καὶ λέγει: «Ἔχεις προσέξει τὸν Ἰὼβ ὁ ὁποῖος μὲ ἀκολουθεῖ πιστὰ ὅτι, δὲν εἶναι κανεὶς σὰν κι' αὐτὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν; Εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι, δίκαιος, ἀληθινός, ἀπέχει ἀπὸ κάθε κακὸν καὶ πονηρὸν πρᾶγμα».[8] Ἐὰν λοιπὸν ὁ Ἰὼβ εἶναι ἀληθινὸς καθὼς ἔχει γραφῇ καὶ μαρτυρεῖται ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν, πῶς ὁ Δαυὶδ ἔχει ἀποφανθῇ ἐναντίον ὅλων καὶ λέγει: «Ἐγὼ δὲ εἶπα κατὰ τὴν ἔκστασίν μου ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης;». Πρὸς αὐτὸ θὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅταν συγκρίνωμεν τὸν Ἰὼβ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὁ Ἰὼβ ἦτο ἀληθινός. Ὅταν ὅμως γίνῃ σύγκρισις Ἰὼβ καὶ Θεοῦ

4. Πρβλ. Ρωμ. 8, 9.

5. Σοφ. Σειρ. 10, 14 - 15.
6. Πρβλ. Λουκ. 18, 14.
7. Ματθ. 11, 29.
8. Ἰὼβ 1, 8.

καὶ ὁ Ἰὼβ ἦτο ψεύστης. Διότι ὅπως λέγει ἡ Γραφὴ «δὲν εἶναι κανεὶς καθαρὸς καὶ ἀκηλίδωτος ἔστω καὶ ἂν μίαν ἡμέραν ζήσῃ εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν».[9] Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι κανεὶς ἀναμάρτητος, φανερὸν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀληθινὸς εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός.[10]

Τὸ ἴδιον ἀκούομεν καὶ διὰ τὸν Βαρνάβαν, ὅτι εἶναι ἀγαθός. Ναί. Ὅταν τὸν συγκρίνωμεν μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, γνωρίζομεν αὐτὸν σὰν ἀγαθόν· ὅταν τὸν συγκρίνωμεν μὲ τὸν Θεὸν καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν εἶναι ἀγαθὸς διότι «κανεὶς δὲν εἶναι ἀγαθός, παρὰ μόνον ὁ Θεός». Καὶ ὅπως κατὰ τὸ βράδυ λέγει κανεὶς φωτεινότερον ἕνα ἀστέρι, συγκρίνων αὐτὸ μὲ τὰ ἄλλα ἀστέρια, ὅταν ὅμως φανῇ ὁ ἥλιος δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι πλέον τὸ ἀστέρι αὐτὸ λάμπει, διότι ἀπὸ τὸ ὑπερβάλλον φῶς τοῦ ἡλίου καλύπτεται ἡ λάμψις τοῦ ἀστέρος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγομεν τὸν ἕνα ἄνθρωπον ἀληθινὸν καὶ ἀγαθόν, ὅταν τὸν συγκρίνωμεν μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, συγκρινόμενος ὅμως ὁ ἄνθρωπος καὶ μὲ τὸν Θεόν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθής. Κατὰ συνέπειαν κάθε ἄνθρωπος ὑπολείπεται τῆς ἀληθείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ψεύστης.

Ἀλλὰ ἔλα, ἀγαπητέ, νὰ στρέψωμεν τὸν λόγον τοῦ κηρύγματός μας διὰ νὰ εὕρωμεν ἄλλην χάριν νοημάτων ποὺ λάμπει καὶ αὐτή. «Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». Ὁ μακάριος Δαυΐδ ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἀγαποῦσε τὸν λόγον, ὡς ἄνδρας ἦτο φιλόπονος, κατὰ δὲ τὰ γεράματά του ἦτο φιλόσοφος, ὁ Δαυΐδ λοιπὸν αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο τοῦ Θεοῦ φίλος καὶ προσεπάθησε καὶ ἠθέλησε νὰ θέσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου τὸν Θεὸν καὶ νὰ συμμαζέψῃ μέσα εἰς αὐτὸν ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητός του καὶ νὰ εἴπῃ ποῖος εἶναι ὁ Θεός, ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ διὰ τοῦ νοῦ, παρεμέρισε καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰ σύννεφα ἄφησε ἀπὸ κάτω του καὶ ὑπερπηδήσας τὸν οὐρανόν, καὶ ἀφοῦ πέταξε μαζὶ μὲ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, καὶ ἀφοῦ εἰς τὴν καθαροτάτην θέαν τοῦ Θεοῦ, εἰσεχώρησε καὶ εἶδε τὴν δόξαν καὶ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀστραπὴν τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν φαντασθῇ, ἀφοῦ κατάλαβε ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων οὔτε καμμία ἀνθρωπίνη γλῶσσα εἶναι ἱκανὴ καὶ ἠμπορεῖ νὰ διηγηθῇ τὸ μέγεθος τῆς θέας καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰς τοιαύτην ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάβασιν καὶ μετατόπισιν

9. Ἰὼβ 14, 4 - 5
10. Ματθ. 10, 18.

πρὸς τὰ ἄνω ἀφοῦ ἔγινε, καὶ ἀφοῦ εἶδε καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὴν θεωρίαν αὐτὴν καὶ ἐθαύμασε τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, μὲ θάρρος πίστεως ἀποκαλύπτει καὶ λέγει: «Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτὴν ἔξαρσίν μου, ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης».

Ἀλλὰ ἔλα πάλιν νὰ στρέψωμεν τὸ πολύτιμον πετράδι, τὸν μαργαρίτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν λάμψιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ εἶναι μέσα εἰς τὸν λόγον, τὸν νοῦν ἡμῶν ἂς φωτίσωμεν. Γνωρίζω ἐγώ, ἀγαπητοί, καὶ γεωργὸν μὲ πεῖραν γεωργικήν, ἀπὸ ἕνα χωράφι νὰ παίρνῃ εἰς ἓν ἔτος τρεῖς καρπούς. Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τοὺς γεωργοὺς καὶ ἂς σκάπτωμεν μὲ τὴν ἀξίνην τοῦ Πνεύματος, ὅπως λέγει ὁ προφήτης: «Τὴν νύκτα ὅλην μὲ τὴν καρδίαν μου ὡμιλοῦσα πολὺ καὶ ἐκαλλιέργουν μέσα μου τὸ πνεῦμα μου».[11] Τοῦ πρώτου λοιπὸν στίχου εἴδομεν τὸ γράμμα, τὸν δεύτερον τὸν ἐπήραμεν ὅπως εἶχεν, ἀκόμη τὸν τρίτον στίχον ἂς ἴδωμεν. «Ἐγὼ δὲ εἶπον —λέγει ὁ προφήτης— κατὰ τὴν πνευματικήν μου ἀνάβασιν καὶ ἔκστασιν, ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». Βλέπε κάθε ἄνθρωπον ποὺ νὰ ἐγγυᾶται διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι θὰ ζήσῃ πολλὰ χρόνια, ποὺ θέλει νὰ οἰκοδομῇ καὶ νὰ φυτεύῃ καὶ νὰ τρέφῃ τὰ παιδιά του, νὰ ὁμιλῇ ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τὸν ἀδικοῦν, νὰ ὑπόσχεται ὅτι τοὺς ἐχθρούς του θὰ ἀποκρούσῃ, θὰ φυλακίσῃ, θὰ περιορίσῃ, θὰ ἐξορίσῃ, ἢ καὶ ὅτι ἄλλο χειρότερον ἠμπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς νὰ κάνῃ καί, ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον, ἢ αὐτὴν τὴν νύκτα ἢ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, νὰ ἀποθάνῃ. Καὶ θὰ ἴδῃς τότε, πῶς κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης. Διότι αὐτὰ ποὺ ἔλεγε δὲν τὰ ἔκαμεν. Ἀλλὰ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν αὐτὴν εἶναι ψεύστης. Αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐδῶ, προσπαθεῖ καὶ ἐπιζητεῖ καὶ ἐπιδιώκει νὰ ζῇ μὲ τὰς ἀρετάς, δὲν εἶναι ψεύστης, διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐναρέτων πράξεων, δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἀλλὰ Θεός, ὄχι διότι ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς ἐκ φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν θείαν χάριν ἡ ὁποία κατοικεῖ μέσα του, ὅπως ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος οἱ ὁποῖοι εἶχον μέσα των τὸν Χριστὸν ποὺ τοὺς ὡμίλει. Αὐτοί, δὲν ἦσαν ψεῦσται ἀλλὰ ἀληθεῖς, διότι δὲν ἦσαν ἄνθρωποι. Εἶχον μέσα των τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ποὺ μιλοῦσε μέσα των. Εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχε φροντὶς διὰ χρήματα οὔτε διὰ κτήματα, διότι, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ φροντίζουν αὐτοὶ διὰ χρήματα ὅταν ὁ Χριστὸς ποὺ εἶχον μέσα των τοὺς ἔλεγε: «Νὰ μὴ ἀποκτήσητε οὔτε χρυσάφι οὔτε ἀσῆμι οὔ-

11. Ψαλμ. 76, 7.

τε νὰ βάζετε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας σας;».[12] Οὔτε ἀπειλοῦσαν νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθρούς των, διότι δὲν εἶχον ἐχθρούς. Ἐφύλαττον καὶ ἠκολούθουν τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολὴν ποὺ ἔλεγεν «ἀς ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας καὶ νὰ εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτῶν ποὺ σᾶς διώκουν».[13] Αὐταὶ δὲν ἠγγυῶντο ὅτι θὰ ζήσουν χρόνια πολλά, διότι καθένας χωριστὰ ἔλεγε: «Κάθε ἡμέραν ἀποθνήσκω, μὰ τὸν ἰδικόν σας κομπασμόν».[14] Ἄκουε ἀκόμη τοῦ Ἀποστόλου ὁ ὁποῖος λέγει: «ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι φαινόμεθα ὡς πλάνοι ἀλλὰ καὶ ὡς ἀληθεῖς, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν».[15] Καὶ τοῦτο διότι ὅπως μᾶς βλέπει κανείς, μᾶς νομίζει πλάνους καὶ φαινόμεθα ὅτι εἴμεθα πλάνοι, ἐπειδὴ φαινόμεθα ὅτι εἴμεθα ἄνθρωποι. Ὅταν ὅμως μᾶς προσέξῃ κανεὶς εἰς τὸ τί λέγομεν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας, καὶ πῶς συναναστρεφόμεθα καὶ ζῶμεν καὶ πολιτευόμεθα εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, εἴμεθα ἀληθινοὶ σὰν τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ ἀφοῦ μᾶς βλέπει κανεὶς σὰν νὰ ἀποθνήσκωμεν, ἐν τούτοις, νά, ποὺ μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ ποὺ εἶναι μέσα μας ζῶμεν· ἂν κριθῇ ἀπὸ ἐκεῖνα τὸ ὁποῖον θέλομεν ἡμεῖς διὰ τὸν ἑαυτόν μας, κάθε ἡμέραν εἴμεθα σὰν ξένοι ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ πεθαμένοι διὰ τὸν κόσμον. Ὅταν ὅμως κρίνωμεν ἀπὸ τὴν πίστιν μας καὶ τὴν δύναμιν ποὺ ἀντλοῦμεν καὶ παίρνωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ζῶμεν.

Ὕστερα, μετὰ τό: «Ἐγὼ δὲ εἶπα κατὰ τὴν πνευματικήν μου ἔκστασιν ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης», προσθέτει: «Τί ἠμπορῶ νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἀνταπέδωκε καλά;». Ἀφοῦ εἶδεν ὁ Προφήτης Δαυὶδ τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ποὺ ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος δωρεὰν ποὺ ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον προκειμένου νὰ ἀνταποδώσῃ καὶ ὁ Δαυὶδ ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεὸν αὐτὰ ποὺ ὁ Θεὸς τοῦ ἐχάρισε λέγει: Τί ἠμπορῶ νὰ ἀνταποδώσω ἐγὼ ὁ τιποτένιος ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν μου, ποὺ τόσας μοῦ ἐχάρισε καὶ μοῦ ἐδώρησεν εὐεργεσίας; Δι' ἐμὲ ἐξεδίπλωσεν καὶ ἐτέντωσεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου τὸν οὐρανὸν ποὺ μὲ φωτοφόρα καὶ φωτοβόλα ἄστρα τὸν διεκόσμησεν, ἥλιον δι' ἐμὲ ἐδημιούργησεν εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει περιπλέξει χρυσοϋφάντους ἀκτῖνας, τὸ φεγγάρι δι' ἐμὲ τὸ ἔθεσεν εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ περιπατῇ τὴν νύκτα καὶ τὰ μαῦρα σκοτάδια τῆς νυκτὸς νὰ φωτίζῃ ὥστε, αὐτοὺς ποὺ

12. Ματθ. 10, 9.
13. Ματθ. 5, 44.
14. Α' Κορινθ. 15, 31.
15. Κορινθ. 6, 8 - 9.

πλέουν εἰς τοὺς ὠκεανοὺς καὶ τὰ πελάγη, καὶ αὐτοὺς ποὺ ὁδοιποροῦν, νὰ τοὺς ὁδηγῇ, τὴν γῆν δι' ἐμὲ ἔκαμε μεγάλην, καὶ μὲ κάθε δένδρον καρποφόρον καὶ ἄκαρπον κατεφύτευσεν, μὲ ἄνθη καὶ χλόην καὶ φυτὰ διάφορα τὴν ἐζωγράφισεν καὶ τὴν ἐστόλισεν, νερὰ πολλὰ ἐσύναξε ποὺ γεννοῦν ψάρια — τὰς θαλάσσας δηλαδή— πηγὰς ἀπὸ καθαρὰ νερὰ καὶ γλυκὰ καὶ πόσιμα ἔδωσε ποὺ πηγάζουν ὡσὰν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς γῆς, διὰ νὰ σβήνουν τὴν δίψαν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰς λοιπὸν τὰς πολλαπλᾶς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ δωρήματά του, ἀπορεῖ πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν δωρεοδότην Θεὸν ὁ Προφήτης καὶ λέγει μὲ ἀπορίαν: «Τί νὰ ἀνταποδώσω ἐγὼ εἰς τὸν Θεόν μου δι' ὅλα αὐτὰ τὰ καλὰ ποὺ μοῦ ἔκαμεν;». Ἀλλὰ ἀφοῦ ἠννόησεν ἀκόμη βαθύτερα καὶ πνευματικώτερα ὁ Προφήτης Δαυίδ, καὶ ἀφοῦ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του εἶδεν ὅλας τὰς εὐεργεσίας ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δοθοῦν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον καί, σὰν νὰ τὰς ἔχῃ μπροστά του καὶ τὰς βλέπει τὰς εὐεργεσίας αὐτὰς φωνάζει καὶ λέγει: «Τί νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἀνταπέδωκε;». Καὶ πόσα δὲν μοῦ ἔδωκε; Ἀφοῦ πῆρε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν, μὲ ἔπλασε ἀπὸ τὸ μηδέν, ἀπὸ τὸ τίποτε μὲ ἐδημιούργησε, καὶ μὲ ἐτίμησεν μὲ τὴν ἰδίαν του εἰκόνα, μοῦ ἔδωκε δόξαν ἀγγελικήν, καί, ἂν καὶ ἐγὼ μὲ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς του ἔγινα θνητὸς ἀπὸ ἀθάνατος καὶ ὁ θάνατος —ὁ ψυχικός μου χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεόν μου— λόγῳ τῆς ἁμαρτίας μου μὲ παρέλυσε κυριολεκτικῶς, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον πάλιν μὲ ἐπῆρε κοντά του. Τί λοιπὸν νὰ τοῦ ἀνταποδώσω δι' αὐτὰ ποὺ μοῦ ἀνταπέδωκε παρὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μου, τὴν ἀναξιότητά μου καὶ τὴν ἀχαριστίαν μου πρὸς αὐτόν; Τὸ θηρίον ποὺ μὲ κυνηγοῦσε, τὸ φίδι αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἀπενέκρωσε, τὰς χαλκίνας πύλας τοῦ θανάτου ποὺ ἔκλειον φυλακισμένας εἰς τὸν Ἅδην τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν Ἅδην τὰς κατετσάκισε καὶ τὰ βαρειὰ σίδερά του τὰ κατεκομμάτιασε· τί λοιπὸν νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριόν μου δι' ὅλα αὐτὰ τὰ τόσα καλὰ ποὺ μοῦ ἔκαμεν; Ὅταν ἐγὼ ἐβγῆκα ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως, μὲ εἰσήγαγε πάλιν μέσα εἰς αὐτόν, ὄχι διὰ τὴν ἰδικήν μου δικαιοσύνην καὶ ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν χάριν ποὺ μοῦ ἔκαμε, τοῦ οὐρανοῦ τὰς θύρας μοῦ ἤνοιξε, τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ μοῦ ὑπεσχέθη, σκάλαν διὰ νὰ ἀνεβαίνω ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν μοῦ ἔφτιαξε, καί, εἶναι αὐτὴ ἡ σκάλα, ἡ πίστις μου πρὸς Αὐτόν. Τί λοιπὸν νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἔδωκε; Ἀλλὰ μοῦ ἐχάρισε περιο-

σότερα ἀπό αὐτά πού ἀνέφερα· δι' ἐμέ κατεδέχθη καί ὑπέμενε νά τόν πτύουν καί νά τόν ραπίζουν καί νά τόν μαστιγώνουν, δι' ἐμέ ἐφόρεσε εἰς τό ἅγιον κεφάλι Του στεφάνι ἀπό ἀγκάθια, ἔπιε δι' ἐμέ ξύδι ἀνακατεμμένον μέ χολήν, δι' ἐμέ πολλά ἔπαθε, διά νά ἀδειάση τήν πίκραν καί τήν κακίαν πού μοῦ εἶχεν ἑτοίμην νά μοῦ δώση ὁ θάνατος. «Τί νά ἀνταποδώσω εἰς τόν Κύριον δι' ὅλα αὐτά;».

Πολλά ἀφοῦ ἐζήτησε καί εἶπεν ὁ Προφήτης, ἀφοῦ στριφογύρισε τό μυαλό του καί τόν νοῦν του, καί ἀφοῦ δέν ἠμπόρεσε νά εὕρη ἀντίδωρον τῶν μεγάλων τοῦ Θεοῦ δωρεῶν πρός τόν ἄνθρωπον, καί πρός τόν Θεόν ἰσαξίαν ἀνταπόδοσιν, ἀφοῦ προεῖδε τήν πραγματικότητα, προφήτευσε καί λέγει περί τοῦ μαρτυρίου τοῦ Χριστοῦ. «Ποτήριον πού θά μέ σώση θά λάβω καί τό ὄνομα τοῦ Κυρίου θά ἐπικαλεσθῶ». Αὐτό δέ τό ποτήριον πού προεῖπε καί προεῖδεν ὁ Δαυΐδ, εἶναι τό πικρόν ποτήριον τῶν παθῶν τοῦ μαρτυρίου καί θανάτου πού ἔπιεν ὁ Χριστός. Διότι εἰς τόν κῆπον τῆς Γεσθημανῆ προσευχόμενος ὁ Χριστός ἔλεγε: «Πατέρα, ἄν εἶναι δυνατόν, ἄς περάση ἔτσι χωρίς νά τό πιῶ τό ποτήριον τοῦτο τοῦ μαρτυρίου καί τοῦ σκληροῦ μου θανάτου. Ἡ Ἁγία Γραφή γράφει καί κάμνει λόγον διά πολλά ποτήρια. Λέγει διά ποτήριον χρυσοῦν τῆς Βαβυλῶνος[16] ἀπό αὐτό τό ποτήριον ἔπιον τά τότε Ἔθνη καί οἱ Λαοί καί ἐμέθυσαν· ἔχει λοιπόν καί ἡ Βαβυλών τῆς σήμερον ἀκολασίας ποτήριον χρυσοῦν, ἀλλά τό ποτόν του δέν εἶναι καλόν καί ὠφέλιμον. Ἦτο χρυσοῦν τό ποτήριον τῆς Βαβυλῶνος, ἀλλά βλέπεις μέσα εἰς αὐτό τόν ὡραιότατον λόγον τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων, πού μέ ὑπερηφάνειαν ἔλεγον καί ἐνόμιζον τούς ἑαυτούς των σοφούς, καί τό ποτήριον εἶχε ποτόν τοιοῦτον πού ἦτο ἀνακατωμένον μέ τῆς εἰδωλολατρίας τήν διδασκαλίαν. Ἀλλά, τέτοιο ποτήριον δέν εὔχεται εἰς τόν ψαλμόν του ὁ Δαυΐδ καί δέν τό ζητεῖ. Τί λοιπόν ζητεῖ; Τό ποτήριον τῆς ὑπομονῆς καί τῆς νίκης κατά τοῦ κόσμου, κατά τῆς ἁμαρτίας, πού εἶναι σφραγισμένον μέ τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Καί ἀπό τό ποτήριον αὐτό ὅποιος θά πίη, ἀφοῦ χορτάση ἀπό τήν χαράν καί τήν ἀγαλλίασιν καί τήν εὐφροσύνην τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θά συγκαταριθμηθῆ εἰς τήν ἁγίαν χορείαν τῶν μαρτύρων, μέ τήν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τόν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καί ἡ δύναμις εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

16. Πρβλ. Ἱερεμ. 28, 7.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τήν ἀκολουθοῦσαν ὁμιλίαν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου δυνάμεθα νά τήν ἐντάξωμεν εἰς τάς ἑρμηνευτικάς ὁμιλίας, διότι τό περιεχόμενον εἶναι καθαρῶς ἑρμηνευτικόν. Ὁ Χρυσόστομος, ἀσχολούμενος ἐνταῦθα μέ τήν ἑρμηνείαν τοῦ ἀνωτέρου ρητοῦ, ἐπιμένει ἰδιαιτέρως εἰς τάς λέξεις «δεῖ» καί «αἱρέσεις».

Ἀποδεικνύει ὅτι τό νόημα τοῦ «δεῖ» δέν εἶναι προτρεπτικόν ἤ συμβουλευτικόν, ἀλλ' ἔχει ἔννοιαν προφητικήν. Ἡ λέξις «αἱρέσεις» οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μέ δογματικάς διδασκαλίας. Ὁ Παῦλος δι' αὐτῆς ἐννοεῖ τάς διαιρέσεις, τάς διαφωνίας, τά σχίσματα, τά ὁποῖα ἐλάμβανον χώραν κατά τάς συνεστιάσεις τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου.

Κατά τά δεῖπνα ταῦτα οἱ πλούσιοι δέν ἀνέμενον τούς πτωχούς, ἀλλά ἔτρωγον μόνοι των καί ἔτσι παρεθεωροῦντο οἱ πένητες. Ὡς ἐκ τούτου ἐδημιουργήθησαν διαιρέσεις καί σχίσματα, τά ὁποῖα ὁ Παῦλος καυτηριάζει καί ὀνομάζει «αἱρέσεις».

Ἡ ὁμιλία αὐτή ἠκολούθησεν ἑτέραν, τῆς ὁποίας τό θέμα ἦτο διά τήν Ἱερουσαλήμ, καί δή, διά τούς θρήνους αὐτῆς, τούς ὁποίους ὁ Χρυσόστομος παρέστησεν ἐναργέστατα καί συνεκίνησε τό ἀκροατήριον. Τοσαύτη δέ ἦτο ἡ συγκίνησις, ὥστε, καθώς λέγει ὁ ἴδιος ὁ ὁμιλητής, ἠναγκάσθη νά διακόψη τόν λόγον διά νά μή ἀναλυθῆ εἰς δάκρυα τό ἀκροατήριον.

Ὁ τόπος τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας ταύτης — ἄν δηλαδή αὐτή ἐξεφωνήθη εἰς τήν Ἀντιόχειαν ἤ εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν — μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἐπίσης ἄγνωστος μᾶς εἶναι καί ὁ χρόνος καί ἡ ἐποχή.

ΟΜΙΛΙΑ

240 A ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΛΕΓΕΙ: «ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΑΣ, ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝΩΝΤΑΙ ΦΑΝΕΡΟΙ ΕΙΣ ΣΑΣ ΟΙ ΕΚΛΕΚΤΟΙ».[1]

Πολὺ συνεκινήθη προηγουμένως τὸ πνευματικὸν τοῦτο θέατρον, ἡ Ἐκκλησία, ὅτε παρουσίασα ἐνώπιόν σας διὰ τοῦ λόγου τὴν Ἱερουσαλὴμ νὰ ἀπαριθμῇ καὶ νὰ θρηνῇ τὰς συμφοράς της. Καὶ λέγω ὅτι συνεκινήθη διότι εἶδον τοὺς ὀφθαλμούς σας ἑτοίμους νὰ πηγάσουν δάκρυα· ἀντελήφθην τὴν διάνοιάν σας νὰ ὀδύρεται καὶ νὰ κλαίῃ ἀπὸ ὅσα ὑπέφερεν.

Τοῦτο καὶ ἐγὼ ταχέως ἐννοήσας, διέκοψα τὴν περιγραφὴν τῆς τραγικῆς διηγήσεως, B ἀφήρεσα ἐκ τοῦ μέσου τὸν λόγον, ὥστε νὰ προλάβω τὸν θρῆνον ποὺ ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἀπὸ κάθε καρδίαν. Διότι ψυχή, ποὺ ἔχει καταληφθῆ ἀπὸ μεγάλην λύπην, δὲν δύναται οὔτε νὰ εἴπῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ ν' ἀκούσῃ τι τὸ ὑγιές. Διὰ ποῖον λοιπὸν σκοπὸν τώρα σᾶς ὑπενθύμισα τὰ προηγούμενα ἐκεῖνα λόγια; Διότι καὶ ὅσα πρόκειται σήμερον νὰ λεχθοῦν εἶναι παραπλήσια μὲ τὰ τότε λεχθέντα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ λόγια ἐκεῖνα τὴν ραθυμίαν ἐκ τοῦ βίου ἡμῶν ἐξέβαλλον καὶ τὴν ἀμέλειαν διώρθωνον δι' ὅσα ἔπρεπε νὰ πράξωμεν, ἔτσι καὶ τὰ ὅσα πρόκειται τώρα νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν δογματικῶν διδασκαλιῶν, δύνανται νὰ καταστήσουν ἡμᾶς σταθερωτέρους εἰς αὐτά· ὥστε ἐξ ὅλων νὰ εἴμεθα κατηρτισμένοι, C φθάνοντες «Εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας», συμφώνως πρὸς τὸν Θεῖον Ἀπόστολον Παῦλον.[2] Τότε τὸ σῶμά σας ἐθεραπεύσαμεν, τώρα σᾶς ἰατρεύομεν τὴν κεφαλήν· τότε διὰ τῶν λόγων τοῦ Προφήτου Ἱερεμίου, τώρα διὰ τῶν ρημάτων τοῦ Παύλου. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παύλου μὲ τοὺς ὁποίους σήμερον πρόκειται νὰ ἀσχοληθῶμεν πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν; «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν

---

1. Α' Κορινθ. 11, 19.
2. Ἐφεσ. 4, 13.

καὶ αἱρέσεις, λέγει, ἀνάμεσά σας, διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ εἰς σᾶς οἱ ἐκλεκτοί».[3]

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ μάθωμεν δὲν εἶναι μικρόν. Διότι, ἐὰν ὁ Παῦλος συμβουλεύῃ νὰ γίνεται κάτι τέτοιο, δηλαδὴ «νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱρέσεις», τότε οἱ εἰσάγοντες τὰς αἱρέσεις ἀπαλλάσσονται πάσης εὐθύνης. Ἀλλὰ κάτι τέτοιο δὲν συμβαίνει, ὄχι· D διότι λέγει αὐτό, ὄχι προκαθορίζων ἀλλὰ προφητεύων τὸ μέλλον. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν ἀσθενῆ νὰ παραδίδεται εἰς πολυφαγίαν καὶ μέθην καὶ τὸν βλέπει ἀκόμη νὰ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχήν του καὶ εἰς ἀπηγορευμένα δι' αὐτὸν φαγητά, προλέγει ὅτι ἡ κατάχρησις αὐτὴ θὰ προξενήσῃ πυρετόν, δὲν θέτει νόμους, οὔτε συμβουλεύει τοῦτο, ἀλλὰ προλέγει τὸ μέλλον, κατόπιν ἐξετάσεως τῆς παρούσης καταστάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ γεωργὸς ἢ ὁ κυβερνήτης πλοίου, ὁσάκις βλέπει νὰ συγκεντρώνωνται νέφη καὶ νὰ πίπτουν βρονταί, E συνοδευόμεναι ἀπὸ ἀστραπάς καὶ λέγει ὅτι τὰ νέφη πρέπει νὰ φέρουν βροχὴν καὶ μάλιστα ραγδαίαν, οὔτε αὐτὸς συμβουλεύει ἀλλὰ προλέγει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὸ μέλλον. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος ἔθεσε τὸ «Πρέπει».

Πολλάκις λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅταν βλέπωμεν ἀνθρώπους διαπληκτιζομένους καὶ μὲ φοβερὰς ὕβρεις περιλουομένους, λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὰς χεῖρας καὶ νὰ καταλήξουν εἰς τὴν φυλακήν. Δὲν τοὺς συμβουλεύομεν, οὔτε τοὺς προτρέπομεν νὰ κάνουν αὐτὰ (ἄλλωστε πῶς εἶναι δυνατόν;) ἀλλὰ συμπεραίνομεν τὸ μέλλον ἀπὸ τὸ παρόν. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος, δὲν συμβουλεύει αὐτὰ μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι «Πρέπει καὶ αἱρέσεις νὰ ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας»[4] ἀλλὰ προαναγγέλλει καὶ προφητεύει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν συμβουλεύει νὰ ὑπάρχουν αἱρέσεις, εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος λέγει· «Καὶ ἂν ἀκόμη ἄγγελος σᾶς κηρύξῃ διαφορετικὸν Εὐαγγέλιον ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ σᾶς ἐκηρύξαμεν, αὐτὸς ἂς εἶναι ἀνάθεμα».[5] 241 A Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπορρίπτει τὴν περιτομὴν καὶ λέγει· «Ἐὰν περιτέμνεσθε, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ εἰς τίποτε»,[6] καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ καθωρισμένος διὰ τὴν περιτομὴν χρόνος εἶχε παρέλθει καὶ ἐθολώνετο ἡ

3. Α' Κορινθ. 11, 19.
4. Α' Κορινθ. 11, 19.
5. Γαλ. 1, 8.
6. Γαλ. 5, 2.

καθαρότης τοῦ κηρύγματος. Διατί ὅμως, λέγει, καὶ αἰτίαν προσέθεσεν καὶ εἶπεν· «Διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοί;».[7] Τὸ «Διὰ νὰ» εἰς πολλὰ μέρη τῶν Θείων Γραφῶν δὲν εἶναι ἔκφρασις αἰτιολογίας ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῶν πραγμάτων. Παράδειγμα, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, καὶ εἰς τὸν τυφλὸν ἔδωσε τὸ φῶς· καὶ ἐκεῖνος μέν, ὁ τυφλός, τὸν Χριστὸν προσεκύνησεν. Ἀντιθέτως, οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῷ ὁ τυφλὸς εἶχε θεραπευθῆ, τὰ πάντα μετεχειρίζοντο, ὥστε νὰ καλύψουν τὸ θαῦμα καὶ τὸν Χριστὸν ἐδίωκον. Τότε λοιπὸν λέγει ὁ Χριστός: B «Διὰ κρίσιν ἐγὼ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὸ φῶς ἐκεῖνοι ποὺ δὲν βλέπουν καὶ νὰ γίνουν τυφλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν».[8]

Ἆρά γε λοιπόν, δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ καταστοῦν τυφλοὶ ἐκεῖνοι; (οἱ Ἰουδαῖοι). Ὄχι. Δὲν ἦλθε δι' αὐτό, ἀλλὰ συνέβη τοῦτο καὶ τὸ γεγονὸς ἔθεσεν ἐν σχήματι αἰτιολογίας.

Ἕτερον παράδειγμα. Ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ροπὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ κάμῃ καλυτέρους τοὺς ἀποδεχομένους αὐτόν. Ἀλλὰ τοὐναντίον συνέβη, ἕνεκα τῆς ραθυμίας ἐκείνων (τῶν Ἰουδαίων), διότι ηὐξήθησαν αἱ ἁμαρτίαι των. Καὶ λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ Νόμος παρεισέφρησε διὰ νὰ πολλαπλασιασθοῦν αἱ παραβάσεις».[9] Καὶ ὅμως δὲν ἐδόθη δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἁμαρτίαν. C Ἔγινεν ὅμως τοῦτο διὰ τὴν σκληροκαρδίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τὸν Νόμον.

Ἔτσι καὶ ἐνταῦθα, τὸ «Διὰ νὰ» δὲν εἶναι δηλωτικὸν αἰτιολογίας ἀλλὰ ἀποτελέσματος. Ὅτι δὲ κάποια ἄλλη εἶναι ἡ αἰτία τῶν αἱρέσεων καὶ δὲν γίνονται αἱρέσεις διὰ τοῦτο, δηλαδὴ «Διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοί», ἀλλὰ ἀπὸ κάπου ἀλλοῦ ἔλαβον τὰς ἀφορμάς, ἄκουσε τὸν Χριστόν, ὁ Ὁποῖος μᾶς φανερώνει τὴν αἰτίαν: «Ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν», λέγει, «ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔσπειρεν εἰς τὸν ἀγρόν του καλὸν σπόρον. Ἀλλ' ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκοιμῶντο, ἦλθεν ὁ ἐχθρός του καὶ ἔσπειρε ζιζάνια».[10] Βλέπεις ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον φυτρώνουν αἱ αἱρέσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι (Χριστιανοὶ) ἐκοιμήθησαν; D Ἐπειδὴ εἶχε καταλάβει αὐτοὺς ἡ ραθυμία; Ἐπειδὴ

7. Α' Κορινθ. 11, 19.
8. Ἰωάν. 9, 39.
9. Ρωμ. 5, 20.
10. Ματθ. 13, 24-25.

δὲν ἐπρόσεχαν μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὰ λεγόμενα; Διὰ νὰ μὴ λέγῃ κάποιος: «Διατί ὁ Χριστὸς παρεχώρησε τὰς αἱρέσεις;», λέγει ὁ Παῦλος. «Οὐδόλως σὲ βλάπτει αὐτὴ ἡ παραχώρησις· ἐὰν εἶσαι ἐκλεκτός, θὰ γίνῃς ἀκόμη ἐπιφανέστερος». Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ἵστασαι εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, καθ' ἣν στιγμὴν δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς νὰ σὲ ἐμποδίσῃ ἢ νὰ σὲ ἀπατήσῃ, μὲ τὴν ἄλλην περίπτωσιν, ὅταν μένῃς ἀσάλευτος καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἂν καὶ σὲ κτυποῦν μύρια κύματα. Καὶ ὅπως τὰ δένδρα, πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσβαλλόμενα, ἰσχυρότερα καθίστανται, ἐὰν εἶναι καλῶς καὶ μετ' ἀκριβείας ἐρριζωμένα· E τοιουτοτρόπως λοιπὸν συμβαίνει καὶ μὲ τὰς ψυχὰς τὰς ἑδραιωθείσας ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ὅσαι αἱρέσεις καὶ ἂν τὰς προσβάλλουν, δὲν τὰς μετακινοῦν, σταθερωτέρας τὰς κάμνουν. Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν, λέγει, διὰ τοὺς ἀσθενεῖς περὶ τὴν πίστιν, τοὺς μετακινουμένους καὶ εὐκόλως ἀνατρεπομένους; Οὔτε ἐκεῖνοι εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἕνεκα τῆς προσβολῆς τῆς αἱρέσεως, ἀλλὰ τοῦτο ὑφίστανται διὰ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν. Ἀσθένειαν δὲ λέγω, ὄχι τὴν φυσικήν, ἀλλὰ τὴν προερχομένην ἐκ τῆς προαιρέσεώς των, ἡ ὁποία εἶναι ἀξιοκατάκριτος καὶ ὑπὸ κόλασιν καὶ τιμωρίαν εὑρίσκεται. Τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διορθώσωμεν. Διὰ τοῦτο καί, ὅταν τὸ κατορθώνωμεν, ἐπαινούμεθα καί, ὅταν δὲν τὸ κατορθώνωμεν, τιμωρούμεθα.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ βλάψῃ τοὺς ἀγρυπνοῦντας, θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω καὶ μὲ τὸ ἑξῆς: Τί δύναται νὰ γίνῃ πονηρότερον τοῦ διαβόλου, τί δὲ μιαρώτερον; 242 A Ἀλλ' ὅμως ὁ πονηρὸς οὗτος καὶ κακοῦργος ἂν καὶ εἶχε πολλὴν δύναμιν, καὶ μεθ' ὅλων τῶν τεχνασμάτων του προσέβαλε τὸν Ἰώβ, καὶ ἐκένωσεν ὅλα τὰ βέλη του εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὸ σῶμα τοῦ δικαίου, ὄχι μόνον αὐτὸν δὲν ἐκλόνισε, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον τὸν κατέστησε. Καὶ οὗτος μέν, ὁ Ἰώβ, οὔτε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν διάβολον τότε ἐβλάπτετο· ὁ δὲ Ἰούδας, ἐπειδὴ ἦτο ἀμελὴς καὶ ῥάθυμος, τίποτε δὲν ἐκέρδισεν ἀπὸ τὴν συναναστροφήν του μὲ τὸν Χριστόν, ἀντιθέτως, παρὰ τὰς πολλὰς νουθεσίας καὶ συμβουλὰς ἔμεινε προδότης· ἡ αἰτία εἶναι, ὅτι, ἐὰν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ σωθῇ, δὲν τὸν ἀναγκάζει, οὔτε τὸν βιάζει ὁ Θεός· ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἠνάγκασε καὶ ἐκεῖνον. B Οὕτως, ἐὰν ἀγρυπνῶμεν καὶ ἡμεῖς, οὔτε ὁ διάβολος δύναται νὰ μᾶς βλάψῃ· ἐὰν ὅμως δὲν γρηγορῶμεν, ἀλλὰ ζῶμεν μὲ ῥαθυμίαν, οὔτε καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες

θέλουν νὰ μᾶς ὠφελήσουν, θὰ κερδίσωμεν ποτὲ κάτι, ἀλλὰ καὶ ζημίαν τὴν ἐσχάτην θὰ ὑποστῶμεν· τόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ῥαθυμία.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λοιπόν, ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐζημιώθησαν. Ὄχι βεβαίως ἕνεκα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ῥαθυμίας καὶ ἀχαριστίας των. Καὶ ἄκουσε αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει: «Ἐὰν δὲν εἶχον ἔλθει καὶ δὲν τοὺς εἶχα ὁμιλήσει, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν· τώρα ὅμως δὲν ἔχουν καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὰς ἁμαρτίας των».[11] C Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν συγγνώμην τους ἀπεστέρησε καὶ τὴν ἀπολογίαν αὐτῶν ἀφήρεσεν; Τόσον μέγα κακὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ φροντίζῃ τις τὸν ἑαυτόν του, μηδὲ νὰ ἐξοικονομῇ τὰ περὶ τὸν ἑαυτόν του καθὼς πρέπει. Τοῦτο καὶ εἰς τὰ σώματα δύναται κάποιος νὰ ἴδῃ ὅτι συμβαίνει· ὁ ἀσθενὴς δηλαδὴ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει συνήθως καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον σκοτεινόν. Ὅποιος ὅμως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει ὑγιεῖς, οὔτε τὸ σκότος δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

Καὶ δὲν ἐπεκτείνω τὸν λόγον χωρὶς αἰτίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ παραλείπουν νὰ μέμφωνται τὰς ῥαθυμίας των καὶ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν διόρθωσιν τῆς σκληροκαρδίας καὶ τῆς ἀναισθησίας των, ὄχι μόνον τοῦτο δὲν κάμνουν, ἀλλὰ περιέρχονται καὶ ἀναζητοῦν ψευδεῖς δικαιολογίας διὰ τοὺς ἑαυτούς των καὶ λέγουν, «Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ διάβολος, δὲν θὰ ἐχανόμεθα· ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ νόμος δὲν θὰ ἡμαρτάνομεν· D ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱρέσεις, δὲν θὰ ἀνετρεπόμεθα». Δικαιολογίαι εἶναι ταῦτα καὶ προφάσεις, ἄνθρωπε. Διότι τίποτε δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ βλάψῃ τὸν ἀγρυπνοῦντα, ὅπως τίποτε δὲν ὠφελεῖ τὸν ὑπνοῦντα καὶ ῥάθυμον καὶ ἀμελοῦντα διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ὑπαινισσόμενος ἔλεγεν: «Διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοὶ εἰς σᾶς». Δηλαδή, μὴ θορυβῆσθε, μὴ ταράσσεσθε· αἱ αἱρέσεις δὲν δύνανται νὰ σᾶς βλάψουν ποσῶς.

Καὶ ὅτι, λοιπόν, οὐδὲ οὕτως ἔχει τὸ ἐν λόγῳ θέμα, ἐκ τῶν ἑξῆς γίνεται φανερόν, ἔστω καὶ ἂν ὁ λόγος ἦτο περὶ αἱρέσεων. Διότι εἶναι προφητεία, ὄχι συμβουλή· E πρόρρησις καὶ ὄχι παρότρυνσις· καὶ τὸ «Διὰ νὰ» ἀποτελέσματος δηλωτικὸν εἶναι, οὐχὶ αἰτιολογίας. Ὅτι δὲ ὁ λό-

11. Ἰωάν. 15, 22.

γος τοῦ Παύλου, τώρα, δὲν εἶναι περὶ δογματικῶν διδασκαλιῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πτωχῶν καὶ πλουσίων διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ φαγητὸν ἢ ὄχι, περὶ τῆς ἀσωτίας καὶ τῆς λαιμαργίας τῶν πλουσίων, περὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν πτωχῶν ἐκ μέρους αὐτῶν, ἀναμείνατε ὀλίγον διὰ νὰ σᾶς διηγηθῶ ταῦτα ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων· διότι ἄλλως, δὲν θὰ κατανοήσετε τὸ λεγόμενον.

Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι ἤρχισαν νὰ σπείρουν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, προσῆλθον ἀμέσως εἰς τὸν Χριστὸν τρισχίλιοι καὶ πάλιν πεντακισχίλιοι, καὶ ὅλων ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία ἦτο μία. 243 A Ἡ αἰτία δὲ τῆς ὁμονοίας καὶ ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης των, ὁ ὁποῖος ἥνωσε τόσας ψυχὰς εἰς μίαν, ἦτο ἡ περιφρόνησις τῶν χρημάτων· «Διότι, λέγει, οὐδεὶς ἔλεγεν ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα ἦσαν κοινά».[12]

Ἐπειδὴ κατεστράφη ἡ ρίζα τῶν κακῶν, ἡ φιλαργυρία λέγω, εἰσῆλθον ἔπειτα ὅλα τὰ καλά, καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ συνεδέοντο στενῶς μεταξύ των, μὴ ὑπάρχοντος ἐκείνου ποὺ θὰ διαιροῦσεν αὐτούς. Διότι εἶχεν ἐκβληθῆ ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο ρῆμα, τὸ ἰδικόν μου καὶ τὸ ἰδικόν σου, τὸ ὁποῖον ἔφερεν μυρίους πολέμους εἰς τὴν οἰκουμένην, καὶ οὕτω κατῴκουν οἱ Χριστιανοὶ τὴν γῆν, ὡς οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν ἐφθόνουν οἱ πένητες τοὺς πλουσίους· B διότι δὲν ὑπῆρχον πλούσιοι. Οὔτε περιεφρόνουν οἱ πλούσιοι τοὺς πένητας· διότι πτωχοὶ δὲν ὑπῆρχον· «ἀλλὰ τὰ πάντα ἦσαν κοινά. Καὶ κανεὶς δὲν ἔλεγε κάτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἰδικόν του».[13] Διότι δὲν ἐγίνετο τότε, ὅπως γίνεται τώρα.

Τώρα ἔχοντες τὰ ἰδικά των, δίδουν εἰς τοὺς πτωχούς. Τότε ὅμως δὲν συνέβαινε τοῦτο, ἀλλὰ παραιτηθέντες τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἰδίων χρημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον αὐτὰ κατέθετον καὶ ἀνεμείγνυον, καὶ οὔτε ἐφαίνοντο πλέον εὔποροι οἱ πρότερον πλούσιοι· ὥστε καὶ ἐὰν ἀκόμη κάποια ἀλαζονεία ἐγεννᾶτο, ἕνεκα τῆς καταφρονήσεως τῶν χρημάτων καὶ αὐτὴ παντελῶς θὰ ἐξηφανίζετο, ἐπειδὴ ὅλοι ἦσαν ἴσοι καὶ τὲ ἡματα ὅλων εἶχον ἀναμιχθῆ.

C Τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν δύναταί τις νὰ ἴδῃ ὄχι μόνον ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον κατέθετον τὰ χρήματα. Ὅσοι δηλαδὴ ἦσαν κάτοχοι κτημάτων ἢ

12. Πράξ. 4, 32.
13. Πράξ. 4, 32.

οἰκιῶν ἐπώλουν αὐτὰ καὶ ἔφερον τὰ χρήματα καὶ τὰ ἔθετον παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων.[14] Δὲν εἶπεν, ὅτι ἔθετον ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀλλ' ἐτοποθέτουν παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, δεικνύοντες διὰ τούτου τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸ δέος, τὰ ὁποῖα εἶχον πρὸς τοὺς Ἀποστόλους· διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐλάμβανον μᾶλλον ἢ ὅτι ἔδιδον.

Καὶ τοῦτο πρὸ πάντων ὑποβοηθεῖ εἰς τὸ νὰ περιφρονήσωμεν τὰ χρήματα, τοῦτο εἰς τὸ νὰ διαθρέψωμεν γνησίως τὸν Χριστόν, ὅταν δηλαδὴ πράττῃς αὐτὸ μὲ ταπείνωσιν καὶ χωρὶς ὑπερηφάνειαν, ὅταν θεωρῇς ὅτι εὐεργετεῖς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν σου μᾶλλον ἢ τὸν λαμβάνοντα. D Διότι ἐὰν δὲν σκέπτεσαι οὕτω, μὴ δίδῃς· ἐὰν δὲν νομίζῃς ὅτι λαμβάνεις μᾶλλον παρὰ ὅτι παρέχεις, μὴ δίδῃς. Τοῦτο ἐβεβαίωσεν καὶ πρὸς ἄλλους ὁ Παῦλος γράφων οὕτω: «Σᾶς γνωρίζω, ἀδελφοί, τὴν χάριν τῆς γενναιοδωρίας, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μακεδονίας, διότι ἡ ἐσχάτη πτωχεία των ἐξεχείλισεν εἰς πλουσίαν γενναιοδωρίαν ἐκ μέρους των· διότι ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις των, τὸ μαρτυρῶ, καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς δυνάμεις των, ἔδωκαν αὐτοπροαιρέτως, καὶ μᾶς ἐζητοῦσαν μὲ πολλὰς παρακλήσεις νὰ τοὺς κάμωμεν τὴν χάριν νὰ μετάσχουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἁγίους».[15]

Βλέπεις πῶς διὰ τοῦτο θαυμάζει περισσότερον αὐτούς, διότι ηὐχαρίστουν, καὶ ἐδέοντο, καὶ παρεκάλουν, καὶ οὕτως ἐποίουν τὴν ἐλεημοσύνην; E Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὸν Ἀβραὰμ θαυμάζομεν, ὄχι μόνον διότι μόσχον ἐθυσίασεν πρὸς φιλοξενίαν, οὔτε διότι ἄλευρα ἐζύμωσεν, ἀλλὰ διότι μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπεδέχθη τοὺς ξένους, τρέχων πλησίον αὐτῶν, ὑπηρετῶν, κυρίους ὀνομάζων αὐτούς, διότι ἐνόμιζεν ὅτι εὕρισκε θησαυρὸν μυρίων ἀγαθῶν, ἐὰν ποτε ἔβλεπε νὰ διέρχεται κάποιος ξένος. Ἔτσι ἡ ἐλεημοσύνη γίνεται διπλῆ, ὅταν δίδωμεν καὶ δίδοντες παρέχομεν μετὰ προθυμίας. Διότι· «Ὁ Θεός, λέγει, ἀγαπᾷ τὸν χαρούμενον δωρητήν».[16] 244 A Ἐπειδή, ὅταν καὶ πολλὰ χρήματα δώσῃς μὲ ἐγωϊσμὸν καὶ ὑπερηφάνειαν καὶ κενοδοξίαν, τὰ πάντα ἀπώλεσες· καθὼς ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος, ὅστις ἔδιδεν μὲν εἰς ἐλεημοσύνας τὸ ἓν δέκατον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὑπε-

14. Πράξ. 4, 34.
15. Β' Κορινθ. 8, 1-4.
16. Β' Κορινθ. 9, 7.

ρηφανεύετο καὶ ἐκαυχᾶτο, τὰ πάντα ἀπώλεσε, καὶ οὕτω κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ.[17] Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ διὰ τοὺς περὶ τοὺς Ἀποστόλους εὑρισκομένους· ἀλλ' οὗτοι προσέφερον τὰ χρήματα χαίροντες, ἀγαλλόμενοι, νομίζοντες ὅτι κερδίζουν τὰ μέγιστα, καὶ τὸ νὰ δεχθοῦν οἱ Ἀπόστολοι τὰ χρήματά των εἶχον διὰ μεγάλην τιμήν των. Καὶ ὅπως μερικοί, ποὺ καλοῦνται πρὸς μεγάλας ἐξουσίας καὶ μέλλουν νὰ κατοικήσουν εἰς τὰς ἡγεμονικωτέρας τῶν πόλεων, **B** διὰ παντὸς ἀφοῦ πωλήσουν τὰς περιουσίας καὶ ἐξαργυρώσουν αὐτάς, οὕτω μετατίθενται. Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔπραττον τότε, προσκληθέντες πρὸς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν ἄνω Μητρόπολιν καὶ τὴν ἐκεῖ εὑρισκομένην βασιλείαν. Ἐπειδὴ ἐγνώριζον, ὅτι ἡ πραγματικὴ αὐτῶν πατρὶς εἶναι ἐκείνη, ἡ Ἐπουράνιος, ἀφοῦ ἐξαργύρωσαν τὴν περιουσίαν των, διὰ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἔστειλον τὴν περιουσίαν ἐκεῖ, εἰς τὸν Οὐρανόν. Καθ' ὅσον εἶναι γνώρισμα ἐσχάτης ἀφροσύνης νὰ ἀφήσωμεν κάτι ἐκ τῶν ἡμετέρων νὰ εναπομείνη ἐνταῦθα, τὴν στιγμὴν ποὺ πρόκειται ἡμεῖς νὰ ἀποδημήσωμεν ἀπὸ ἐδῶ μετ' ὀλίγον· καθ' ὅσον ὅ,τι παραμείνει ἐδῶ, εἰς ζημίαν θὰ μᾶς ἀποβῇ. Τὰ πάντα λοιπὸν πρὸς τὰ ἐκεῖ ἂς στείλωμεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅπου καὶ ἡμεῖς διὰ παντὸς πρόκειται νὰ ζήσωμεν.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι σκεπτόμενοι, ὅλα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν προσέφερον εἰς ἐλεημοσύνην καὶ ἡ πρᾶξις αὐτὴ διπλῆ ἐλογίζετο· **C** καθ' ὅσον τὴν πενίαν τῶν πτωχῶν ἀνεκούφιζον, καὶ μεγαλυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν καθιστοῦσαν τὴν περιουσίαν των, εἰς τὸν οὐρανὸν μεταφέροντες τοὺς θησαυρούς των. Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν τῆς συνηθείας καὶ τῆς ἕξεως προῆλθεν τότε μία θαυμαστὴ συνήθεια εἰς τὰς Ἐκκλησίας· συνερχόμενοι δηλαδὴ ὅλοι οἱ πιστοὶ μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας, μετὰ τὰς προσευχάς, μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν, δὲν ἀνεχώρουν ἀμέσως διὰ τὰς οἰκίας, ἀλλ' οἱ πλούσιοι καὶ εὐπορώτεροι ἔφερον ἀπὸ τὰς οἰκίας τροφὰς καὶ φαγητά, προσεκάλουν τοὺς πένητας καὶ μετεῖχον κοινῶν τραπεζῶν, **D** κοινῶν ἑστιάσεων, κοινῶν συμποσίων εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν· ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς συνεστιάσεως, καὶ ἀπὸ τῆς εὐλαβείας τοῦ τόπου, καὶ ἀπὸ παντοῦ ἡ ἀγάπη νὰ συσφίγγεται, καὶ μεγάλη ἦτο εἰς αὐτοὺς ἡ εὐχαρίστησις, μεγάλη δὲ καὶ ἡ ὠφέλεια. Διότι καὶ οἱ πτωχοὶ ἀπελάμβανον παραμυ-

17. Λουκ. 18, 10 14

θίας οὐχὶ μικρᾶς, καὶ οἱ πλούσιοι πολλῆς εὐνοίας καὶ παρὰ τῶν τρεφομένων καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ταῦτα ἔπραττον, προσείλκυον πολλὴν χάριν καὶ οὕτως ἀπήρχοντο εἰς τὰς οἰκίας.

Ἄπειρα δὲ ἀγαθὰ προήρχοντο ἐκ τοῦ πράγματος τούτου (τῆς συνεστιάσεως), **E** καὶ τὸ πλέον οὐσιωδέστερον, ἡ φιλία ἐγίνετο καθ' ἑκάστην σύναξιν θερμοτέρα, καθ' ὅσον συνεδέοντο μεταξύ των δι' ἀγάπης, καὶ εὐεργέται καὶ εὐεργετούμενοι. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνήθειαν οἱ Κορίνθιοι σὺν τῷ χρόνῳ κατήργουν καὶ οἱ πλούσιοι μόνοι των συνέτρωγον παραβλέποντες τοὺς πτωχούς, μὴ ἀναμένοντες αὐτούς, ἐπειδὴ πολλάκις καθυστέρουν, καὶ ὑπὸ βιοτικῶν ἀναγκῶν, καθὼς εἶναι αἱ τῶν πτωχῶν, ἀπησχολοῦντο καὶ ἐβράδυνον.

Ἔτσι λοιπὸν ἔφθανον μετ' ὀλίγον οἱ πτωχοὶ καὶ ἔφευγον ἐντροπιασμένοι, διότι τὸ δεῖπνον εἶχε τελειώσει, καὶ ἄλλοι μὲν εἶχον προφθάσει, ἄλλοι δὲ εἶχον στερηθῆ τοῦ δείπνου.

Βλέπων λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐκ τούτου πολλὰ ἄτοπα νὰ προέρχωνται, καὶ ἄλλα μὲν νὰ ἔχουν γίνει ἤδη, 245 **A** ἄλλα δὲ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἀναφύωνται, (δηλαδὴ καταφρόνησις τῶν πενήτων ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ περιφρόνησις μεγάλη, εἰς τοὺς πένητας δὲ παρετηρεῖτο στενοχωρία, καὶ μῖσος πρὸς τοὺς πλουσίους, καὶ ὅσα ἄλλα ἦτο φυσικὸν νὰ προέλθουν ἐκ τῶν ἀτόπων τούτων), προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ τὴν ἁμαρτωλὸν ταύτην καὶ κακὴν συνήθειαν. Καὶ πρόσεχε μὲ πόσην σοφίαν καὶ ἐπιείκειαν εἰς τὴν διόρθωσιν εἰσέρχεται. Καὶ κάμνει ἀρχὴν λέγων ταῦτα: «Δίδω τὰς ἀκολούθους ὁδηγίας καὶ δὲν σᾶς ἐπαινῶ, διότι συνέρχεσθε ὄχι πρὸς τὸ καλύτερον, ἀλλὰ πρὸς τὸ χειρότερον».[18]

Τί δὲ σημαίνει τὸ «Ὄχι πρὸς τὸ καλύτερον;». Οἱ πρόγονοί σας, λέγει, καὶ οἱ πατέρες ἐπώλουν καὶ αὐτὰς τὰς περιουσίας των καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ κοινὰ τὰ πάντα εἶχον, καὶ πολλὴν ἀγάπην εἶχον μεταξύ των, **B** σεῖς δὲ ἐνῷ ἔπρεπε νὰ μιμηθῆτε ἐκείνους, ὄχι μόνον τοιοῦτόν τι δὲν ἐπράξατε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἴχατε μοναδικόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἐχάσατε, δηλαδὴ τὰ συμπόσια τὰ γινόμενα κατὰ τὴν θείαν συγκέντρωσιν· διὰ τοῦτο καὶ λέγει, ὅτι «Ὄχι πρὸς τὸ καλύτερον ἀλλὰ πρὸς τὸ χειρότερον συνέρχεσθε». Καὶ ἐκεῖνοι μὲν (οἱ πατέρες σας) ὅλα τὰ ὑπάρχοντα παρεχώρησαν εἰς τοὺς πένητας· σεῖς δὲ μόνον

18. Α' Κορινθ. 11, 17.

κοινὴν τράπεζαν ἔχοντες πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ταύτης ἀπεστερήσατε αὐτοὺς «Κατὰ πρῶτον ἀκούω ὅτι ὅταν συνέρχεσθε ὡς ἐκκλησία, ὑπάρχουν μεταξύ σας διαιρέσεις καὶ ἓν μέρος τὸ πιστεύω».[19]

Βλέπε πῶς πάλιν συνετῶς ἐπιφέρει τὴν διόρθωσιν. Δὲν εἶπεν, «Οὔτε ἀπιστῶ, οὔτε πιστεύω» C ἀλλὰ τὴν φράσιν τὴν ἄφησε διφορουμένην, «Μέρος τι καὶ πιστεύω"· δὲν τὸ πιστεύω τελείως, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπορρίπτω τελείως· τὸ νὰ γίνῃ ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. Δὲν τὸ πιστεύω, ἐὰν διορθωθῆτε. Ἐὰν ὄχι, τὸ πιστεύω. Οὔτε λοιπόν, τοὺς κατηγόρησεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατηγόρησε. Δὲν τοὺς κατηγόρησε τελείως, διὰ νὰ τοὺς δώσῃ εὐκαιρίαν διορθώσεως καὶ προθεσμίαν μετανοίας· δὲν τοὺς ἄφησε χωρὶς νὰ τοὺς ἐλέγξῃ, διὰ νὰ μὴ μείνουν εἰς τὴν αὐτὴν ἀρρώστειαν τῆς ραθυμίας. Δὲν τὰ ἐπίστευσα ἀκόμη ὅλα λέγει· τοῦτο σημαίνει τὸ «Μέρος τι πιστεύω». D Τοῦτο δὲ ἔλεγε διὰ νὰ προτρέπῃ αὐτοὺς νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ διορθώσουν τὴν ἀσθένειάν των, καὶ νὰ ἀποτρέψουν αὐτόν, τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ μὴ πιστεύῃ οὔτε κατ' ἐλάχιστον εἰς βάρος αὐτῶν. «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱρέσεις ἀνάμεσά σας, διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ εἰς σᾶς οἱ ἐκλεκτοί».[20] Λέγει λοιπὸν τὰς αἱρέσεις. Ἐδῶ προσέχετε, διότι δὲν ἀφορᾷ εἰς δογματικὰς διδασκαλίας τό, «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱρέσεις»· ἀλλὰ τὴν διχόνοιαν ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰ δεῖπνα. Διότι, ὅταν εἶπε «Πρέπει καὶ αἱρέσεις νὰ ὑπάρχουν» προσδιώρισε καὶ τὴν μορφὴν τῶν αἱρέσεων. «Διότι ὅταν συγκεντρώνεσθε ὅλοι μαζί, δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ Κυριακὸν δεῖπνον νὰ φάγετε».[21] Τί σημαίνει «Κυριακὸν δεῖπνον νὰ φάγετε;». Δεσποτικὸν δεῖπνον, λέγει, E δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φάγετε· δεῖπνον ἐκεῖνο ἐννοεῖ, τὸ ὁποῖον παρέδωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα, ὅτε ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν μετ' Αὐτοῦ. Διότι εἰς ἐκεῖνο τὸ δεῖπνον καὶ ὁ Δεσπότης καὶ ὅλοι οἱ δοῦλοι μαζὶ συνέτρωγον· ἐνῷ σεῖς ἂν καὶ εἶσθε ἴσοι μεταξύ σας, ἤλθατε εἰς διάστασιν καὶ εἰς σχίσματα. Καὶ ἐκεῖνος οὐδὲ τὸν προδότην ἐξέβαλεν· καθ' ὅτι ὁ Ἰούδας μαζί των ἦτο τότε, σὺ δὲ τὸν ἀδελφόν σου ἀποστρέφεσαι. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει, «Δὲν εἶναι δυνατὸν Κυριακὸν δεῖπνον νὰ φάγετε». Κυριακὸν δεῖπνον λέγει, τὸ μεθ' ὁμονοίας καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Χριστιανῶν εἰς κοινὴν

19. Α' Κορινθ. 11, 18.
20. Α' Κορινθ. 11, 19.
21. Α' Κορινθ. 11, 20.

τράπεζαν λαμβανόμενον. «Διότι καθεὶς ἀπὸ σᾶς τὸ ἰδικόν του δεῖπνον προλαμβάνει καὶ τρώγει· καὶ ἄλλος μὲν πεινᾷ, ἄλλος δὲ καθ' ὑπερβολὴν μεθύει».[22] 246 A Καὶ δὲν εἶπεν, οὗτος μὲν πεινᾷ, ἐκεῖνος δὲ ἐσθίει, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μέθης σφοδρότερον αὐτοὺς ἐλέγχει. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ πέραν τοῦ μέτρου (τοῦ κανονικοῦ) γίνονται, λέγει. Σὺ μὲν ὑπὸ τῆς πολυφαγίας διαρρηγνύεσαι, ἐκεῖνος δὲ λειώνει ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ σὺ ἀπολαμβάνεις καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων, ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ τῶν ἀπαραιτήτων γεύεται. Τὸ διπλοῦν κακὸν τοῦτο καλεῖ αἱρέσεις, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῆς ἀθετήσεως τῆς ἰσότητος, ἐπειδὴ ἐφιλονίκουν μεταξύ των καὶ ἐστασίαζον, καὶ οὗτος μὲν ἐπείνα, ἐκεῖνος δὲ ἐμέθυε. Καὶ καλῶς εἶπε «Συνερχομένων ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό». Διὰ ποίαν αἰτίαν συγκεντρώνεσθε; Λέγει· τί ἐπιθυμεῖ ἡ συνάθροισις; B Διατί κοινὴ γίνεται ἡ συγκέντρωσις, ὅταν ἡ τράπεζα δὲν γίνεται κοινή; Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα συγκεντρώσαμεν, ἀνήκουν εἰς τὸν Δεσπότην· εἰς κοινήν, λοιπόν, τράπεζαν ἂς ἐκτεθοῦν, καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς μας ἀδελφούς. «Ἢ μήπως δὲν ἔχετε οἰκίας διὰ νὰ ἐσθίετε καὶ διὰ νὰ πίετε; Ἢ περιφρονεῖτε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, λέγει, καὶ ἐξουθενεῖτε τοὺς πτωχούς;».[23] Σὺ μὲν νομίζεις, λέγει, ὅτι ὑβρίζεις μόνον τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος μετέχει τῆς ὕβρεως. Διότι περιφρονεῖς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν. Καθ' ὅσον διὰ τοῦτο Ἐκκλησία ὀνομάζεται, διότι πάντας δέχεται ἐξ ἴσου. Διατί λοιπὸν τὴν εὐτέλειαν τῆς οἰκίας σου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μεταφέρεις; Διότι καὶ ἂν καταφρονῇς τὸν ἀδελφόν σου, σεβάσθητι τὸν τόπον· καθ' ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑβρίζεται. Καὶ δὲν εἶπεν, «Ἀποστερεῖτε τοὺς μὴ ἔχοντας», ἤ, «Δὲν ἐλεεῖτε τοὺς πτωχούς», ἀλλὰ τί; C Καταξευτελίζετε τοὺς πένητας. Σφοδρότατα περιέγραψε τὴν ἀσωτίαν αὐτῶν. Διότι λέγει, δὲν στενοχωρεῖ τὸν πτωχὸν τόσον ἡ τροφή, ὅσον ἡ ὕβρις. Βλέπε πῶς καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀπελογήθη μὲ πολλὴν σύνεσιν, καὶ ἐκείνους ἤλεγξεν σφοδρότερον. «Τί νὰ σᾶς εἴπω; Νὰ σᾶς ἐπαινέσω; Διὰ τοῦτο δὲν σᾶς ἐπαινῶ».[24] Τί σημαίνει τοῦτο; Μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀτόπου πράγματος χαλαρωτέρα πλέον ἡ κατηγορία, καὶ εὐλόγως, διὰ νὰ μὴ γίνουν περισσότερον ἀναίσχυντοι. Διότι πρὶν ν' ἀποδείξῃ τὸ παράνομον τοῦ πράγματος, ἐξέφερε τὴν ἀπόφασιν τελείως καταδικαστικὴν καὶ

22. Α' Κορινθ. 11, 21.
23. Α' Κορινθ. 11, 22.
24. Α' Κορινθ. 11, 22.

εἶπε: «Τοῦτο σᾶς παραγγέλλω καὶ δὲν σᾶς ἐπαινῶ».[25] D "Οτε δὲ τοὺς ἀπέδειξε μετ' ἀκριβείας ὅτι εἶναι ἀξιοκατάκριτοι, χαλαρωτέρα κάμνει τὴν κατηγορίαν, ἄφησε δὲ νὰ εὑρίσκεται ἡ σφοδρότης τῆς κατηγορίας, εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ λόγου καὶ εἰς τὴν ἀπόδειξιν.

"Επειτα περὶ τὴν Μυστικὴν Τράπεζαν φέρει τὸν λόγον, θέλων περισσότερον αὐτοὺς νὰ φοβίσῃ. «Διότι ἐγώ», λέγει, «παρέλαβον ἀπὸ τὸν Κύριον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ σᾶς παρέδωσα».[26] Ποίαν ἀκολουθίαν πρὸς τὰ προηγούμενα ἔχει τὸ λεγόμενον; Περὶ δείπνου κοινοῦ ὁμιλεῖς, καὶ ἐνθυμεῖσαι τῶν φρικτῶν Μυστηρίων; Ναί, λέγει. Διότι ἐὰν τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα, ἐὰν ἡ Τράπεζα ἡ προκαλοῦσα φόβον, εἶναι κοινὴ εἰς ὅλους, καὶ εἰς τὸν πλούσιον καὶ εἰς τὸν πένητα, καὶ δὲν ἀπολαμβάνει ταύτης περισσότερον ὁ πλούσιος, E οὐδὲ ὀλιγώτερον ὁ πτωχός, ἀλλὰ μία εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ὠφέλεια μία· καὶ μέχρις ὅτου πάντες συμμετάσχουν καὶ κοινωνήσουν τῆς πνευματικῆς καὶ Ἱερᾶς ταύτης Τραπέζης, δὲν ἀπέρχονται τὰ τίμια Δῶρα, ἀλλ' ἵστανται ὅλοι οἱ ἱερεῖς, καὶ ἀναμένουν ἀκόμη καὶ τὸν πτωχότερον καὶ τὸν πλέον ἄσημον ἐξ ὅλων· πολὺ περισσότερον ἑπομένως, πρέπει νὰ γίνεται τοῦτο, ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς ταύτης τραπέζης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνεθυμήθην τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου ἐκείνου. «Διότι ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τὸν Κύριον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ σᾶς παρέδωσα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς κατὰ τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ ἀφοῦ ἀνέπεμψεν εὐχαριστίας, τὸν ἔκοψε, καὶ εἶπε: 247 A Τοῦτο εἶναι τὸ Σῶμά Μου, τὸ Ὁποῖον τεμαχίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν πολλῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Νὰ κάμνετε τοῦτο συνεχῶς εἰς ἀνάμνησίν Μου. Ἐπίσης ἔλαβε καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸν δεῖπνον, καὶ εἶπε: Τοῦτο τὸ ποτήριον εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἡ ὁποία σφραγίζεται μὲ τὸ Αἷμά Μου».[27]

"Επειτα, ἀφοῦ εἶπε πολλὰ διὰ ἐκείνους ποὺ κοινωνοῦν ἀναξίως τῶν Θείων Μυστηρίων, καὶ σφοδρῶς τοὺς ἐπετίμησε καὶ τοὺς ἤλεγξεν, εἶπεν, ὅτι τὴν ἰδίαν τιμωρίαν θὰ ὑποστοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν τὸ Αἷμα Αὐτοῦ καὶ τὸ Σῶμα ἀδιακρίτως καὶ ὡς ἔτυχεν, μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καὶ τὸν ἐσταύρωσαν· πάλιν φέρει τὸν λόγον εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει: B «Ὥστε, ἀδελφοί, ὅταν συγκεντρώνεσθε

25. Α' Κορινθ. 11, 22.
26. Α' Κορινθ. 11, 23.
27. Α' Κορινθ. 11, 23 - 25.

διὰ νὰ φάγετε, περιμένετε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἐὰν δὲ κάποιος πεινᾷ, ἄς τρώγῃ εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ μὴ γίνωνται αἱ συγκεντρώσεις εἰς καταδίκην».[28]

Πρόσεχε πῶς κατεδίκασεν αὐτοὺς κρυφίως καὶ διὰ λαιμαργίαν καὶ δὲν εἶπεν, «Ἐὰν πεινᾶτε», ἀλλά, «Ἐὰν δὲ κάποιος πεινᾷ», ἵνα ἕκαστος, ἐντρεπόμενος ὁ ἴδιος νὰ φανῇ ὑπεύθυνος διὰ τὰς κατηγορίας, προλάβῃ καὶ διορθωθῇ. Τελειώνει τὸν λόγον μὲ τὸν φόβον τῆς κολάσεως λέγων «Διὰ νὰ μὴ συναθροίζεσθε εἰς κρῖμα» δηλαδὴ εἰς καταδίκην καὶ εἰς ὀνειδισμόν. Διότι δὲν θεωρεῖται, λέγει, τροφή, οὔτε τράπεζα ἐκείνη, ἡ ὁποία γίνεται μὲ καταφρόνησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου, C μὲ περιφρόνησιν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ λαιμαργίαν ἢ ἀσωτίαν. Δὲν εἶναι χαρὰ ταῦτα, ἀλλὰ κόλασις καὶ τιμωρία. Διότι μεγάλην καταδίκην ἔχετε ἐπισύρει ἐπειδὴ ὑβρίζετε τοὺς ἀδελφούς σας, τὴν Ἐκκλησίαν καταφρονεῖτε, κάμνετε δὲ τὸν ἅγιον τόπον ἰδιωτικὴν οἰκίαν μὲ τὸ νὰ τρώγετε μόνοι σας. Ταῦτα καὶ σεῖς ἀφοῦ ἠκούσατε, ἀγαπητοί, νὰ ἀποστομώνετε τοὺς οὐχὶ ὀρθῶς μεταχειριζομένους τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν καὶ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν· νὰ διορθώνετε τοὺς χρησιμοποιοῦντας τὰς Γραφὰς πρὸς βλάβην ἰδικήν των καὶ τῶν ἄλλων. Διότι ἐμάθατε περὶ τίνος λέγει τό, «Πρέπει καὶ αἱρέσεις νὰ ὑπάρχουν μεταξύ σας», περὶ τῆς διχονοίας τῆς γινομένης εἰς τὰ δεῖπνα, ἐπειδὴ D «Ὁ μὲν πεινᾷ, ὁ δὲ καθ' ὑπερβολὴν τρώγει». Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σύμφωνον πρὸς τὰ δόγματα ἄς ἐπιδείξωμεν, πολλὴν πρὸς τοὺς πένητας μέριμναν, μεγάλην πρόνοιαν διὰ τοὺς δεομένους· ἄς ἐμπορευώμεθα τὴν πνευματικὴν ἐμπορίαν, καὶ τίποτε περισσότερον τοῦ ἀναγκαίου νὰ μὴ ἐπιζητῶμεν. Τοῦτο εἶναι πλοῦτος, τοῦτο ἐμπόριον, τοῦτο θησαυρὸς συνεχής, τὸ νὰ μεταθέτωμεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην πλέον διὰ τὴν φύλαξιν τῶν κατατιθεμένων. Διότι διπλοῦν εἰς ἡμᾶς θὰ εἶναι τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ φοβούμεθα πλέον διὰ τὰ κατατεθέντα χρήματα, μήπως κάποτε λησταὶ καὶ διαρρῆκται καὶ ἡ κακία τῶν ὑπηρετῶν ἐξαφανίσουν αὐτά, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι οὕτω διατιθέμενα, δὲν ἔχουν κρυβῆ E εἰς τὴν γῆν ἄνευ κέρδους· ἀλλὰ καθὼς ἓν δένδρον τὸ ὁποῖον ἔχει φυτευθῆ εἰς εὔφορον ἀγρὸν φέρει κατ' ἔτος ὡρίμους καρπούς, οὕτω καὶ τὸ ἀργύριον, εἰς τῶν πτωχῶν τὰς χεῖρας φυτευόμενον, ὄχι

28. Α' Κορ. 11, 33 - 34.

μόνον κατ' ἔτος, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν φέρει εἰς ἡμᾶς πνευματικοὺς καρπούς, παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, συγχώρησιν ἁμαρτημάτων, προσέγγισιν ἀγγέλων, συνείδησιν ἀγαθήν, χαρὰν πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, τὰ ἀξιοθαύμαστα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν, 248 A καὶ διὰ τοὺς ζητοῦντας τὸ ἔλεος διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐλεύσεώς Του μὲ θερμὴν καὶ ζέουσαν καρδίαν· εἴθε πάντες ἡμεῖς, ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν παρόντα βίον εὐαρέστως, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν αἰώνιον χαρὰν τῶν σωζομένων, μὲ τὴν χάριν καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, ὁμοῦ καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Πανάγιον Αὐτοῦ Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 39

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ Α'—Ε'
ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ
Ἢ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ ΣΤ'
ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ
ΠΕΡΙ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ...
ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΔΙ' Ο ΕΛΑΛΗΣΑ
ΔΕΙ ΓΑΡ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ...

Κείμενον: α) **B. de Montfaucon**, Sancti J. Chrysostomi opera omnia, II, Parisiis 1834, σελ. 900 - 930· III, Parisiis 1835, 287 - 297 (PG 50, 749 - 774· PG 51, 252 - 260). β) **Antoine Wenger**, Une homélie inedite de Jean Chrysostome sur l' Epiphanie, ἐν Revue des Etudes Byzantines 29 (1971) 123 - 135. γ) **Sebastian Haidacher** Drei Unedierte Chrysostomus - Texte einer Baseler Handschrift, ἐν Zeitschrift für Katholische Theologie 31 (1907) 150 - 167, 351 - 358.